2

HAITHONI ARMENI

HISTORIA ORI-ENTALIS:

Qvæ eadem & De Tartaris inſcribitur.

ANNO
cIↃ. IↃc. LXXI.

Nicolai Salconi

De HAITHONO ARMENO Teſtimonium, qvod ille verſioni ſuæ Latinæ Præfationis loco præmiſit.

HÆ ſunt hiſtoriæ partium Orientis, à religioſo Viro, Fratre Haythono, Domino Curchi, conſangvineo Regis Armeniæ, compilatæ. Qvas ego Nicolaus Salconi ex mandoto ſummi Pontificis, Domini Clementis Papæ qvinti, in civitate Pictavenſi primò ſcripſi in Gallico idiomate, ſicut idem Frater Haythonus mihi ore dictabat, absq; nota, ſine aliqvo exemplari. Et de Gallico tranſtuli in Latinum, Anno M.CCC.VII. menſe Auguſto.

Ejusdem

De hoc labore ſuo ad CLEMENTEM V. Pontificem Rom. Epiſtola.

CLementiſſimo Patri ac Domino, Domino Clementi, Pont. Max. Nicolaus Salconi ſe humiliter commendat. Coram vobis, Clementiſſime Pater, palam fateor, me non eſſe ſcientiæ competentis ad conſulendum tanto negotio, ſicut eſſe dignoſcitur Paſſagium terræ ſanctæ. Veruntamen ne pœnam filii inobedientis incurram, parere me oportet ſanctitatis

)(2 *veſtræ*

veſtræ juſſionibus & mandatis, qvibus contraire non licet alicui Chriſtiano. Juxta ergo meam parvam cognitionem fideliter & devotè ea qvæ ſentio reſerabo. Nam ſuppliciter deprecor inſuper & exoro, ut V.S.P. ſuſcipiat benignè ea, qvæ devotio noſtra ſcribit ſuper paſſagio terræ ſanctæ, & in ſuperfluis & omiſſis limam ſuæ correctionis apponat. Non enim habuiſſem audaciam conſulendi ſuper tam arduo negotio, niſi de mandato V.S. proceſſiſſet. Qvæ poſtqvam aſcendit ſolium paſtorale proviſione divina, toto mentis affectu aſſiduè ſtuduit procurare, qvaliter illa ſancta civitas Hieroſolymitana, Chriſti cruore reſperſa, de ſervitute infidelium eripi valeat, & reduci ad priſtinam libertatem: & ob hanc cauſam reges & principes Chriſtianos in ſtatu pacifico reformatos per gratiam Jeſu Chriſti ad ſuum concilium revocavit, ut ſuper his conſilium fiat præcipuè, & adhortatio pro ſubſidio terræ ſanctæ. Cumq; multis indiciis & veris demonſtrationibus oſtendatur, qvod omnipotens & miſericors Deus velit terram ſanctam ab infidelium potentia S.P.V. temporibus liberare, ideo ſuppliciter exoramus, qvatenus longitudinem dierum felicium illam repleat, qvi potens eſt Deus in ſecula ſeculorum, Amen.

HAI-

HAITHONI ARMENI
HISTORIA ORIENTALIS

Caput I.
De regno Cathay.

REgnum Cathay eſt maximum, qvod in orbe valeat inveniri, & eſt repletum gentibus & divitiis infinitis, & in oceani litore habet ſitum. Tot etiam ſunt ibidem maris inſulæ, qvod numerus nullatenus poteſt ſciri. Nam nullus penitus invenitur, qvi omnes illas inſulas aſſerat ſe vidiſſe. Illæ verò, qvæ calcari poſſunt, reperiuntur innumerabilibus abundare divitiis & theſauris. Et illud ferè, qvod in illis partibus carius emittitur & habetur, eſt oleum olivarum: & reges & magnates illud qvaſi medicamen præcipuum cum magna diligentia faciunt cuſtodiri. In ipſo etiam regno Cathay plura ſunt mirabilia monſtroſa, qvæ dicere prætermitto. Homines illarum partium ſunt ſagaciſſimi, & omni calliditate repleti, & ideò in omni arte & ſcientia vilipendunt omnes alias nationes: & dicunt, qvod ipſi ſint ſoli qvi duobus luminibus reſpiciunt, Latini verò unô lumine tantùm videant: ſed omnes alias nationes aſſerunt eſſe cœcas. Et per hoc certiſſimè demonſtratur, qvod omnes alios reputant eſſe rudes. Et verè tot res mirabiles & diverſæ, ac ineffabilis ſubtilitatis & laboris manuum ex illis partibus deferuntur, qvod non videtur eſſe aliqvis, qvi in talibus illis ſe valeat comparare. Omnes illi de illo regno Cathayni vocantur, & juxta nationes ſuas multi tàm viri qvàm fœminæ pulcherrimæ reperiuntur: tamen omnes communiter parvos habent oculos &

natu-

naturaliter barbâ carent. Iſti verò Cathayni valdè pulchras habent literas, qvæ Latinis literis in pulchritudine qvodammodò ſimiles ſunt. Secta verò illius regni gentium vix poſſet aliqvo modo enarrari. Qvoniam aliqvi ſunt, qvi colunt idola de metallo: alii verò boves adorant, qvia terram laborant, ex qva creſcunt frumenta & alia nutritiva. Alii colunt magnas arbores, alii naturalia, alii aſtronomiam, alii ſolem colunt, alii lunam, alii verò nullam habent fidem vel legem, ſed ſicut bruta animalia ducunt beſtialiter vitam ſuam. Et licet ſint perſpicaciſſimi ingenii ad omnia opera corporalia exercenda, nulla tamen inter eos ſpiritualium notitia invenitur. Homines illius patriæ non ſunt audaces, ſed ſunt mortis timidi, plus ſatis qvàm armigeros eſſe deceat: multum tamen ſunt ingenioſi, & magis per mare, qvàm per terram de inimicis ſuis victoriam reportârunt.. Multa habent armorum genera, qvæ non inveniuntur inter alias nationes. Moneta verò, qvæ in illis partibus expenditur, fit de papyro in forma qvadrata, & eſt regali ſigno ſignata; & ſecundum illud ſignum illa moneta eſt majoris pretii vel minoris: & ſi fortè illa moneta propter vetuſtatem incipiat devaſtari, ille verò, qvi illam habuerit, ad regalem curiam deportabit, tunc pro illa dabitur ſibi nova. De auro verò & aliis metallis faciunt vaſa & alia ornamenta. De iſto regno Cathay dicitur, qvòd in principio mundi, qvia eſt in oriente ab uno capite, & in illa parte nulla eſt aliarum habitatio gentium, ut refertur. Ex parte occidentis ſuos habet confines cum regno Tarſæ. Ex parte Septentrionis cum deſerto de Belgiam. Ex parte verò meridiei ſunt Inſulæ maris oceani, de qvibus ſuperiùs eſt expreſſum.

CAP. II.

De regno Tarſa.

In

IN regno Tarsæ ſunt tres provinciæ, qvarum dominatores ſe reges faciunt appellari. Homines illius patriæ nominantur Jogour, ſemper idola coluerunt & adhuc colunt omnes, præter decem cognationes illorum regum, qvi per demonſtrationem ſtellæ venerunt adorare nativitatem in Bethlehem Judæ. Et adhuc multi magni & nobiles inveniuntur inter Tartaros de cognatione illa, qvi tenent firmiter fidem Chriſti. Alii verò idololatræ de partibus illis ſunt homines nullius valoris in facto armorum. Perſpicaciſſimi tamen ſunt ingenii ad omnes artes & ſcientias addiſcendas. Literas habent proprias, & ferè omnes illarum partium habitatores abſtinent à carnibus & vino, nec aliqvâ ratione occiderent qvicqvam vivens. Illorum civitates valdè ſunt amœnæ, & templa magna habent, in qvibus idola venerantur. Frumenta ibi creſcunt abundanter, & alia bona grana: vinô verò carent, & bibere vinum reputant eſſe peccatum, ſicut faciunt Agareni. Iſtud regnum Tarſæ ex parte orientis ſuos habet confines cum regno Cathay ſuprà dicto: ex parte occidentis cum regno Turqveſtan: ex parte Septentrionis cum qvodam deſerto: ex parte verò meridiei cum qvadam ditiſſima provincia, qvæ vocatur Sym, qvæ inter regnum Indiæ & regnum Cathay habet ſitum: & in illa provincia inveniuntur lapides adamantis.

CAP. III.
De regno Turqveſtan.

REgnum Turqveſtan ex parte orientis ſuos habet confines cum regno Tarſæ: ex parte occidentis cum regno Coraſminæ: ex parte verò meridiei protenditur usqve ad deſertum Indiæ. In iſto regno paucæ ſunt bonæ civitates. Planities habet latas & bona pabula pro armentis; & ideò habitatores illius patriæ utplurimum ſunt paſtores, habitantes in tentoriis, & in

talibus domibus,qvæ de loco ad locum poſſunt faciliter deportari. Major civitas illius regni vocatur Ocerra. Parum ibi colligitur de hordeō vel frumento, Vino totaliter carent. Bibunt cereviſiam,& alia poculenta,qvæ congerunt,& lac. Riſum & milium comedunt atqve carnes, & vocantur Turchæ,& ferè omnes tenent dogma peſſimi Mahumeti: aliqvi verò ſunt inter eos, qvi nullam penitùs fidem habent vel legem. Literas non habent proprias, ſed utuntur literis Arabicis in civitatibus ſine caſtris.

CAP. IV.

De regno Coraſminorum.

Regnum Coraſminorum eſt benè munitum bonis civitatibus atqve villis,& multi ſunt ibidem habitatores, qvia terra illa eſt fertilis & amœna; Frumenta & alia bona grana colliguntur ibi in maxima qvantitate: tamen modicum habent vini. Iſtud regnum ſuos habet confines cum qvodam deſerto, cujus per centum diætas ex tenditur longitudo. Ex parte occidentis usqve ad mare Caſpium protenditur: ex parte ſeptentrionis confines habet cum regno Cumaniæ: ex parte meridiei cum regno Turqveſtan, ſuperiùs nominato. Major civitas illius regni vocatur Coraſme, & Coraſmi homines nominantur. Pagani ſunt non habentes literas ſive legem. In armis ſunt ferociſſimi,qvi vocantur Soldini, & habent propriam lingvam, literas atqve ritum Græcorum, & modo Græcorum conficiunt corpus Chriſti, & ſunt obedientes patriarchæ Antiocheno.

CAP. V.

De regno Cumaniæ.

Regnum

REgnum Cumaniæ eſt valdè magnum, ſed propter aëris intemperiem malè ab hominibus habitatur. Fit in locis aliqvibus hyemali tempore tantum frigus, qvod homines ſive animalia non poſſint vivere ullo modo: in aliqvibus verò locis fit tantus calor in æſtate, qvod nemo poteſt ibi eſſe per æſtum, & etiam propter muſcas. Regnum iſtud Cumaniæ eſt qvaſi totum planum, & in illa planitie non reperiuntur arbores ſive ligna, niſi fortè juxta aliqvas civitates, qvæ pomœria qvædam habent. In campis & tentoriis habitant illæ gentes: ſtercora comburunt animalium loco lingni. Regnum Cumaniæ ex parte confines habet cum regno Coraſme, & cum qvodam deſerto. Ex parte occidentis eſt mare majus, & mare detenue: ex parte ſeptentrionis confines cum regno Caſſiæ: ex parte meridiei protenditur usqve ad qvoddam flumen magnum, qvod reperitur in urbe, qvæ vocatur Etil. Anno qvolibet congelátur, & qvandoqve per totum annum promanet ita firmiter congelatum, qvod glacies calcatur ab hominibus & animalibus ſicut terra. In littore illius fluminis inveniuntur qvædam arbores ſatis parvæ: ultra verò & ex alia parte illius fluminis ſunt gentes habitantes variæ & diverſæ, qvæ non computantur de regno Cumaniæ, obediunt tamen regi. Et qvidam ſunt qvi habitant circa montem Cocas, qvi mirabiliter eſt magnus & altus. Aſtures & aliæ aves rapaces albæ ſunt, qvæ in illis montibus oriuntur. Et iſte mons reſidet inter duo maria: qvia ex parte occidentis eſt mons, ex parte orientis mare Caſpium: & iſtud mare Caſpium nullum habet introitum cum mari oceano, ſed eſt ſicut lacus; mare tamen propter ipſius magnitudinem appellatur, eſt enim major lacus qvam reperiatur in orbe: qvia protentitur à dicto monte Caſpie usqve ad caput regni Perſarum, & dividit totam terram Aſiæ in duas partes. Et illa pars qvæ eſt in parte orientis dicitur Aſia profunda: & illa

qvæ eſt in occidente, dicitur Aſia major, & multos retinet bonos piſces. Circa illum montem Caſpium inveniuntur bubali, & alia multa animalia ſylveſtria. Sunt etiam in illis partibus multæ inſulæ, in qvibus aves nidificant, & præcipuè falcones, qvæ Pegrim vulgariter appellantur, & Eſmetliones, & Bonſacci, & multæ aliæ aves naſcuntur ibidem, qvarum nusqvam origo, niſi in illis inſulis invenitur. Major civitas regni Cumaniæ vocatur Sara, qvæ fuit antiqvitùs nobilis & famoſa. Fuit tamen poſtrata, & qvaſi totaliter deſtructa per Tartaros, qvi illam violenter ceperunt, ſicut inferiùs exprimetur.

Cap. VI.

De regno Indiæ.

REgnum Indiæ eſt valdè longum, & ſitum ſuper mare oceani, qvod in illis partibus dicitur mare Indiæ. Iſtud regnum incipit à confinibus regni Perſarum, & extenditur per orientem usqve ad unam provinciam qvæ vocatur Balarem: & in illa provincia reperiuntur lapides pretioſi, qvi Balais appellantur. Ex parte Septentrionis perlongum eſt & magnum deſertum Indiæ, ubi tot ſerpentes, & animalium diverſitates habitantes Imperator Alexander dicitur inveniſſe. In ipſo regno prædicavit beatus Thomas Apoſtolus fidem Chriſti, & multas convertit provincias atqve gentes: ſed qvia diſtant multùm ab illis terris & locis, in qvibus fides colitur Chriſtiana, ibi fides noſtra eſt multùm diminuta, nec eſt ibi niſi qvædam civitas, in qva habitant Chriſtiani: omnes verò alii fidem Chriſti totaliter reliqverunt. Ex parte verò meridiei perlongum eſt mare oceanum, in qvo ſunt multæ inſulæ: ſed homines degentes in illis ſunt nigri, & nudi incedunt totaliter propter æſtum, & colunt idola velut ſtulti. In illis inſulis inveniun-

niuntur lapides pretioſi, margaritæ, & aurum, & multa genera ſpecierum & rerum medicinalium, qvæ conferunt ſæpè hominibus hujus mundi. Ibi etiam eſt qvædam inſula, qvæ vocatur Celan, & in illa reperiuntur lapides, qvi vocantur rubini & ſapphiri; & Rex illius inſulæ habet majorem rubinum & meliorem, qvàm valeat reperiri. Et qvando Rex illius inſulæ debet coronari, lapidem illum manibus ſuis tenet, & ſedens ſuper eqvo circuit civitatem, & ex tunc omnes ſibi obediunt tanqvam Regi. Terra Indiæ eſt qvaſi inſula à deſerto ſuperiùs nominato, & mari oceano circundata, ita qvod vix poſſet aliqvis introire illam terram, niſi ab uno latere tantùm, videlicet ex parte regni Perſarum. Et mercatores, qvi ad illam terram volunt accedere, primò vadunt ad qvandam civitatem, qvæ vocatur Hermes, qvam Hermes Philoſophus fundavit artificialiter, ut præfertur: & exinde tranſeunt per quoddam brachium maris, qvousqve veniunt ad qvandam civitatem, qvæ Combaedi nominatur. Et ibi inveniuntur aves, qvæ vocantur Papagai, qvæ ſunt viridi colore: & tanta eſt in illis partibus illarum avium multitudo, qvanta paſſerum in hac terra. In illo portu inveniunt, qvæcunqve venalia mercatores. Et ſi ultra vellent procedere, absqve moleſtia poſſent ire. In illa provincia non habent abundantiam hordei vel frumenti. Comedunt tamen illarum partium habitatores riſum, milium, lac, butyrum, & fructus, qvi multi creſcunt ibidem.

CAP. VII.

De regno Perſarum.

REgnum Perſarum dividitur in duas partes, qvæ dicuntur ſolummodò unum regnum: eò præcipuè, qvod unus ſolus Dominus illarum terrarum ſemper obtinuit principatum. Prima pars Perſarum incipit in Oriente à confinibus regni Tur-

Turqveſtan,& protenditur per occidentem usqve ad magnum flumen Phiſon, qvod eſt primum inter qvatuor flumina, qvæ fluunt de Paradiſo terreſtri. Et ex parte ſeptentrionis extenditur usqve ad mare Caſpium: ex parte meridiei usqve ad deſertum Indiæ. Provincia illa eſt qvodammodo tota plana: in medio illius duæ ſunt ſitæ magnæ & opulentiſſimæ civitates: qvarum altera vocatur Boctara, altera Seonorgant. Habitatores illarum partium dicuntur Perſæ, & habent propriam lingvam: de mercationibus & terrarum laboribus vivunt: verum de armis ſe non ingerunt, nec de guerra. Antiqvitus colebant idola, & ignem tanqvam Deum præcipuum adorabant. Poſtqvam verò ſecta Mahumeti illarum partium dominium occupavit, effecti ſunt univerſaliter Saraceni, Mahumeti credentes falſiſſimis documentis. Alia verò pars incipit à Phyſon flumine ſupradicto,& extenditur per occidentem usqve ad confines regni Mediæ, & partim majoris Armeniæ. Ex parte verò ſeptentrionis extenditur usqve ab mare Caſpium. Ex parte verò meridiei habet confines cum qvadam provincia regni Mediæ. In illa provincia ſunt duæ maximæ civitates: qvarum una vocatur Neſabor, & alia Sachen: & tamen in ſecta moribusqve ſunt ſimiles aliis ſupradictis.

CAP. VIII.

De regno Medorum.

REgnum Mediæ eſt valdè longum & ſtrictum, ex parte enim orientis incipit à regno Perſarum,& partim cum regno Indiæ majoris, & extenditur per occidentem usqve ad regnum Chaldæorum. Ex parte ſeptentrionis incipit à regno Armeniæ majoris, & extenditur per meridiem usqve ad civitatē Aqviſſam, qvæ eſt ſita ſupra mare oceanum: & ibi reperiuntur margaritæ groſſiores, qvæ portantur per orbem. In regno

Me-

Mediæ ſunt montes magni, & parvæ planities: & duæ ſunt ibi regiones: & gentes, quæ in una ipſarum habitant, dicuntur Saraceni, & alii vocantur Corduis. Duas habent etiam civitates magnas: una vocatur Soracet, alia Queremon. Legem & ſectam tenent perfidi Mahumetis: literas habent Arabicas, & ad arma ſunt boni ſagitarii, pedites & valentes.

CAP. IX.

De regno Armeniæ.

IN terra Armeniæ ſunt quatuor regna: tamen unus ſolus rex Dominium ſemper occupavit. Longitudo terræ Armeniæ incipit à regno Perſarum, & extenditur per occidentem usque ad regnum Turquiæ. Latitudo terræ Armeniæ incipit à Mirali civitate, quæ dicitur porta ferri, quam Rex Alexander firmavit, propter nationes gentium varias & diverſas, in profundo Aſiæ habitantes, quas nolebat poſſe habere ingreſſum in Aſiam majorem absque ſuo mandato. Et eſt illa civitas ſita in qvodam diſtricto maris Caſpii, & tangit magnum montem Cocas. Latitudo Armeniæ extenditur usque ad regnum Mediæ. In regno Armeniæ ſunt plures magnæ & ditisſimæ civitates, & civitas Taurisſii eſt famoſior, & plus aliis opulenta. In Armenia ſunt magni montes, latæ planities, & flumina magna, & lacus aquarum dulcium & ſalſarum, in quibus piſcium magna copia invenitur. Gentes in terra Armeniæ habitantes, diverſis nominibus nuncupantur, ſecundum terras & regiones, in quibus degunt, & ſunt equites & pedites ſtrenui bellatores: in armis, equis & veſtibus mores ſequntur & habitum Tartarorum, qvi ſub eorum Dominio longo tempore ſunt detenti. Literas habent Armenicas, & alias etiam, quæ dicuntur Haloën. In Armenia eſt altior mons, quam ſit in toto orbe

terrarum,qui Arath vulgariter nuncupatur,& in cacumine illius montis Arca Noë poſt diluvium primò ſedit. Et licet propter abundantiam nivium, quæ ſemper in illo monte reperiuntur, tam hieme qvàm æſtate nemo valeat aſcendere montem illum, ſemper tamen apparet in ejus cacumine qvoddam nigrum, qvod ab hominibus dicitur eſſe Arca.

Cap. X.

De regno Georgiæ.

REgnum Georgiæ ex parte orientis incipit à qvodam magno monte,qvi vocatur Alboris. Ibi multæ habitant gentium nationes,& ideò vocatur illa provincia Alania.Exinde extenditur regnum Georgiæ per occidentem verſus ſeptentrionem usque ad aliquas terras regni Turquiæ. Longitudo ipſius regni Georgiæ extenditur ſupra mare majus. Ex parte meridiei confines habet cum regno Armeniæ majoris. Et iſtud regnum dividitur in duo regna: unum vocatur Georgia, alterum verò Abcas nominatur: & ſemper ibi duo reges fuerunt: quorum alter eſt ſubjectus imperatori Aſiæ, ſcilicet Rex Georgiæ: ſed Rex Abcas eſt potens gentibus, & fortiſſimus munimentis: nec per imperatorem Aſiæ, nec per Tartaros potuit ſubjugari. In iſto regno Georgiæ apparet quoddam ſtupendum miraculum & monſtroſum, quod dicere non auderem, neqve crediдiſſem, niſi propriis oculis perſpexiſſem: ſed qvia perſonaliter ibi fui, & vidi, dico, qvod in illis partibus eſt quædam provincia, quæ vocatur Hamſem, quæ in circuitu bene habet tres diætas: & qvantum extenditur illa provincia tota, quadam caliginoſa & tenebrioſa caligine locus ille taliter obfuſcatur, quod nullus eſt, qui aſpicere poſſit quicquam; nec eſt aliqvis, qvi audeat ingredi terram illam; qvoniam ad redeundum

dum tramitem ignorat. Habitatores illarum partium aſſerunt, ſe ſæpius audiviſſe voces hominum vociferantium cantum galli, hinnitus equorum in ſylva. Et per meatus cujusdam fluminis, qvod de loco illo egreditur, apparent ſigna certa, qvod ſit gentium habitatio in eodem. Verum eſt, quod legendo invenitur in hiſtoriis regni Armeniæ & Georgiæ, quod quidam peſſimus fuit imperator & dominator Perſarum, nuncupatur proprio nomine Savoreus: idola colebat iſte, & perſeqvebatur crudeliſſimè Chriſtianos. Quodam verò die præcepit, ut omnes habitatores Aſiæ venirent, & ſua idola adorarent: & quicunque ejus dictis imperialibus contrairet, pœnam ſuccendii pateretur. Unde accidit, quod quidam fideles Chriſtiani potius quàm idola colerent, martyrium elegerunt: aliqui verò adoraverunt idola præ timore, & ne bonis temporalibus privarentur: alii verò petierunt montes & monumenta, & in illis tutarunt ſe viriliter contra permultos. Quidam verò boni Chriſtiani tunc temporis in quadam planitie habitabant, quæ Mogon dicebatur, & dum nollent modo aliquo idolis immolare, cogitaverunt de fuga, bonis temporalibus derelictis omnibus. Et dum ad partes Græciæ crederent ſe transferre, ipſe peſſimus imperator obviàvit, fugientibus Chriſtianis, in illa videlicet planitie Hamſem, ſuperius nominata. Qvumqve juſſu Imperatoris deberent Chriſtiani fruſtatim omnes univerſaliter detruncari, clamaverunt ad Dominum Jeſum Chriſtum, & continuò tenebroſitas illa per ſiderum lumina obfuſcavit, & Chriſtiani pergentes recto tramite evaſerunt. Iniqvi verò in illa tenebroſitatis valle usqve nunc reſident, & reſidere debent usqve ad finem ſeculi, ut ab omnibus creditur & enarratur.

CAP. XI.

De regno Chaldæorum.

REgnum Chaldæorum ex parte orientis à montibus Mediæ incipit, & protenditur usqve ad Ninive, maximam & vetuſtiſſimam civitatem prope flumen Tigris. Et illa eſt civitas Ninive, de qua Sancta Scriptura loquitur. Iſta civitas ad præſens eſt totaliter devaſtata: ſed per ea, quæ adhuc ſunt apparentia in eadem, firmiter credi poteſt, quod fuerit una ex majoribus civitatibus hujus mundi. Latitudo regni Chaldæorum ex parte Septentrionis incipit à quadam civitate, qvæ vocatur Maraga, & extenditur per meridiem usqve ad mare oceanum. Major civitas Chaldæorum vulgariter nominatur Babylonia: & ſic antiqvitus dicta fuit, in qvam Nabuchodonoſor filios Iſrael captivos abduxit de Hieruſalem ſanctiſſima civitate. In regno Chaldæorum multæ ſunt planities, pauci montes, & modicæ aqvæ, qvæ per regnum diſcurrunt. Illi, qvi Chaldæa habitant, Neſtoriani vocantur, aliqvi in errore Neſtorii, & literas habent Chaldæas: Alii verò ſunt ibi, qvi literis utuntur Arabicis, & ſectam tenent falſiſſimam Mahumeti.

CAP. XII.

De regno Meſopotamiæ.

REgnum Meſopotamiæ ex parte orientis habet initium à magna civitate Moſel, qvæ ſita eſt prope flumen Tigris, & per occidentem dilatatur usqve ad flumen Euphratis, & civitatem Rohais, qvæ fuit civitas regni Abagari, ad qvam fuit transmiſſa Veronica, qvæ hodie Romæ invenitur. Et prope Rohais eſt terra Haran, in qua Abraham antiquitus habitabat, qvam terram Dominus præcepit relinqvere; & ſe ad ter-

ram promiſſionis ultra flumen Euphratis transferre, ſecundum quod in Biblia plenius continetur. Iſtud regnum Meſopotamiæ Græco idiomate nominatur, eò qvod inter iſta duo Paradiſi flumina, Tigris & Euphratis, habeat ſitum. Latitudo iſtius regni habet initium ab uno monte Armeniæ, qui vocatur Sanſon, & dilatatur per meridiem usque ad deſertum Arabiæ minoris. Iſtud regnum multas habet planities fertiles & amœnas: duos habet montes valde longos, & fructus copioſos. Mons ille, qvi ex parte orientis, vocatur Siniar. Alius mons vocatur Liſſon. Modicæ labuntur aquæ per illam terram. Sed habitatores bibunt aquam de puteis & ciſternis, & ipſorum aliqvi ſunt Chriſtiani, Syriani videlicet & Armeni: Alii verò ſunt Saraceni, & illorum tenentes legem & ſectam. Chriſtiani Armeni ſunt in facto eqvites & pedites valde boni. Saraceni verò & Syriani non ingerunt ſe de armis, ſed ſunt artifices & cultores agrorum; & aliqui ſunt paſtores ovium. Veruntamen in loco quodam, qui dicitur Merdin, ſunt aliqui Saraceni ſagittarii valde boni; eorum idiomate Cordinis appellantur.

Cap. XIII.

De regno Turqviæ.

Regnum Turquiæ eſt valde magnum, & divitiis opulentum. Venas habet argenti, ferri, æris & aluminis in maxima quantitate. Ibi etiam omnium frugum & fructuum atqve vini copia invenitur, & multa ſunt ibi animalia, & præcipuè boni equi. Confines habet ex parte orientis cum Armeniâ majori, & partim cum regno Georgiæ. Ex parte occidentis dilatatur usque ad civitatem Nataliæ, quæ ſupra mare Græciæ ſitum habet. Ex parte Septentrionis nullos habet cum aliqva terra confines, ſed de longo in longum extenditur, ſupra

litora maris majoris. Ex parte meridiei partim habet confines cum ſecunda Armenia, & partim cum Cilicia, & partim usque ad mare Græciæ dilatatur, & reſpicit inſulam Cypri. Iſtud regnum â diverſis nationibus partium Orientis Græcia appellatur, quia antiquitus Imperator Græcorum terram iſtam Turqviæ quaſi pro ſuo proprio ſervabat, & per duces atque officiales imperatoris tunc temporis regebatur. Poſtquam verò Turchi occupaverunt terram illam, & habitaverunt ibidem, elegerunt dominum ſuper eos, & illum vocaverunt Soldan, quod idem eſt quod rex in idiomate Latinorum, & ex tunc terra illa fuit vocata Turquia; præcipuè à Latinis. In regno Turquiæ ſunt plures provinciæ, quæ magnas & principales obtinent civitates. In provincia Ligoniæ famoſa civitas Comi invenitur, quæ eſt major civitas totius regni Turquiæ. In ſecunda provincia, quæ dicitur Cappadocia, eſt civitas Cæſareæ Græciæ. Tertia provincia dicitur Sauria: & eſt ibi civitas antiqua Seleucia. Qvarta eſt Briquia nominata; & eſt ibi civitas Zichiæ Græciæ. Qvinta dicitur Quiſitan; & ibi eſt civitas Epheſon. Sexta Bithynia; & ibi eſt civitas Nichor. Septima Paphlagonia; & ibi eſt civitas Gynapolis. Octava dicitur Genech; & in iſta eſt civitas Trapezonda. Et iſta ſola provincia à paucis temporibus effecta eſt regnum per hunc modum. Qvando Turchi occupaverunt dominium regni Turchiæ, non potuerunt civitatem Trapezondæ, nec ejus pertinentias occupare propter caſtra fortiſſima & alia munimenta, & ſic permanſit in potentia Imperatoris Conſtantinopolitani ad terram illam regendam. Unum verò Gubernatorem annuatim conſueverat transmittere Imperator, qui Dux dicebatur. Unde accidit, qvod qvidam ex illis rectoribus ſeu ducibus rebellis effectus, tenuit terræ dominium pro ſeipſo, & fecit ſe regem, & ille, qvi nunc tenet terram Trapezondis, fecit ſe Imperato-

ratorem vocari. Habitatores illarum partium ſunt Græci, & ritum Græcorum ſeqvuntur, & literas Græcas habent: Nos verò poſuimus Trapezondam in numero provinciarum, & non in numero regnorum, ſecundum qvod nos inſtruunt hiſtoriæ partium Orientis. In regno Turqviæ habitant qvatuor gentium nationes videlicet Græci, Armeni, & Jacobini, iſti Chriſtiani ſunt, & vivunt de mercationibus & laboribus terræ: & Turqvi, qvi ſunt Saraceni, & illius terræ dominium de Græcorum manibus abſtulerunt: & aliqvi ſunt, qvi vivunt de mercationibus & laboribus terræ, & habitant in civitatibus & in villis: alii verò ſemper petunt nemora, & ſtant in campis hieme & æſtate, qvi ovium ſunt paſtores, & ſunt ſagittarii valde boni.

CAP. XIV.

De regno Syriæ.

REgnum Syriæ ex parte orientis incipit à flumine Euphratis, & extenditur per occidentem, uſqve ad civitatem Samaræ, qvæ eſt ſita ſupra mare Græciæ, in capite deſerti Ægypti. Latitudo regni Syriæ ex parte ſeptentrionis, incipit à civitate Berytenſi, & dilatatur usqve ad Graccum montis regalis. Ex parte orientis confines habet cum Meſopotamia; ex parte ſeptentrionis cum ſecunda Armenia: & in parte cum regno Turqviæ. Ex parte meridiei verſus occidentem nullos habet cum aliqvo regno confines, qvia mare Græciæ & deſertum Arabiæ ſunt ſibi à duabus partibus circumcirca. Regnum Syriæ dividitur in qvatuor partes ſive provincias, qvæ propter ipſarum magnitudinem conſveverunt regna appellari antiqvitus, & reges fuerunt retoctis temporibus in eisdem. Sed in hiſtoriis partium orientis provinciæ non regna dicuntur.

Pri-

Prima provincia, qvæ eſt caput regni Syriæ, vocatur Sem, & in medio iſtius provinciæ eſt ſita nobilis civitas Damaſcena. Secunda provincia dicitur Palæſtina, in qva ſancta Hieroſolymitana civitas habet ſitum. Tertia dicitur Antiochia, & in illa ſunt duæ maximæ civitates, videlicet Halay & Antiochia major. Qvarta provincia Cilicia appellatur, ibiqve eſt ſita inexpugnabilis civitas Tarſenſis, in qva beatus Apoſtolus Paulus fuit natus: & iſta Cilicia hodie Armenia nuncupatur. Nam poſtqvam Chriſtianæ fidei inimici terram illam de Græcorum manibus abſtulerunt, & illam longo tempore tenuerunt, Armeni conati ſunt tantùm; qvod terram illam Ciliciæ eruerunt de populo paganorum, cujus qvidem dominium rex Armeniæ per gratiam Dei tenet. In regno Syriæ habitant diverſæ gentium nationes, videlicet Græci, Armeni, Jacobini, Neſtoriani & Saraceni. Ibi ſunt etiam aliæ Chriſtianorum nationes, videlicet Syriani & Maronini. Syriani ritum tenent Græcorum, & fuerunt longo tempore obedientes ſacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ. Lingvam loqvuntur Arabicam: ſed officium Eccleſiæ dicunt in literis Græcis. Maronini verò tenent ritum Jacobitarum, & lingvam & literas Arabicas habent. Circa montem Libani, & in partibus Hieroſolymitanis habitant iſtæ gentes, & ſunt ſagittarii boni: de culturis vivunt. Syriani ſunt multi; Maronini verò in modica qvantitate. Longitudo regni Syriæ XX. dierum ſpatio terminatur: latitudo verò dierum qvinqve, & in aliqvo loco minus, ſecundum qvod deſertum Arabiæ, & mare Græciæ longius vel propinqvius adhæret.

CAP. XV.

De imperio Saracenorum.

Sicut

SIcut in Evangelio invenitur, tempore nativitatis Domini noſtri Jeſu Chriſti, qvum Imperator Rom. Auguſtus Cæſar totius orbis monarchiæ imperium obtinebat: poſtmodum verò qvidam Rex Perſarum, nomine Coſſoraſſath, fuit primus auſus Romano imperio rebellare, qvi fecit ſe imperatorem Aſiæ nominari. Iſte occupavit dominium Perſarum, Medorum, Armeniæ & Chaldæorum: & ipſius potentia tantum crevit, qvod violenter terras illas gentibus Imperatoris Romani totaliter vacuavit. Et duravit dominium regni Perſarum CCCXXIX. annis. Poſtea verò Saraceni ab eis Aſiæ imperium abſtulerunt, ſicut inferius clariùs exprimetur. Anno Domini DC XXXII. maledictum ſemen perfidi Mahumeti regnum Syriæ introivit, & Saraceni expugnantes Damaſci opulentisſimam civitatem, de manibus Græcorum, qvi illam longo tempore tenuerant, abſtulerunt, & poſtea in brevi tempore totum regnum Syriæ occupaverunt. Poſtea verò obſederunt magnam Antiochiæ civitatem, in qva Græci illo tempore morabantur. Imperator Eraclius Auguſtus, Romanum adminiſtrans imperium, hoc audiens, miſit ſubſidium magnum Græcis, ut civitatem tuerentur à perfidis Saracenis, & dum gentes Imperatoris Eraclii ad qvandam planitiém perveniſſent, qvam Poſſene nominant, Saraceni ex oppoſito venientes, cum eis bellum crudeliſſimum inierunt. Magna qvidem fuit altercatio inter eos; ſed obtinuerunt finaliter Agareni, & in illo conflictu bellatorum inumerabilis cecididit multitudo; & usqve nunc apparent ibi oſſa cadaverum iu maxima qvantitate. Unde accidit, ut qvod Græci, qvi in civitate degebant, nimio pavore perterriti, ipſam civitatem Antiochiæ Saracenis cum certis pactis & conventionibus dediderunt. Exinde præfati perfidiæ filii ingreſſi fuerunt Ciliciam, Cappadociam, Lycaoniam opulentiſſimas regiones, qvas in paucis diebus eorum dominio

nio ſubdiderunt. Non enim erat, qvi eorum potentiæ poſſet contraire, & ideo in magnam fuerunt ſuperbiam elati. Unde paraverunt galeas & alia navigia multa, & verſus Conſtantinopolim carbaſa direxerunt. Sed primò deſcenderunt in Cyprum & ceperunt majorem civitatem illius regni, qvæ Conſtantia vocabatur, ubi erat B. Barnabæ Apoſtoli ſepultura. Expoliata igitur infinitis divitiis civitate, & innumerabilibus populis captis funditus ipſam totaliter diruerunt, qvod nunqvam fuit ulterius habitata. Exinde pergentes qvoqve fuerunt inſulam Rhodi, & plures alias Romanas inſulas deprædati, & multos inde abduxerunt captivos. Finaliter verò Conſtantinopolim applicuerunt, tam per terram, qvàm per mare illam civitatem magnificam obſederunt. Chriſtiani qvidem tantam inimicorum copiam intuentes, terrore valido ſunt perculſi, & Dei miſericordiam humiliter implorarunt. Unde accidit nutu Dei, qvod, licet tunc tempus eſſet æſtivum, & mare à fluctibus qvaſi immobile permaneret, ſubito ſurrexit tempeſtas valida, qvæ perfidorum galeas & alia ligna ferè omnia ſubmerſit in mari, & inimicorum, qvi erant in illis, nemo evaſit. Alii verò hoc videntes continuò receſſerunt. Chriſtiani qvidem videntes per Chriſti miſericordiam ſe ereptos, cum magna exultatione ordinaverunt diem annuum ad honorem Salvatoris perpetuo ſolenniter celebrandum, & usqve hodiè ab omnibus Chriſtianis illarum partium devotiſſimè obſervatur. Præfati verò iniqvitatis filii Agareni per aliqvod tempus dederunt ſe qvieti; poſtea verò copioſo exercitu congregato, regnum Perſarum invadere cogitarunt. Et primò fuerunt ingreſſi regnum Meſopotamiæ; deinde perrexerunt ad regnum Chaldæorum, qvod erat ſub dominio Perſarum regis, qvi non poterat reſiſtere Saracenis: unde de terra illa fecerunt omnia vota ſua. Rex verò Perſarum Aſcaiorth nomine,

ne, timens Saracenorum poteſtati ſubjugari, nuncios ſuos miſit ad terras & regna, qvæ erant circa flumen Phiſon, & ab eis ſubſidium imploravit, promittendo venientibus magna ſtipendia & honores. De regno igitur Turqveſtan, qvod propinqvius erat regno Perſarum, congregaverunt ſe circa ſex millia virorum, qvi nominabantur nunc temporis Turqviniani, & iter arripientes regi Perſarum dare ſubſidium intendebant. Tranſierunt qvoqve flumen Phiſon, ex eo qvod eorum conſvetudo eſt talis, qvod qvocunqve vadunt, ſecum ducant filias & uxores, non poterant ire celeriter, ſed per diætas parvulas incedebant. Saraceni verò, qvi erant in regno Chaldæorum qvod ſubjugaverant, ut eſt dictum, timentes, qvod ſi exercitus Turqvorum & Perſarum congregarentur in unum, non poſſint eorum vota de facili adimplere, accepto conſilio ſaniore, regem Perſarum invadere properant, anteqvam ei ſubſidium præberetur. Rex verò Perſarum, dum non poſſet prælium evitare, cum gente ſua ſe oppoſuit Saracenis, & inito bello juxta qvandam civitatem, qvæ Marga appellatur, magna fuit altercatio inter eos, & ab utraqve parte bellatores innumerabiles ceciderunt. Demum verò Perſæ terga verterunt & Saraceni viriliter perſeqventes Regem Perſarum inter alios occiderunt, & victoriam reportarunt. Actum anno DCXXXII. Perſarum itaqve Rege taliter interempto, & tam regno Perſarum, qvam pluribus aliis ſubjugatis, præfati iniqvitatis filii Agareni ſibi Imperatorem elegerunt, qvendam videlicet de progenie Mahumeti, & ipſum vocaverunt Caliph, & ordinaverunt, qvod ſedem teneret in Baldac opulentiſſimâ civitate. In qvolibet verò aliorum regnorum, qvæ ſubjugaverant Agareni, conſtituerunt unum Dominum, qvem vocaverunt Soldan: deinde ceperunt civitates & villas, & totam majorem Aſiam tenuerunt, præter regnum Abcar, qvod eſt in Georgia,

& præter qvandam aliam regionem regni Armeniæ, qvæ Haloën vulgariter appellatur. Iſtæ duæ regiones tenuerunt ſe contra Saracenos, nec voluerunt eis modo aliqvo obedire: & ſic ſumpſerunt refugium & tutelam omnibus Chriſtianis, qvos Saraceni perſeqvebantur, illos compellentes obedire Mahumeti falſiſſimis documentis. De Turqvinianis verò ſuperiùs nominatis, qvi Regi Perſarum dare ſubſidium intendebant, breviter ſumus aliqva locuturi, ut eorum hiſtoria, qvæ inferiùs exprimetur, clariorem habeat intellectum. Iſti verò Turqviniani ſuperiùs nominati, pervenerunt usqve ad qvandam terram, qvæ Coraſen nuncupatur, ibiq; intellexerunt, qvaliter Rex Perſarum in conflictu fuerat interemptus, & ideò ulterius procedere noluerunt, ſed ad detentionem illius terræ Coraſen potiùs aſpirantes, ipſam contra Saracenos crediderunt defendere & tenere. Hoc qvoqve Saraceni videntes, copioſum exercitum congregaverunt, ut Turqvinianos prædictos modis omnibus ſubjugarent. Sed Turqviniani videntes Saracenorum innumerabilem qantitatem, de prælio dubitantes, ſuos ad Caliphum nuncios deſtinaverunt, offerentes ſe obedire ſuis beneplacitis & mandatis, & rogaverunt, ut eos ſub ſuo dominio conſervaret. Hoc qvidem gratum extitit Saracenis, & ſic receperunt eosdem, & in aliâ terrâ illos habitare fecerunt, ubi rebellionis audaciam non timerent. Et impoſuerunt eis certum annuum cenſum Domino perſolvendum, & plures alias ſervitutes. Et ſic Turqviniani ſub jugo Saracenorum longo tempore extiterunt, qvousqve regna Perſarum, Medorum & Chaldæorum redacta fuerunt ad falſam fidem peſſimi Mahumeti. Et poſt hæc Caliphus Seniores Turqvinianorum fecit ante ſuam præſentiam convocari, & ſvaſit eisdem, ut legem & ſectam acciperent Mahumeti, & procurarent, ut idem illud facerent omnes alii Turqviniani, promittens eis facere gratias & honores, ſi in hoc caſu ſuis beneplacitis obedirent. Turqviniani autem,

qvi nullam legem penitùs ſeqvebantur, mandatis Caliphi faciliter conſenſerunt, & effecti omnes perfidi Saraceni. Et tantum in proceſſu temporis procurârunt, qvòd ſectæ Mahumeti adhæſerunt Turqvinianorum ſexaginta qvatuor nationes, & fuerunt omnes Turqviniani converſi ad fidem Saracenorum, præter duas tantummodò nationes, qvæ fuerunt omnes ipſi ab aliis ſegregati illi, qvi noluerunt ſe convertere. Ex tunc Saraceni cœperunt diligere Turqvinianos, & eis gratiam & beneficia impendebant: unde multiplicati fuerunt in divitiis & perſonis. Sciverunt enim ſub dominio Saracenorum ſagaciter pertranſire, qvousqve rebellionis locum & materiam invenerunt. Qvibus captatis dominium abſtulerunt à Saracenis, ſicut in ſeqventi deſcribetur. Annis verò CXCVIII. regnaverunt in Aſiâ Saraceni, anteqvàm dominium amiſerunt. Sed exorta fuit magna qvædam diſcordia inter eos, ita qvod Soldani & alii Principes terrarum, qvi tenebantur obedire Calipho, cœperunt rebelles fieri contra ipſum. Ob hanc cauſam Saracenorum poteſtas fuit plurimum diminuta. In Conſtantinopoli verò erat tunc temporis qvidam valentiſſimus Imperator, qvi Diogenes vocabatur. Iſte viriliter & potenter cœpit invadere Saracenos, & recuperavit plures civitates & caſtra, qvæ redacta fuerant ſub potentiam inimicorum tempore imperatoris Eraclii. Et inter alias liberavit Antiochiæ civitatem, & fortes civitates Ciliciæ, qvæ hodiè Armenia appellatur; & partem regni Meſopotamiæ. Idem dominium Chriſtianorum reduxit. Alia verò regna Aſiæ ſub Saracenorum dominio remanſerunt, & illa tenuerunt, qvousqve Turqviniani eisdem terris & dominio prævaluerunt, ſicut inferiùs clariùs exprimetur. Anno M. LI. Turqviniani cœperunt primò in Aſiâ dominari; hoc modo videlicet, qvòd qvando Turqviniani fuerunt repleti divitiis, & multiplicati plurimùm in perſonis, videntes diſcor-

diam, qvæ inter Saracenos vigebat, cogitaverunt de facili poſſe imperium occupare. Unde ſuper eos Regem & Dominum elegerunt, nec unqvam prius de natione eorum habuerunt Dominum generalem. Primus qvidem eorum Dominus vocatus fuit Sadoc. Aſſumpto domino Saracenos viriliter invaſerunt, & in brevi tempore acqviſiverunt majoris Aſiæ totam terram. Calipho verò nullam intulerunt moleſtiam vel gravamen. Et Turqviniani, poſtqvam dominium Terræ Aſiæ occuparunt, Caliphus timore potiùs, qvàm amore volens eis in omnibus complacere, prædictum Sadoc eorum Dominum, Imperatorem totius Aſiæ ordinavit. Sed poſt modicum temporis ſpatium Sadoc ſæpe dictus diem clauſit extremum. Huic verò ſucceſſit qvidam ejus filius, qvi vocatus fuit Dogriſſa. Et iſte cœpit pugnare contra Imperatorem Græcorum, & plures ipſorum occupavit terras & caſtra. Et miſit qvendam ſuum conſangvineum, qvi vocabatur Artot, ad invadendum regnum Meſopotamiæ, & conceſſit ſibi, qvicqvid poſſet aqvirere contra Græcos. Unde idem Artot ivit cum magnâ gentium comitiva, & obſedit civitatem Rohais, qvam ſine moræ diſpendio occupavit. Deinde invaſit alias terras & loca, & totum regnum Meſopotamiæ dominio ſuo ſubdidit. In civitate verò Merdin tenuit ſedem ſuam, & fecit ſe Soldanum ab omnibus appellari. Eo verò tempore obiit Dogriſſa Imperator Aſiæ, & qvidam ejus filius Aſpaſalem nomine, ſibi ſucceſſit. Iſte Aſpaſalem qvendam Nepotem habebat, qvi vocabatur Solimam, qvi erat perſtrenuus in armis, & diu ſervierat patri ſuo, & iſtum cum magno exercitu in Cappadociam miſit, conceſſit ſibi omnia, qvæ poſſet acqvirere contrà Græcos. Solimam itaq; pergens cepit qvamplurimas civitates regni Turqviæ, & dominium ipſius regni totum ſuo ſubjugavit dominio, & fecit ſe nominari Soldanum & mutato ſuo proprio nomine, vocari ſe fecit Solimanſa,

manſa. Et de iſto Solimanſa faciunt mentionē hiſtoriæ Paſſagii Godefridi de Bulliono: qvia ille fuit primus, qvi ſe belliger oppoſuit Chriſtianis. Poſteà verò obiit Aſpaſalem Imperator Turqvorum, & ſucceſſit ſibi qvidam ejus filius, vocatus Melecla. Iſte miſit Soldanum Meſopotamiæ Artot, & Solimansa Soldanum Turqviæ ad obſidendam civitatem Antiochiæ: qvi poſt paucos dies ceperunt eandem. Erat enim illa civitas valde magna, & pauci in eâ erant defenſores, qvi ſe opponerent Saracenis. Et hoc modo fuerunt Græci de totâ terrâ Aſiæ pulſi per potentiam inimicorum fidei Chriſtianæ. Poſt hæc verò Melecla Imperator Turqvorum deceſſit, & duos filios reliqvit. Primogenitus verò ſucceſſit in imperio patri ſuo, qvi vocatus fuit Belchiaroc. Sed frater ſuus, qvi audacior eo erat, occupavit imperii magnam partem: & eo tempore, qvo Baſſagium Godofridi de Bulliono tranſivit per Turqviam, Belchiaroc erat Imperator Perſarum, & Solimanſa erat Soldanus Turqviæ, qvi multas invaſiones intulit Chriſtianis, anteqvam tranſiret ad regnum Turqviæ. Poſtqvam verò Chriſtiani regnum Turqviæ tranſiverunt, civitatem Antiochiæ obſederunt. Qvo audito Imperator Turqvorum miſit ad ſubſidium ipſius civitatis qvendam ſuum ducem nomine Cerbagat, cum innumerabili multitudine bellatorum, Sed anteqvam illud ſubſidium veniret, Chriſtiani jam occupaverunt civitatem. Unde obſederunt illam undiqve: Et ſic Chriſtiani, qvi priùs obſederunt, ſunt obſeſſi. Demum verò Chriſtiani egreſſi fuerunt de civitate per turmas & acies ordinati, & contra infideles prælium iniverunt, & ipſos contriverunt omnes velut ſtipulam, nutu diei. Illi verò, qvi evaſerunt per fugæ remedium, ad Regnum Perſarum fuerunt reverſi, & invenerunt, qvod Belchiaroc eorum Dominus, finem clauſerat vitæ ſuæ. Frater verò ſuus voluit ſuccedere ſibi, & imperium occupare. Sed cer-

ti ejus adverſarii irruerunt in eum, & ipſum in fruſta diſſecuerunt: qvia nec poſteà potuerunt eſſe concordes ad eligendum Imperatorem, vel generalem Dominum ſuper eos: imò diviſi inter ſe invicem præliantes. Georgiani verò & Armeni majoris Armeniæ hoc videntes, invaſerunt prædictos Turqvos viriliter & potenter, & ipſos de toto Perſarum Imperio fugaverunt. Unde iverunt cum uxoribus & filiis habitare in regno Turqviæ. Et per hoc multum crevit potentia Soldani Turqviæ, ita qvòd potentior omnibus eſt effectus, & usqve ad Tartarorum adventum tenuit pacificè regnum ſuum, à qvibus poſtmodum fuit debellatus, ſicut inferiùs exprimetur. In regno Coraſminorum erant qvidam populi ad arma ſtrenui, qvi ſemper habitabant in tentoriis & campis, armentorum greges paſcentes. Iſti audientes de regno Perſarum, qvòd eſſet absqve Rectore & Domino derelictum ac defenſoribus vacuatum, cogitaverunt illud poſſe faciliter occupari. Accepto itaqve conſilio, inter eos ſibi ducem ac Dominum elegerunt qvendam, qvi vocabatur Jalaladinus, & in facto unanimiter pergentes ingreſſi fuerunt regnum Perſarum, & iverunt usqve ad civitatem Coroſii absqve contradictione cujusqvam: & ibidem reſidentiam facientes, præfatum eorum Dominum Jalaladinum, Imperatorem Aſiæ coronaverunt. Crediderunt enim alia regna Aſiæ ita faciliter ſubjugare, ſicut fecerant in regno Perſarum, qvod inierunt regnum, totum defenſoribus vacuatum. Dicti Coraſmini itaqve dederunt ſe ſolatio & qvieti, & divitiis regni perſarum repleti, in magnâ ſunt ſuperbiâ elevati. Unde procedentes iverunt ad regnum Turqviæ, illud invadere cogitantes, Sed Soldanus Turqviæ nomine Aladinus ſuũ exercitum congregavit, & obviavit Coraſminis in introitu regni ſui. Inter eos qvidem fuit ingens prælium inchoatum: demum verò Coraſmini terga verterunt, & amiſerunt eorũ Imperatorem & Domi-

Dominum, qvi fuit in prælio interfectus. Illi verò, qvi potuerunt fugere, congregaverunt ſe in planitiebus Rohais, qvid facturi eſſent de cætero cogitantes. Unde ingreſſi fuerunt regnum Syriæ, qvod per unam Dominam tunc temporis regebatur: & crediderunt illud regnum faciliter occupare. Sed illa nobilis Domina in civitate Halap fecit ſuum exercitum congregari, & ſe oppoſuit Coraſminis, & juxta flumen Euphratem prælium inierunt: ibiqve fuſi fuerunt iterum Coraſmini, & fugam arripuerunt verſus deſertum Arabiæ. Poſtmodum verò tranſiverunt flumen Euphratem prope caſtrum Cacabæ: & ingreſſi fuerunt terras Aſſyriorum, & iverunt usqve ad provinciam Palæſtinæ, videlicet in regno Hieroſolymitanorum. Ibi qvædam damna intulerunt non modica Chriſtianis, ſicut in hiſtoriis Godefridi Paſſagii plenius invenitur. Finaliter verò iſta Coraſminorum progenies ad nihilum eſt redacta, & tempore ſatis brevi. Qvia, dum prædicti Coraſmini nollent ſuis majoribus obedire, ſeparabant ſe per ſocietates & turmas, & ibant alii ad Soldanum Damaſci: alii ad Soldanum Ames: alii ad Soldanum Haman: alii verò ad alios Soldanos regni Aſſyriorum, qvi tunc temporis erant qvinqve, & ſicut ſtipendiarii ſerviebant. Dux verò Coraſminorum, qvi vocabatur Bartat, prævidens ſe à gente ſuâ taliter derelinqvi, ivit ad Soldanum Babyloniæ, & obtulit ſe & ſuos ad ejus beneplacita & mandata. Unde Soldanus benignè ſuſcepit Coraſminos, & eos per exercitum ſuum diviſit, qvoniam nolebat, qvod inſimul morarentur, & ducem Coraſminorum plurimum honoravit, & eidem dedit magnos reditus & proventus, & usqve hodie hæredes illius Ducis in Babyloniâ honorantur. Per prædictos verò Coraſminos potentia Soldani Babyloniæ multùm crevit, qvæ ante ipſorum adventum erat modica & exilis. Coraſmini qvoqve modo prælibato diviſi demum ad nihilum redierunt. Et ſic

Coraſminorum deſtructa natione, poſt modicum temporis ſpatium cœperunt poſteà Tartari in Aſiâ nominari, ſicut inferiùs plenius exprimetur.

CAP. XVI.

De regione, ubi priùs Tartari habitabant.

REgio illa, in qva Tartari primitùs habitabant, eſt ſita ultra magnum montem de Belgian, de qvo monte fit mentio in hiſtoriis Alexandri. In illâ verò regione habitabant Tartari tanqvam homines beſtiales, non habentes literas neqve fidem. Greges paſcebant animalium, & de loco ad locum incedebant, qværentes paſcua armentis. Ad armorum exercitium non valebant, ſed erant ab omnibus vilipenſi, reddentes vectigal univerſis. Plures Tartarorum fuerunt antiqvitus nationes, qvæ Moglos communi nomine dicebantur: & creverunt tantùm, qvod in ſeptem principales nationes ſunt diviſi: & illæ nationes magis nobiles fuerunt habitæ inter eos. Prima iſtarum nationum Tartarorum nominatur Tatar, qvæ à provinciâ, in qva degebant primitùs nomen ſumpſit: ſecunda appellatur Tangot: tertia Cunat; qvarta Jalair: qvinta Sonich: ſexta Monghi: ſeptima Tebeth. Qvumqve iſtæ ſeptem Tartarorum nationes ſtarent ſub obedientia vicinorum, ut ſuperiùs eſt expreſſum, accidit, qvòd qvidam homo ſenex, pauper, faber ferrarius, viſionem vidit in ſomno, militem videlicet totum album, armatum, & ſuper albo eqvo ſedentem, qvi ipſum nomine proprio appellavit, & dixit: Changię, voluntas Dei immortalis eſt, qvòd tu Tartarorum ſis Rector, & Dominus ſuper iſtas nationes Moglorſi, & qvòd per te à ſervitute vicinorum, in qva ſteterunt diutius, liberentur: Et dominabuntur vicinis eorum, & vectigalia, qvæ præſtare conſveverant, recipient ab eiſdem. Changius fuit magnæ

magnâ jocunditate repletus, audiens verbum Dei: Et narravit viſionem, qvam viderat, univerſis. Sed Duces & majores iſtorum noluerunt credere viſioni: imò ſenem qvodammodò deridebant. Nocte verò ſeqventi prædicti duces viderunt militem album, & viſionem, ſicut ſenex Changius omnibus reſeraverat: & præceptum fuit eis ex parte Dei immortalis, qvod obedirent Changio & ſua mandata facerent ab omnibus obſervari. Unde prædicti Duces & majores ſeptem nationum Tartarorum congregatis populis fecerunt fieri obedientiam & reverentiam Changio ſuperiùs nominato, tanqvam eorum Domino naturali. Poſt hæc verò ſedem ſuam ſtatuerunt in medio ipſorum, & extendentes qvoddam filtrum nigerrimum ſuper terram, deſuper ſedere fecerunt. Changium, & ſeptem Duces majores elevantes illum poſuerunt in ſedē cum magno tripudio & clamore, & vocaverunt eum Cham primum Imperatorem, ſolennem reverentiam cum genuflexionibus eidem tanqvam imperatori & domino facientes. De tali verò ſolennitate; qvam Tartari fecerunt, q̃vi eorum primum imperatorem & Dominum poſuerunt, & de filtro nemo debeat admirari, qvoniam fortè pulchriorem pannum, ſuper qvo ipſum ponerent, non habebant: aut erant forſitan ita rudes, qvod melius vel pulchrius facere ignorabant. Sed de hoc an non poſſet aliqvis admirari, qvod cum prædicti Tartari acqviſiverunt multa regna & divitias infinitas (qvoniam dominium Aſiæ tenent & opes, & usqve ad confines Hungariæ dominantur) nec propter hoc voluerunt antiqvam conſvetudinem relinqvere, ſive modum: imò oportet, qvod confirmatione imperatoris Tartarorum ille modus totaliter teneatur, qvem eorum veteres ab initio tenuerunt. Et ego in confirmatione imperatoris Tartarorum bis perſonaliter fui præſens. Sed ad propoſitum redeamus. Changius Cham, qvi factus fuit Imperator de communi voluntate & conſen-

ſu omnium Tartarorum, anteqvam procederet ad alia, tentare voluit, an Tartari omnes ſibi fideliter obedirent. Unde præcepta fecit, qvæ juſſit ab omnibus obſervari. Primum præceptum fuit, qvod Tartari omnes crederent & obedirent Deo immortali, cujus nutu adeptus fuerat imperatoriam dignitatem. Et hoc mandatum Tartari tenuerunt, & ex tunc cœperunt nomen Dei immortalis invocare: & usqve hodie in omnibus eorum operibus Tartari invocant nomen Domini. Secundò præcepit, qvod computarentur omnes viri, qvi poterant arma ferre: Et factâ computatione præcepit, qvod ſub qvolibet denariorum præponeretur unus; & ſuper decem millia præponeretur unus: & ſuper mille præponeretur unus: & vocavit aciem decem millia armatorum, turmam. Præcepit etiam ſeptem ducibus, qvi præerant ſeptem nationibus Tartarorum, qvòd priores omnes dimitterent dignitates: & continuò hoc fecerunt. Aliud verò præceptum, qvod fecit, fuit valdè ſtupendum. Præcepit enim ſeptem majoribus ducibus prælibatis, qvod unusqvisqve primogenitum ſuum adduceret, & ſibi caput manu propriâ amputaret. Et licet tale mandatum videretur eſſe crudeliſſimum & iniqvũ, nullus tamen fuit auſus in aliqvo contraire, eò qvod ſciebant, eum eſſe Dominum proviſione divinâ; imò ſicut præceperat imperator, continuò adimplerent. Poſtqvam verò Changius Can vota ſuorum novit, & vidit, qvod usqve ad mortem erant obedire parati, certum diem omnibus aſſignavit, in qvo eſſent parati ad pugnam. Eqvitaverunt itaqve Tartari contra illos, qvi magis erant vicini, & ſubjugaverunt eosdem, & redacti fuerunt, qvi prius erant eorum Domini, in maximam ſervitutem. Et inde proceſſit Changius Can contra plures alias nationes, qvas ſuo ſubdidit imperio absqve nimiâ tarditate. Nam omnia Changius Can faciebat cum modicâ qvantitate, & proſperè ſuccedebat ei. Qvadam verò die accidit, qvod Changius

gius Can eqvitabat cum modicâ qvantitate ſuorum: & obviavit inimicis, qvi erant numero ſatis plures. Inito qvoqve bello, dum Imperator Changius Can ſe viriliter tueretur, accidit, qvod eqvus, ſuper qvo ſedebat, cecidit, interfectus in pugnâ. Tartari verò, cum viderent eorum Dominum proſtratum inter acies bellatorum, nulla fuit ſpes ulterius ſalutis. Unde terga vertentes inimicos per fugæ remedium evaſerunt. Qvumqve omnes ſimul intenderent ad perſeqvendum celeriter fugitivos, & de rege proſtrato notitiam non haberent, Changius Can cucurrit, & ſe intra qvædam arbuſtula occultavit, ut mortis periculum evitaret. Qvumqve de pugnâ redeuntes campum expoliarent & qværerent occultatos, accidit, qvod qvædam avis, qvæ bubo à pluribus nominatur, veniens ſuper arbuſtula illa ſedit, qvibus Majeſtas imperatoria tegebatur. Qværentes verò viderunt illam ſedentem ſuper illis arbuſtulis, & propterea crediderunt, neminem ibi eſſe, & abſqve eo, qvod qværerent, receſſerunt, dicentes intra ſe: Si eſſet hic aliqvis occultatus, avis illa nullatenus hic ſederet. In ſilentio verò noctis Changius Can propter metum inimicorum per devia incedendo pervenit ad ſuos, & narravit eis omnia, qvæ ſibi acciderant, ſeriatim. Tartari qvidem immortali Deo gratias reddiderunt, & avis illa, per qvam, poſt Deum, Changius Can creditur evaſiſſe, in tanta reverentia poſtmodum fuit habita inter eos, qvòd, qvicunqve poteſt habere de plumâ illius avis, reputat ſe felicem, & portant illam plumam Tartari in majorem reverentiam ſuper capitibus reverenter. Ego verò feci mentionem de iſtâ materiâ in hoc libro, ut ſciatur cauſa, qvare Tartari ſuper capitibus plumas portant. Changius Can Imperator Tartarorum de eo, qvod à tanto diſcrimine evaſerat, gratias egit Deo, & poſt hæc ſuos exercitus congregavit, & præfatos inimicos ſtrenuè invadendo, omnes ſub jugo ſuo poſuit ſervitutis, & ſic fuit Changius Can

imperator omnium regionum, qvæ erant citra montem Belgian, & illas poſſedit absqve inqvietatione cujusqvam, qvousqve aliam vidit iterum viſionem, ſicut in ſeqventibus deſcribetur. Et non eſt mirandum, ſi in iſtis hiſtoriis non poſui tempus certum: qvoniam licet à multis ſcire qvæſiverim veritatem, non tamen potui invenire, qvi ſuper talibus plenariè me doceret. Et credo, qvod talis ſit ratio, qvare tempus certum iſtarum hiſtoriarum penitùs ignoratur, qvia ab initio Tartari literas non habebant, & ſic tempora & rerum geſta tranſibant absqve eo, qvod ab aliqvo notarentur, & per hunc modum oblivioni poſteà tradebantur,

CAP. XVII.

De Changio Can primo Imperatore Tartarorum.

POſtqvam verò Changius Can omnia regna& terras, qvæ citra montem Belgian erant, ſuo dominio ſubjugavit, qvadam nocte vidit aliam viſionem. Vidit enim iterum militem album, qvi ait: Changi Can, voluntas immortalis DEI eſt, qvod tu tranſeas montem Belgian, & verſus occidentem dirigas greſſus tuos, & occupabis regna, regiones & terras, & imperio tuo ſubjicies multas gentes. Et ut certus ſis, qvoniam ea, qvæ tibi dico, ſunt ex parte immortalis DEI, ſurge & vade cum gente tua ad montem Belgian ad locum, ubi mare jungitur cum eodem, ibiqve deſcendens, & verſus Orientem cum novem genuflexionibus novies immortalem DEUM adorabis: & ipſe, qvi eſt omnipotens, tibi viam oſtendet, per qvem montem poteris commodè tranſire. Viſa itaqve viſione Changius Can gaudens ſurrexit, nec in aliqvo hæſitavit. Nam prima viſio velut vera, de aliis certitudinem ſibi dabat. Unde feſtinanter ſuos undiqve congregavit, & præcepit, qvod ſeqverentur

cum

eum cum uxoribus & filiis & omnibus, qvæ habebant. Perrexerunt itaqve, qvousqve pervenerunt ad locum, ubi mare magnum & profundum montibus adhærebat, nec ibi via ſive tranſitus aliqvis apparebat. Statim verò Changius Can, ſicut præceptum ſibi fuerat ab immortali DEO, de eqvo deſcendit. Illud idem omnes ſui univerſaliter facientes, verſus Orientem flexis genibus novies adorabant, ab omnipotenti & immortali DEO miſericordiam & gratiam implorantes, ut tranſitum & viam eis oſtenderet abeundi. Steterunt qvidem in orationibus nocte illâ. Manè verò ſurgentes, viderunt, qvod mare per novem pedes retroceſſerat à montibus, & dimiſerat viam latam. Stupefacti fuerunt omnes Tartari hoc videntes; & DEO immortali gratias devotisſimè reddentes, per viam, qvam patentem viderant, tranſierunt, & verſus occidentem eorum veſtigia direxerunt. Sed ſicut invenitur in hiſtoriis Tartarorum, poſtqvam Changius Can & Tartari montes tranſiverunt prædictos, paſſi fuerunt famis & ſitis penuriam aliqvibus diebus, qvoniam terram invenerunt deſertam, & aqvas amaras & ſalſas; qvæ guſtari non poterant qvoqvo modo, qvousqve pervenerunt eis omnia neceſſaria affluenter. Per plures verò dies traxit moram Changius Can in illâ fertili regione. Sed accidit nutu DEI, qvod qvædam vehemens infirmitas invaſit eundem; de cujus convaleſcentia medici deſperabant. Unde Changius Can Imperator Tartarorum convocavit ante ſe duodecim filios ſuos, qvos habebat, & monuit eos, ut ſemper eſſent unanimes & concordes, & dedit eis tale exemplum. Præcepit enim, qvod unusqvisqve filiorum portaret unam ſagittam; & cum ſimul adeſſent omnes, præcepit majori, ut omnes ſimul frangeret, ſi valeret. Ipſe verò accipiens ſagittas duodecim conatus eſt illas frangere; ſed non potuit ullo modo. Deinde tradidit ſagittas ſecundo filio, & tertio, & ſic de ſingulis; ſed nullus fuit,

qvi

qvi frangere poſſet illas. Hoc facto præcepit, qvod dividerentur ſagittæ, & juſſit minori filio, qvod diviſim ſagittas acciperet & frangeret unamqvamqve: & ille faciliter omnes fregit. Tunc Changius Can vertit ſe ad filios ſuos, & ait: Qvare filii mei non potuiſtis frangere ſagittas, qvas vobis dedi frangendas? At illi dixerunt: Domine, qvia erant pluses ſimul. Et qvare fregit illas minimus iſte frater veſter? Domine, qvia ſingulariter & diviſim. Ita erit de vobis, ait Changius Can, qvamdiu eritis unanimes & concordes, durabit imperium veſtrum ſemper. Sed qvàm citò eritis diviſi, Dominia veſtra ad nihilum reducentur. Multa alia bona exempla dedit Changius Can, qvæ fuerunt à Tartaris obſervatea. Et dicuntur in lingva eorum Jaſack Changii Can, i. e. Conſtitutiones Changii Can. Poſt hæc, anteqvam decederet, ſapientiorem & meliorem filium, qvem habebat, fecit recipi in Dominum & imperii ſucceſſorem, & vocabatur ille filius ſuus Hoccota Can. His finitis, Changius Can reqvievit in pace, & filius ſuus Hoccota Can fuit poſitus in ſede imperatoriâ patris ſui. Sed anteqvam finem huic hiſtoriæ imponamus, dicemus, qvaliter nonus numerus inter Tartaros plurimum veneratur. In memoriam enim novem genuflexionum, qvas fecerunt in monte Belgiam immortali DEO, ſicut eis præceperat miles albus, & latitudinis viæ novem pedum, per qvam tranſierunt, numerum reputant eſſe felicem. Unde, qvicunqve vult Domino Tartarorum aliqva præſentare, oportet, qvod offerat novem res, ſi vult, qvod donum ſuum recipiatur gratiosè. Et dummodo ſint novem res, qvæ præſentantur, ſic donum illud reputatur pro felici & bono. Et talis conſvetudo usqve hodie inter Tartaros obſervatur.

CAP. XVIII.

De Hoccota Can, ſecundo Imperatore Tartarorum.

HOccota Can, qvi in imperio patri ſuo ſucceſſit, fuit homo ſtrenuus atqve prudens. Dilexerunt eum Tartari & fidem & obedientiam erga ipſum fideliter ſervaverunt. Cogitavit itaqve Hoccota Can, qvaliter poſſet totam Aſiam ſubjugare, & primò voluit experiri potentiam Regis Aſiæ, qvam perſonaliter ſe moveret, & voluit cognoſcere principem fortiorem. Decem itaqve millia eqvitum bellatorum transmiſit, & dedit eis Capitaneum ſtrenuum & ſagacem, qvi vocabatur * * Iſte verò procedens cum Turcis ad pugnam, debellatus fuit ab eisdem. Unde Tartari per fugæ ſubſidium ſe defendebant. His itaqve peractis, Hoccota Can elegit qvendam Ducem ſtrenuum & prudentem, qvi vocabatur Baydo, & dedit ſibi triginta millia militum Tartarorum, qvi dicebantur Tamachi, vel conqviſitores: & præcepit eis, qvod per illam viam rectè incederent, qvam iverant decem millia Tartarorum ſuperiùs nominatorum, nec deberent in loco aliqvo diutiùs commorari, qvousqve perveniſſent ad regum Turqviæ, & tentarent, ſi poſſent, Soldano Turqviæ reſiſtere, qvi inter omnes Principes Aſiæ potentior dicebatur. Et ſi fortè tantæ eſſet potentiæ, qvod eidem reſiſtere non valerent, non properarent ad pugnam, ſed in aliqvâ terrâ bonâ darent ſe qvieti, & ſignificarent alicui ex filiis ſuis, qvi propinqvior eſſet eis, ut ipſis ſubſidium delegaret, & poſtmodum bellum poſſent ſecurius inchoare. Baydo igitur cum Comitiva triginta millium Tartarorum per diætas ſuas incedens, pervenit ad regnum Turqviæ, ibiqve audivit, qvod Soldanus ille, qvi priores fugaverat Tartaros, deceſſerat, & ſibi ſucceſſerat qvidam ejus filius, nomi-

nomine Guiatadin. Iſte verò de adventu Tartarorum rumoribus intellectis, timuit valdè ſibi. Unde ad ſua ſtipendia convocavit, qvoſcunqve habere potuit, tàm Barbaros, qvàm Latinos: & inter alios habuit ad ſua ſervitia duo millia Latinorum, qvi duos Duces ſive capitaneos habuerunt. Alter qvoqve habebat nomen Johannes de Liminata, qvi fuit in Inſula Cypri. Alius verò vocabatur Bonifacius de Caſtro: qvi fuit de Januâ Oriundus. Miſit etiam ad vicinos Soldanus, promittens venientibus gratias atqve dona. Unde congregatâ magâ multitudine bellatorum, greſſus ſuos direxit ad locum, in qvo Tartari morabantur. Tartari verò non fuerunt ullatenus ſtupefacti: imò prælium viriliter ſuſceperunt in qvodam loco, vocato Conſedrack. Demum verò obtinuerunt Tartari, & Turqvi, fuerunt viriliter debellati. Et ſic occupaverunt Tartari regnum Turqviæ, anno Domini milleſimo, ducenteſimo, qvaqvadrageſimo qvarto.

CAP. XIX.

De Gino Can, tertio Imperatore Tartarorum.

POſt modicum verò temporis ſpatium Hoccota Can diem clauſit extremum. Succeſſit autē ſibi in imperio qvidam ejus filius, qvi vocatus fuit Gino Can, cujus vita brevis fuit: & ſibi ſucceſſit qvidam conſangvineus ſuus, qvi vocabatur Mango Can, qvi fuit valentiſſimus, atqve multas provincias ſuo imperio ſubjugavit. Demum verò tanqvam magnanimus per mare Cathay ſe tranſtulit ad qvandam inſulam capiendam. Et dum in obſidione illius inſulæ permaneret, homines illarum partium, qvi ſunt valdè ſagaces & ingenioſi, miſerunt homines, qvi ſe occultè immerſerunt in aqvam, & ſub navi, in qvâ erat Mango, conſtiterunt tamdiu, qvoad navem illam in locis pluribus perfora-

ſorarunt. Aqva qvidem diu noctuqve pauiatim per foramina ingrediebatur in navem, nec aliqvis perpendebat, qvousqve lignum funditùs eſt demerſum, & Mango Can fuit continuò ſuffocatus. Tartari verò, qvi cum eo venerant, redeuntes, fratrem ſuum Cobila Can in dominum elegerunt, & iſte Cobila Can XLII. annis tenuit imperium Tartarorum. Chriſtianus fuit, & fundavit qvandam civitatem, qvæ vocatur Jons, in regno Cathay, qvæ major eſt Româ, ut dicitur. Et in illâ civitate moram traxit Cobila Can Imperator Tartarorum, usqve ad ultimum diem vitæ ſuæ. Sed dimiſſo Imperatore Tartarorum, de tribus filiis Hoccota Can, & de Haolono, & de ſuis hæredibus, ſumus aliqva narraturi.

CAP. XX.

De Jochi primogenito Hoccota Can.

JOchi primogenitus Hoccota Can equitavit verſus occidentem cum totâ gente illâ, quam ſibi dederat Pater ſuus. Invenit quasdam regiones illas, & terras fertiles & amœnas, & in omnibus divitiis opulentas. Unde ibi tentoria ſua fixit. Acquiſivit igitur regnum Turqveſtan, & minorem Perſiam: usqve ad flumen Phiſon ſuum dominium ſe excendit. Cum gente ſuâ traxit ibi moram ſemper, quæ multiplicatæ ſunt in divitiis & perſonis: & hæredes ipſius Jochi usque nunc ſucceſſivè illarum partium dominium tenuerunt. Et illi, qui nunc tenent terras illas, ſunt duo fratres, quorum unus vocatur Capar, alter Doax: & illi inter ſe diviſerunt terras & gentes, & illas poſſident pacificè & quietè.

CAP. XXI.

De Baydo, ſecundo filio Hoccota Can.

 Baydo

BAydo ſecundus filius Hoccota Can, cum Tartaris, quos ſibi dederat Pater ſuus, equitavit verſus partes ſeptentrionales, quousque pervenit ad regnum Cumaniæ. Cumani veró, qui magnam habebant copiam armatorum, oppoſuerunt ſe Tartaris, credentes poſſe defendere terram ſuam. Sed demum fuerunt debellati, & fugerunt usque ad regnum Hungariæ, & adhuc ſunt multi Cumani ibidem habitantes. Poſtquàm veró Baydo extra regnum Cumaniæ omnes fugavit Cumanos, ad regnum Caſſiæ ſe tranſtulit, & illud etiam ſubjugavit, & occupavit terram Gaczariæ, & regnum Bulgariæ, & per viam, quâ Cumani fugerant, pervenit usque ad regnum Hungariæ. Poſthæc iverunt Tartari verſus partes Alemaniæ, quousque pervenerunt ad qvoddam flumen, quod labitur per Ducatum Auſtriacum. Tartari veró cogitaverunt tranſire per quendam pontem ibi factum: ſed Dux Auſtriæ & alii convicini munierunt pontem: unde Tartaris fuit tranſitus denegatus. Baydo quidē furore accenſus, præcepit quod omnes tranſirent: & ipſe fuit primus ingreſſus, exponens mortis periculo ſe & ſuos. Nam antequam poſſent ad aliam ripam fluminis pervenire, equi fuerant feſſi, propter latitudinem fluminis, & fortitudinem aquæ. Unde Baydo ſubmerſus & ſuffocatus fuit cū magnâ quantitate ſuorum. Illi veró, qui nondum ingreſſi fuerant aquas, hoc videntes magno dolore confuſi, redierunt ad regnum Caſſiæ & Cumaniæ, quæ occupaverant, ut eſt dictum. Deinde veró Tartari Alemaniam minimè petierunt. Hæredes quidem prædicti Baydo ſucceſſivè terras, quas acquiſiverat, poſtmodum tenuerunt. Et ille, qui dominium nunc tenet, vocatur Tochay, & vivit pacificè & quietè.

CAP. XXII.

De Gobagaday, tertio filio Hoccota Can.

Goba-

GOhagaday tertius filius Hoccota Can, cum Tartaris, qvos ſibi Pater ſuus conceſſerat, eqvitavit verſus meridiem usqve ad partes Indiæ minoris. Multa qvidem invenit deſerta, montes & terras aridas, & totaliter derelictas, qvod illas regiones non potuit pertranſire: imò amiſit gentium & animalium maximam qvantitatem: Tunc verò vertit ſe ad partes occidentis, & poſt multos labores pervenit ad fratrem ſuum Jochi, & qvæ ſibi in viâ acciderant, enarravit. Jochi verò compatiens fratri ſuo, de terris, qvas acqviſierat, ſibi & genti ſuæ partem benignè conceſſit. Et illi duo fratres ſemper ſimul poſtea habitaverunt, & usqve hunc eorum hæredes in illis partibus commorantur: ita tamen, qvod hæredes minoris fratris reverentiam portant hæredibus majoris, & contenti portionibus ſuis, ſimul vivunt pacificè & qvietè, & ſucceſſor Jochi, qvi nunc vivit, vocatur Barachi.

CAP. XXIII.

De Mango Can, qvarto Imperatore Tartarorum.

ANno Domini M. CC. LIII. rex Armeniæ dominus Aytonus, videns, qvod Tartari ferè ſubjugaverant omnia regna regiones & terras, usqve ad regnum Turqviæ, accepto conſilio Sapientum, cogitavit ad Imperatorem Tartarorum perſonaliter ſe transferre, ut facilius captare poſſet ejus benevolentiam & amorem, & ſecum inire pacis fœdus. Sed primo tranſmiſit dominum Sinibaldum Coneſtabulum regni Armeniæ fidelem ſuum, ut accepta ab Imperatore Tartarorum licentiâ ſecuriùs poſſet ire. Unde prædictus frater regis, dominus Sinibaldus cum xeniis multis, & pulchra gentium comitiva, ivit ad dominum Tartarorum, & negotia pro qvibus transmiſſus fuerat, optimè adimplevit. Veruntamen per ſpatium annorum quatuor traxit moram, anteqvam Armeniam remearet.

Poſtquam verò rediit, regi ea, quæ viderat & fecerat, ſerioſius enarravit. Absque igitur tarditate rex Armeniæ receſſit occultè. Dubitabat enim cognoſci in terra Turqviæ, per qvam ipſum tranſire modis omnibus oportebat: & ſicut DEO placuit, Soldanus Turquiæ tunc fuit viriliter debellatus per qvendam ducem Tartarorum, qvem Rex Armeniæ inuenit, & ſui notitiam ſibi dedit. Quumque capitaneus ille intellexit de rege Armeniæ, qvod ad Imperatorem iret, ſuscepit illum honorificè & benignè, & fecit illum ſecurè conduci usque ad regnum Cumaniæ, & ultra etiam portam ferri. Poſtea verò invenit rex alios duces Tartarorum, qui fecerunt illum, conduci per omnes terras & loca, quousque pervenit ad Almalech, ubi Mango Can Tartarorum Imperator & dominus reſidebat. Gaviſus fuit Mango Can de adventu regis Armeniæ, eo præcipuè, quod poſtquam Changius Can montem Belgiam tranſivit, nullus magnus Princeps ei venerat in occurſum & ideo cum magna benevolentia & honore ſuſcepit eundem, deditque ſibi de majoribus domus ſuæ, qui eum aſſociarent, & in omnibus honorarent. Et ipſe Imperator multas gratias fecit regi Armeniæ. Rex autem Armeniæ, poſtqvam per dies aliqvos reqvievit, ſupplicavit Imperatori, qvatenus ſuper expeditione negotiorum, pro qvibus ad eum venerat, intendere dignaretur & daret ſibi licentiam redeundi. Imperator verò benignè reſpondit, qvod omnia vota ſua libentiſſime adimpleret, & qvod valde gratum erat ſibi, qvod ad imperium ſuum venerat ſua ſpontanea voluntate. Rex itaqve ſeptem petitiones cum deliberatione formavit. Primò enim rogavit, ut Imperator cum gente ſua converteretur ad fidem Chriſti, ſectis aliis omnibus derelictis, & ſe facerent baptizari. Secundò petiit, qvod pax & amicitia perpetua inter Chriſtianos & Tartaros firmaretur. Tertiò reqviſivit, qvod in omnibus terris, qvas Tartari acqviſiverant,

ſiverant, & qvas acqvirerent, omnes Eccleſiæ Chriſtianorum & clerici illarum ſive Laici, ſive religioſi ab omni ſervitute & datia eſſent liberi & exempti. Qvartò reqviſivit, ut terram ſanctam & ſanctum ſepulchrum Domini de manibus Saracenorum auferret & reſtitueret Chriſtianis. Qvintò, ut intenderet ad deſtructionem Caliphi de Baldack, qvi erat caput & doctor Sectæ perfidi Mahumeti. Sextò reqviſivit, ut ſibi concederetur privilegium ſpeciale, qvod à qvibuscunqve Tartaris, præcipuè regni Armeniæ propinqvioribus, auxilium imploraret, ſibi dare omni mora poſtpoſita tenerentur. Septimò reqviſivit, qvod omnes terræ jurisdictionis regni Armeniæ, qvas Saraceni occupaverant, & in manus Tartarorum poſtmodum redierant, regi Armeniæ reſtituerentur: illas omnes, qvas Rex acqvirere poſſet, contra Saracenos illos, haberes, & teneret pacificè & qvietè. Mango Can ergo petitionibus regis Armeniæ, intellectis, ſuos fecit proceres & conſiliarios convocari, & regi Armeniæ in ſua præſentia conſtituto, coram omnibus adſtantibus ſic reſpondit: Qvoniam Rex Armeniæ de longinqvis partibus ad Imperium noſtrum venit, non compulſus, ſed ſua propria voluntate, decet Imperatoriam Majeſtatem ſuis ſupplicationibus annuere, in his præcipuè, qvæ ſunt licita & honeſta. Vobis itaqve Regi Armeniæ taliter reſponſurus ſum, qvod preces veſtras acceptamus & omnes faciemus cum DEI beneplacito adimpleri. Primò qvidem ego Imperator & Dominus Tartarorum me faciam baptizari: tenebo fidem, qvam tenent hodie Chriſtiani, & omnibus aliis ſub meo Imperio conſtitutis conſulam, qvod faciant illud idem: non tamen intendo violentiam facere alicui. Ad ſecundam reqviſitionem veſtram taliter reſpondemus, qvia volumus, qvod pax perpetua vigeat inter Tartaros & Chriſtianos; ita tamen, qvod vos principalem fidejuſſorē conſtituere debeatis, qvod Chriſtiani pacem & concordiam erga

nos,

nos, ſicut nos erga ipſos, inviolabiliter obſervent. Volumus etiam, qvod omnes Chriſtianorum eccleſiæ, & clerici Chriſtianis cujuscunqve conditionis exiſtant, ſeculares ſive religioſi, gaudeant in omnibus terris noſtri imperii privilegio libertatis, nec libeat alicui ex eis inferre moleſtum qvoqvo modo. Super facto terræ Sanctæ dicimus, quoniam, ſi poſſemus commodè, perſonaliter veniremus ob reverentiam Domini noſtri Jeſu Chriſti. Sed qvia multum habemus in iſtis partibus expedire, fratri noſtro Haolono dabimus in mandatis, qvod negotium iſtud, ſicut decet, ducat per omnia ad effectum. Eruet enim civitatem Hieruſalem, & totam terram ſanctam de manibus paganorum, & illam reſtituet Chriſtianis. Super facto Caliphi de Baldak nos dabimus in mandatis Baydo capitaneo Tartarorum, qvi ſunt in regno Turqviæ & aliis, qvæ circa illas regiones inveniuntur, qvod omnes obedire debeant fratri noſtro, & volumus, qvod ipſe deſtruat Caliphum tanqvam noſtrum capitalem & peſſimum inimicum. De privilegio verò illo, qvòd qværit habere Rex Armeniæ ſuper habendo ſubſidio Tartarorum, volumus, qvod illud dictetur juxta ſuam plenariam voluntatem, & illud faciemus libentiſſime confirmari. Ultimò verò de eo, qvod Rex Armeniæ reqvirit, qvatenus terras regni ſui per Saracenos ablatas, & poſtmodum per Tartaros occupatas, ſibi reſtitui faciamus, hoc etiam concedimus liberaliter & libenter, & volumus, qvod frater noſter Haolonus omnes dictas terras reſtituat ſine mora: & ulterius volumus & mandamus, qvod de terris, qvas acqviſivimus, plana caſtra dicto regi in augmentum & tutelam regni ſui de ſpeciali gratia concedantur,

CAP. XXIV.

De Mango Can, qvaliter baptizatur in Chriſto.

Poſt-

POſtqvam igitur Mango Can petitiones regis Armeniæ liberaliter adimplevit, & confirmavit per privilegia mihi facta, continuò voluit baptiſmatis recipere ſacramentum. Unde baptiſatus fuit per manus cujusdam epiſcopi, qvi erat Cancellarius regni Armeniæ, & omnes illi de domo ſua fuerunt etiam baptiſati, & multi alii utriusqve ſexûs nobiles & magnates, & ordinavit de illis, qvi ſeqvi debebant Haolonum fratrem ſuum, pro ſubſidio terræ ſanctæ. Eqvitaverunt ergo Haolonus, & Rex Armeniæ ambo ſimul, qvousqve tranſiverunt magnum flumen Phiſon. Haolonus qvidem cum ſuo exercitu copioſo invaſit regiones & terras undiqve, & anteqvam ſex menſium ſpatium laberetur, totum regnum Perſarum, qvia carebat Domino & Rectore, fuit faciliter ſubjugatum: cepitqve Haolonus absqve reſiſtentia omnes terras, usqve ad terram Aſſaſſinorum. Iſti verò Aſſaſſiani ſunt homines infideles, nullam habentes legem & fidem, niſi ſicut eorum Princeps & Dominus inſtruebat, qvi Sex emontius vulgariter dicebatur, ad cujus beneplacitum & mandatum, morti ſe ſponte & faciliter offerebant. Habebant enim præfati Aſſaſſini qvoddam inexpugnabile caſtrum, qvod Tigado dicebatur. Erat autem illud caſtrum omnibus neceſſariis præmunitum, & ita forte, qvod à nulla parte timebat inſultum: Præcepit itaqve Haolonus cuidam duci, ut aſſumeret decem millia Tartarorum, qvæ dimiſit in cuſtodia regni Perſarum, qvod ſubjugaverat, ut eſt dictum, qvibus caſtrum illud obſideret, & qvousqve illud caperet, non diſcederet ullo modo. Unde prædicti Tartari in obſidione illius caſtri ſteterunt per viginti ſeptem annorum ſpatium tam hieme qvam æſtate: finaliter verò Aſſaſſimi reddiderunt caſtrum propter defectum veſtium, & non propter penuriam victualium, vel alia ratione. Eo verò tempore, qvo Haolonus vacabat circa cuſtodiam regni Perſarum, & obſidio-

nem caſtri Aſſaſſinorum, Rex Armeniæ ab eo accepit licentiam redeundi; qvia longo tempore ſteterat extra regnum: Haolonus itaqve licentiam dedit regi, & eidem contulit magna dona, & inſuper mandavit præcipiendo Baydo, qvi in regno Turqviæ, qvod occupaverat, reſidebat, ut regem Armeniæ conduci faceret ſecurè usqve ad introitum regni ſui. Cujus mandatum fuit per omnia adimpletum: & ſic poſt ſpatium trium annorum, & dimidium reverſus fuit Rex Armeniæ ſospes & hilaris per gratiam Jeſu Chriſti.

CAP. XXV.

De Haolono, fratre Mango, qvi deſtruxit Aſſyrios & introivit in regnum Perſarum pro fide Chriſti.

POſtqvam verò Haolonus de cuſtodia regni Perſarum, ſicut erat decens, & rectum, ordinavit, tranſtulit ſe ad qvandam Armeniæ provinciam, qvo vocabatur Sorloch. Ibi tota æſtate dedit ſe ſolatio & qvieti, & ipſe qvoqve hieme veniente obſedit civitatem Baldach, in qva erat Caliphus, qvi magiſter erat & doctor ſectæ perfidi Mahumeti: fecitqve Haolonus ad exercitum convocari triginta millia Tartarorum, qvi erant in regno Turqviæ: poſtqve congregavit undiqve gentem ſuam, inſultari fecit ante litus civitatis, qvæ velociter absqve nimio moræ diſpendio fuit capta. Caliphus qvidem captus vivus adductus fuit ante præſentiam Haoloni: & inventæ fuerunt in Baldach tantæ divitiæ, qvod vix credendum eſſet, eſſe totidem in reſiduo hujus mundi. Capta autem fuit civitas Baldach anno Domini M. CCLVIII.

CAP.

CAP. XXVI.

De Haolano, qvaliter cepit civitatem Baldach, & deſtruxit Caliphum, ſummum Pontificem Saracenorum.

POſtqvam verò Haolonus de civitate Baldach fecit omnia, qvæ volebat, juſſitqve Caliphum ante ſe adduci, & præcepit, quod ante ſe totum ejus theſaurum poneret. Tunc verò Haolonus interrogavit Caliphum, dicens: Cognoſcis ne totum fuiſſe tuum, qvod vides? Utique ait ille. Haolonus dixit: Quare tu tanto theſauro non convocabas ſtipendiarios & vicinos, ut te & terram tuam tuerentur à potentia Tartarorum? At ille reſpondit, quoniam credebam ſatis ſufficere gentem meam. Tunc dixit Haolonus Calipho: Tu diceris doctor omnium credentium in falſa ſecta Mahumeti, & à tuis munerabaris: talis ergo magiſter & tantus aliis cibis cibari non debet. Unde tibi damus in cibum iſta omnia pretioſa, qvæ tantum dilexiſti, & cum magna aviditate cuſtodiſti: & præcepit ponere Caliphum una camera, & ante ipſum projici margaritas & aurum, ut de illis comederet, qvantum vellet, & præcepit, ne aliqvis cibus daretur, aut potus alius propinaretur eidem. Et ſic morte peſſima miſer ille, & avarus miſerabilem vitam finivit: nec unqvam Caliphus poſtea exſtetit in Baldach.

CAP. XXVII.

De morte Caliphi.

POſtqvam verò Haolonus ſubjugavit Baldach, & terras alias circumcirca provincias diviſit per duces, & rectores, ſicut ſuæ placuit voluntati, & præcipit, qvod ubiqve Chriſtiani tractarentur benignè, & qvod eis caſtrorum & civitatum cuſtodiæ traderentur. Saracenos qvidem juſſit ponere in ma-

xima ſervitute. Haolono qvidem erat uxor Chriſtiana nomine Doucoscaron, & fuit de progenie illorum regum, qvi venerunt ab oriente viſa ſtella nativitatis Domini. Et iſta domina devotiſſima Chriſtiana in perpetuum licentiam diruendi templa Saracenorum petebat, & inhibendi, ne ſolennitas fieret in nomine Mahumeti, & fecit Saracenorum templa funditus devaſtari, & in tantam ſervitutem poſuit Saracenos, qvod non erant auſi ulterius apparere.

CAP. XXVIII.

De perſecutione ſacerdotum in lege Mahumeti.

POſtqvam verò Haolonus reqvievit per ſpatium unius anni, tunc miſit ad Regem Armeniæ, qvod veniret cum gente ſua civitatem Rohais, in regno Meſopotamiæ, qvoniam intendebat ire ad terram ſanctam, ut illam redderet Chriſtianis. Unde Rex Haithonus bonæ memoriæ iter ſuum arripuit cum magno proborum armatorum virorum, eqvitum & peditum comitiva: qvia tunc temporis regnum Armeniæ in tam proſpero ſtatu erat, qvod facere poterat duodecim millia eqvitum, & qvadraginta millia peditum armatorum. Et ego, qvi hoc tempore meo vidi, poſſum perhibere teſtimonium veritati. Qvumqve rex Armeniæ veniſſet, ſicut mandaverat Haolonus, & ſuper negotio terræ ſanctæ ſimul colloqvium habuiſſet, ait Rex Armeniæ Haolono: Domine, Suldanus Halappi tenet totius regni Syriæ principatum, in qvo qvidem regno ſancta Hieroſolymitana civitas invenitur. Et poſtqvam intenditis, terram ſanctam acqvirere, ſicut mihi videtur, primitus eſt Halappi civitas obſidenda, qvæ totius regni Syriæ eſt caput & magiſtra. Nam ſi civitas Halappi veſtro ſubditur dominio, alias terras omnes poteritis faciliter obtinere. Conſilium itaqve regis Armeniæ placuit Haolono; unde fecit obſidere civitatem

Ha-

Halappi, qvæ erat fortiſſima civitas muris circummunita, habitata, plena populis, & divitiis opulenta. Haolonus qvoqve cum meatibus ſubterraneis, cum onagris, arcubus & baliſtis, & aliis generibus armorum variis & diverſis, invadi fecit undiqve ſic viriliter civitatem, qvod, licet inexpugnabilis videretur, ipſam tamen violenter novem dierum termino occupavit. In ipſa qvidem civitate Halappi tantam divitiarum incredibilem multitudinem invenerunt, qvod vix eſſet credendum. Erat autem qvoddam caſtrum in medio civitatis, qvod ſe tenuit per undecim dies, poſtqvam civitas jam extiterat occupata. Demum verò per meatus ſubterraneos fuit captum. Et capta fuit civitas Halappi, & deinde regnum Syriæ per Haolonum anno Domini M. CC. LX.

Cap. XXIX.

De Haolono, qvaliter cepit civitatem Halappi & Damaſcum, & acqviſivit terram ſanctam, usq; ad deſertum Ægypti.

QVando verò Soldanus Halappi, qvi vocabatur Melecnaſer, qvi tunc erat in civitate Damaſci, intellexit, qvod civitas Damaſci capta fuerat, cum filiis & uxore, qvi erant ibidem, neſcivit ad conſilium ponere ſeipſum, niſi qvod ad pedes Haoloni venit, miſericordiam implorando. Sperabat enim per hoc, qvod ſibi uxor & filii redderentur, & pars aliqva ad ſuum dominium tenendum. Sed Soldanus fuit in ſua opinione deceptus, qvoniam Haolonus ad regnum Perſarum deſtinavit ipſum cum filiis & uxore, ut absqve inqvietatione dominium Syriæ obtineret. His itaqve ſic peractis, de ſpoliis acqviſitis in captione civitatis Halappi, regi Armeniæ Haolonus contulit magnam partem, & de terris etiam, qvas occupaverat, regi

gi qvam plures conceſſit. Unde Rex Armeniæ accepit plura caſtra regno ſuo vicina, & illa fecit muniri ad ſuam liberam voluntatem. Poſt hæc Haolonus miſit per principem Antiochiæ, qvi regis Armeniæ gener erat, dona, & ipſum Principem plurimum honoravit, & dedit ſibi privilegia gratioſa, & omnes terras ſuæ jurisdictionis, qvas occupaverant Saraceni, & qvæ ad ſuum dominium redierant, juſſit qvòd principi redderentur liberè & qvietè. Et poſtqvam Haolonus ordinavit ea, qvæ fuerant ordinanda, circa negota civitatum & terrarum, qvas occupaverat, dum intenderet ſe transferre ad regnum Hieroſolymitanum, ut terram ſanctam liberaret de manibus Saracenorum, & illam reſtitueret Chriſtianis. Et ecce nuntius venit tertia die noua ferens de obitu fratris ſui, & narravit qvaliter poſt obitum Mango Can vacaverat imperium Tartarorum, qvod ejus qvotidie præſtolabatur adventus, ut ipſum in ſede ponerent fratris ſui. Haolonus qvidem intellectis rumoribus de obitu fratris ſui, fuit ineffabili triſtitia circumventus. Unde ulterius non proceſſit, ſed ordinavit qvendam ſuum ducem nomine Guiboga, & dimiſit ipſum cum decem millibus Tartarorum in cuſtodiam regni Syriæ, & præcepit, qvod terram ſanctam aqvireret & reſtitueret Chriſtianis. Qvo facto, Haolonus feſtinanter recesſit, verſus partes orientis dirigens ſuos greſſus, & dimittens in Thauniſio natum ſuum, per diætas ſuas procesſit.

CAP. XXX.

De Cobila Can, qvinto Imperatore Tartarorum.

SEd anteqvam ad regnum Perſarũ perveniſſet, ecce ſibi nuntii qvidam occurrerunt, qvi narraverunt, qvaliter omnes Proceres & majores fratrem ſuum Cobila Can poſuerant in ſede Imperatoria Tartarorum. Qvo audito Háolonus, dum in Thauniſio moraretur, ecce nuntii venerunt ad eum, qvi retulerunt ſibi,

qvod

qvod Barcat cum maximo apparatu incedens, intenderet hæreditare, ſi poſſet. His qvoqve rumoribus intellectis Haolonus, continuò gentem ſuam congregavit, & obviavit inimicis ſuis ſuper qvodam flumine congelato, ibiqve fecit ingens prælium inchoatum. Propter multitudinem gentium & eqvorum glacies rupta eſt, & ſubmerſi fuerunt tàm ab una parte, qvàm ab alia triginta millia Tartarorum. Exercitus verò utriusqve partis absqve alio proceſſu redierunt triſtes propter amiſſionem ſuorum. Guiboga verò, qvem Haolonus dimiſerat in regno Syriæ, & in provincia Palæſtinæ, terras illas tenuit pacificè & diligebat multum Chriſtianos. Nam ipſe fuerat de progenie trium regum, qvi venerunt nativitatem Domini adorare. Qvumqve dictus Guiboga ſolicitè laboraret, ut terram ſanctam reduceret in potentiam Chriſtianorum, ecce diabolus inter ipſum & Chriſtianos illarum partium ſemen ſcandali & diſcordiæ ſeminavit, & hoc accidit tali modo. In terra enim de Belfortis, qvæ eſt de dominio civitatis Sidonenſis, erant plures villæ, in qvibus Saraceni certum cenſum Tartaris exhibebant: unde accidit, qvod certi homines Sidonis & de Belfortis congregati in unũ iverunt ad villas Saracenorum, & caſalia, & deprædaverunt eos, plures interfecerunt Saracenos, alios verò cum magna multitudine beſtiarum ducebant cum præda. Qvidam verò nepos Guibogæ, qvi ibi prope morabatur, cum parva eqvitum comitiva, ſeqvutus fuit celeriter Chriſtianos, qvi talia fuerant operati, ut diceret ex parte avunculi ſui, qvod dimitterent prædam. Qvidam ex ipſis Chriſtianis irruerunt in eum & occiderunt eum, & qvosdam alios Tartaros cum eodem, & noluerunt reſtituere prædam. Qvando Guiboga intellexit, qvod Chriſtiani interfecerant nepotem ſuum tali modo, confeſtim eqvitavit, & cepit civitatem Sidonienſem, & deſtruxit magnam partem murorum, paucos perdidit Chriſtianos, qvi ad inſulam fugerant.

Nun-

Nunqvam tamen poſtea de Chriſtianis Syriæ Tartari fiduciam habuerunt, neqve Chriſtiani Tartaris ſunt confiſi. Poſtea verò Tartari pulſi fuerunt de regno Syriæ per potentiam Saracenorum, ſicut inferius exprimetur.

Cap. XXXI.

De morte Haoloni, qvaliter Soldanus recuperavit terram Syriæ Ægypti.

INterea qvoqve, dum Haolonus haberet guerram cum Bartat, ſicut ſuperius eſt expreſſum, Soldanus Ægypti ſuo exercitu congregato egreſſus eſt de Ægypto & venit ad provinciam Palæſtinæ, & in qvodam loco vocato Henyaleck, prælium cum Guiboga capitaneo Tartarorum commiſit, & idem Guiboga fuit debellatus & occiſus in bello. Tartari verò, qvi de prælio illo evadere potuerant, iverunt in Armeniam: & ex tunc regnum Syriæ ſub poteſtate Saracenorum fuit totum redactum præter aliqvas civitates Chriſtianorum poſitas prope mare. Qvando verò Haolonus intellexit de Soldano Ægypti, qvi regnum Syriæ invaſerat, & fugaverat gentem ſuam, continuò ſuum exercitum congregavit, & miſit ad Regem Armeniæ, & ad Regem Georgiæ, & ad alios Chriſtianos partium orientis, ut venirent parati contra Soldanum Ægypti, & alios Saracenos. Qvumqve Haolonus jam ſuum exercitum congregaſſet, invaſit eum qvædam infirmitas, qvæ eum detinuit per ſpatium qvindecim dierum, & ex illa infirmitate obiit Haolonus. Cujus rei cauſa terræ ſanctæ negotium jam inceptum fuit totaliter perturbatum poſt obitum Haoloni. Abaga filius ejus tenuit dominium patris ſui, & rogavit Cobila Can Imperatorem, avunculum ſuum, ut ipſum in dominio ſuo confirmaret: & hoc fecit libenter. Unde vocatus fuit Abaga, & cœpit dominari anno domini M. CC. LXIV.

CAP.

Cap. XXXII.

De Abaga filio Haoloni, qvi patri in imperio ſucceſſit.

Abaga fuit prudens, & dominium ſuum proſperè gubernavit, & fuit in omnibus fortunatus, præter in duobus: unum videlicet, qvia noluit effici Chriſtianus, ſicut exſtiterat pater ſuus, imò colebat idola, & fidem dabat Presbyteris idololatriæ. Aliud, qvia ſemper guerram habuit cum vicinis: & propter hoc Soldanus fuit longo tempore in qviete, & ex hoc Saracenorum potentia multum crevit. Tartari verò, qui evadere poterant de terris Tartarorum, fugiebant ad Soldanum, ut evitarent gravia onera, qvæ eis Tartari imponebant. Propterea Soldanus fecit qvandam magnam ſagacitatem, qvia miſit nuncios ſuos per mare ad Tartaros, in regno Cumaniæ, & regno Ruſſiæ, & fecit cum illis Tartaris compoſitionem & pactum, videlicet qvod qvandocunqve Abaga moveret guerram contra terram Ægypti, qvod ipſi invaderent terram ſuam, & promiſit dare magna dona eis. Et hoc modo Abaga non poterat invadere terram Ægypti: & Soldanus ſine contradictione cujusqvam potuit invadere Chriſtianos & terras Syriæ faciliter occupare. Unde Chriſtiani amiſerunt civitatem Antiochiæ, & alia plura caſtra, qvæ in regno Syriæ poſſidebant.

Cap. XXXIII.

De Soldano Ægypti, qvaliter debellavit Regem Armeniæ, & unum de filiis ejus cepit, alterum occidit.

Præterea Benedeclar, Soldanus Ægypti, ita extitit fortunatus, qvod poſtea regnum Armeniæ conqvaſſavit. Nam acci-

accidit, qvod Rex Armeniæ cum magna gente iverat ad Tartaros, & Soldanus hoc ſciens, cogitavit invadere regnum Armeniæ. Unde miſit qvendam capitaneum ſuum loco ſui, cui tradidit gentem ſuam. Filii autem Regis Armeniæ ſcientes Saracenorum aduentum, congregatis omnibus, qvi poterant arma ferre in confinibus regni, obviaverunt Ægyptiis, cum qvibus viriliter pugnam inierunt: finaliter tamen fuit Armeniorum exercitus debellatus: ex duobus filiis Regis alter fuit captus, alter verò occiſus in bello. Saraceni itaqve per regnum Armeniæ diſcurrentes, ferro totam planitiem devaſtarunt, & bona infinita inde aſportarunt in Chriſtianorum maximum detrimentum. Exinde verò inimicorum potentia multum crevit, & regis Armeniæ poſſe fuit mirabiliter diminutum. Rex verò Armeniæ qvi ſemper ſolicitè conabatur ad deſtructionem infidelium toto poſſe, intellectis infeliciſſimis rumoribus regni ſui, fuit animo mirabiliter perturbatus, & die noctuqve cogitabat, qvaliter Saracenis poſſet inferre gravamen. Unde multoties inducebat Abagan & Tartaros ad deſtructionem ſectæ perfidi Mahumeti, & Chriſtianorum ſubſidium & juvamen. Sed Abaga propter guerram, qvam habebat qvotidie cum vicinis, ſe ſæpius excuſabat. Rex Armeniæ verò perpendens, qvod non poterat ad præſens habere ſubſidium Tartarorum, miſit ſuos nuncios ad Soldanum Ægypti, & treugas cum ipſo inivit & firmavit; hoc faciens, ut de Saracenorum carceribus poſſet redimere natum ſuum. Unde Soldanus promiſit regi, qvod ſi ſibi redderet qvendam ſuum ſocium nomine Sangolaſcar, qvi captivus penes Tartaros tenebatur, & ſibi reſtitueret caſtra civitatis Halappi, qvæ occupaverat tempore Haoloni, ipſe filium reſtitueret priſtinæ libertati. Soldanus itaqve reſtituit filium regis, & recepit ſocium ſuum, & Rex reſtituit Soldano caſtrum de Tempeſack, & alia duo caſtra fecit dirui, ad reqviſitionem Sol-

dani.

dani. Et hoc modo filius Armeniæ regis fuit de carceribus liberatus. Poſt hæc verò Rex Haithonus bonæ memoriæ, qvi XLV. annis regnum tenuerat, & multa bona fecerat Chriſtianis, regnum & dominium ſuum contulit & conceſſit filio ſuo Dn. Tivono, de Ægypti carceribus liberato. Et ipſe renuncians pompis hujus ſeculi, eſt religionem ingreſſus, & vocatus fuit Macarius, mutato proprio nomine, ſecundum conſvetudinem Armeniorum, qvi qvando ingrediuntur religionem, mutari faciunt ſibi nomen. Et poſt modicum temporis ſpatium Rex Haithonus reqvievit in pace. anno Domini M. CC. LXX.

Cap. XXXIV.

De Abaga, qvaliter introivit Ægyptum, & deſtruxit Turqviam.

ILle autem Rex Armeniæ ſuper nominatus fuit ſapiens atqve prudens, & ſuum regnum providè gubernavit. Dilectus fuit valde tam à ſua gente, qvam à Tartaris, & ex toto animo ſtuduit deſtruere Saracenos. Unde ſuo tempore accidit, qvod Abaga pacem compoſuit cum vicinis ſuis, qvi longo tempore ſibi fuerant inimici. Tunc verò temporis Soldanus Ægypti ingreſſus fuit regnum Turqviæ, & ibi multos Tartaros interfecit, & de pluribus villis fugavit eosdem, Nam qvidam Saracenus, qvi Parvana vocabatur, erat in regno Turqviæ capitaneus Tartarorum, & iſte rebellis effectus contra Abagan, conabatur Tartaros omnes perdere & fugare: Abaga verò hoc audiens eqvitavit ita properè, qvod qvadraginta diætas in qvindecim dierum ſpatio peregerit. Soldanus Ægypti audiens adventum Tartarorum ſubitò de regno Turqviæ receſſit, nec fuit auſus ulterius expectare: non tamen potuit ita celeriter arripere iter ſuum, qvin Tartari, qvi velociter ſeqvebantur,

tur, attingerent exercitus ſui finem, in introitu regni Ægypti in qvodam loco vocato Pasblanck. Irruentes itaqve Tartari in poſteriori cuſtodia exercitus, ceperunt duo millia eqvitum Saracenorum & divitias multas acqviſiverunt & ceperunt etiam qvinqve millia domos Cordinorum, qvi in illa regione degebant. Perveniente verò Abaga usqve ad confines terræ Ægypti conſultum erat ſibi, ne ultra progederetur propter æſtum. Terra enim illa eſt calida ultra modum, & Tartari & eorum animalia, qvæ à longe venerant feſtinanter, non potuiſſent pondus ferre laboris & æſtus. Unde Abaga rediit in Turqviam & fecit diſſipari & deſtrui omnes terras, qvæ rebelles extiterant, & reddiderant ſe Soldano: Parvanam verò proditorem cum ſuis ſeqvacibus juxta morem Tartarorum per medium fecit ſcindi, & juſſit, qvod in omnibus cibis, qvos erat comeſturus, poneretur de carne illa Parvanæ proditoris, de qva comedit Abaga, & dedit ſuis proceribus comedendum. Et talem ultionem ſumpſit de Parvana proditore Rex Abaga.

CAP. XXXV.

De Soldano Ægypti, mortuo per venenum.

POſtqvam ergo Abaga de regno Turqviæ ſua vota complevit & Tartari fuerunt repleti prædis & divitiis, qvas acqviſiverant contra rebelles Saracenos, vocavit ad ſe Regem Armeniæ & ſibi obtulit regnum Turqviæ, eò qvod pater ſuus & ipſe ſemper ſe geſſerant fideliter erga dominium Tartarorum. Rex verò Armeniæ tanqvam ſapiens & diſcretus de tanto dono obtulit Abagæ multas grates, & à retentione regni Turqviæ ſe curialiter excuſavit, aſſerens ſe non poſſe ſufficere ad duo regna commodè gubernanda. Nam Soldanus Ægypti erat in integro poſſe ſuo, & ad gravamen regni Armeniæ

toto

toto conamine intendebat. Qvare ſatis ſibi facere videbatur, ſi ad defenſionem regni Armeniæ poterat conſilium adhibere. Conſuluit tamen rex Armeniæ, ut Abaga de regno Turqviæ taliter ordinaret, anteqvam recederet, quod de rebellione nullatenus dubitaret, & nulli Saraceno daret dominium in Turqvia. Abaga qvidem acceptavit regis conſilium, & nunqvam poſtea voluit, qvod Saraceni in illis terris dominium obtinerent. His itaqve completis rex Armeniæ reqviſivit & rogavit, qvod Abaga vellet intendere ad liberationem terræ ſanctæ, & ipſam eruendam de manibus paganorum. Hoc Abaga promiſit facere toto poſſe, & conſuluit, qvod rex nuncios ſuos mitteret ad Papam & ad alios dominos & principes Chriſtianorum, pro ſubſidio terræ ſanctæ. Abaga verò in regno Turqviæ ordinatis qvæ fuerant ordinanda, ad regnum Coroſten, ubi familiam ſuam dimiſerat eſt reverſus. Benedeclar verò Soldanus Ægypti, qvum Tartari damnum ſibi intulerunt, fuit veneno potatus, & ſubito obiit in Damaſco: de qvo Chriſtiani partium orientis fuerunt valde gaviſi, & Saraceni cœperunt multipliciter contriſtari. Nam poſt mortem Soldani non habuerunt tam bonum Soldanum, ut Saraceni communiter aſſerebant. Qvidam verò filius ſuus Meleck ſait nomine, ſucceſſit in dominio: ſed poſt modicum temporis ſpatium de dominio fuit expulſus, per qvendam, qvi vocatus fuit Erſi, qvi violenter dominium uſurpavit & conſtituit ſe Soldanum.

CAP. XXXVI.

De Mangodanior duce Tartarorum, qvaliter aufugit de pugna propter timorem.

TErmino itaqve veniente, in qvo Abaga debuit & potuit gverram movere contra Soldanum Ægypti, ordinavit, qvòd Mangodanior, frater ſuus, ad regnum Syriæ, cum

triginta millibus Tartarorum ſe transferret, & ſi forte Soldanus veniret, belliger contra eum ipſum violenter debellaret, & ſi Soldanus vitaret prælium, occuparet terras & caſtra, & cuſtodiendas traderet Chriſtianis. Qvando Mangodanior itaqve per diætas ſuas proceſſiſſet, qvousqve Armeniæ appropinquavit, tunc miſit pro rege Armeniæ, qvi continuo venit cum pulchra equitum comitiva, & ingreſſi fuerunt regnum Syriæ, & iverunt totam provinciam devaſtando usque ad civitatem Hames, quæ Camella hodie appellatur a pluribus, & eſt ſita in medio regni Syriæ, ut fertur. In facie verò illius civitatis eſt quædam planities valde pulchra, ibique Soldanus Ægypti congregabat poſſe ſuum, intendens cum Tartaris præliari. Saraceni itaque ex una parte, & Chriſtiani cum Tartaris ex adverſo ingens prælium iniverunt. Rex itaque Armeniæ cum Chriſtianis ducebat & regebat exercitus dextrum cornu: unde ipſe invaſit ſiniſtrum cornu exercitus Soldani; & fugavit inimicos usque ad civitatem Hames per tres diætas longas & ultra viriliter. Almach etiam quidam Tartarorum aliam partem exercitus Soldani viriliter debellavit, & per tres diætas Saracenos fugavit, quousque pervenit ad quandam civitatem, quæ vocatur Tara. Qvumqve crederent Soldani potentiam fuiſſe contritam, & ecce Mangodanior, qui nunqvam viderat diſcrimina præliorum, de qvibusdam Saracenis, Bedinnis lingua Arabica nominatis, absqve rationali cauſa timens retroceſſit, campum victoriæ derelinqvens, dimiſitqve regem Armeniæ, & alium ducem ſuum, qvi inimicos fuerant perſeqvuti. Qvando verò Soldanus, qvi omnia crediderat amiſiſſe, vidit campum belli vacuum & totaliter derelictum, aſcendit qvendam monticulum cum qvatuor armatis firmiter ibi ſtando. Rex verò Armeniæ rediens de conflictu, qvum non inveniſſet in campo Mangodanior, fuit plurimum ſtupefactus, cogitans viam, qvam

gradi-

gradiebatur, poſt ipſum tenuit greſſus ſuos. Almach verò prædictus, qvi perſeqvutus fuerat Saracenos, qvos fugaverat, per biduum expectavit, ſperans dominum ſuum Mangodanior poſt ipſum, ſicut debuit, eqvitaſſe, ut inimicos & provinciam ſubjugaret, de qvibus fuerant victoriam conſeqvuti. Cognita verò veritate de receſſu Mangodanior, poſt ipſum ire feſtinavit, victoriam derelinqvens, & invenerunt Mangodanior ſuper litore fluminis Euphratis expectantem. Poſt hæc Tartari ad eorum provinciam ſunt reverſi. Rex verò Armeniæ cum gente ſua in illo itinere paſſus fuit multa incommoda & labores. Nam propter viarum longitudinem & penuriam pabulorum eqvi Chriſtianorum regni Armeniæ fuerunt totaliter fatigati, qvod incedere non valebant: & ſic ſeparatim Chriſtiani per devia incedentes, à Saracenis, qvi degebant in illis partibus, ſæpius inveniebantur, & absqve miſericordia cædebantur: unde major pars totius exercitus regni Armeniæ amiſſa fuerat, & proceres qvaſi omnes. Et hoc infortunium Mangodanior accidit anno M.CC.LXXXII. Poſtqvam verò Abaga Can hæc omnia intellexit, congregavit undiqve gentem ſuam, & qvum jam eſſet paratus contra Saracenos procedere totò poſſe: & ecce qvidam filius diaboli Saracenus venit ad regem Perſarum, & qvibusdam, qvi Abaga familiariter ſerviebant, contulit multa dona, & cum eis taliter ordinavit, qvod una die Abaga & fratri ſuo Mangodanior venenum mortiferum propinaretur, ex qvo ambo proh dolor, exceſſerunt è vita in octo dierum ſpàtio. Per illos eosdem, qvi ſcelus iſtud perpetraverant, fuit primò comperta veritas hujus rei, & ſic obiit Abaga Can anno Domini M.CC.LXXXII.

Cap.

CAP. XXXVII.

De Tongodor ſecundo filio Haoloni, qvi ſucceſſit Abaga in regno.

POſt obitum Abaga Can congregaverunt ſe Tartari, & conſtituerunt Dominum ſuper eos qvendam fratrem Abaga, qvi Tangodor vocatur, & alios fratres ſuos præceſſerat. In diebus qvidem juventutis ſuæ datum fuit ſibi baptiſmatis Sacramentum, & vocatus fuit in baptiſmate Nicolaus. Sed poſtquam fuit ætate perfectus propter ſocietatem Saracenorum, quam dilexerat, effectus fuit peſſimus Saracenus, & renuncians fidei Chriſtianæ Mahumet Can voluit ſe appellari, & toto conamine ſtuduit facere, qvod omnes Tartari converterentur ad ſectam iniqvitatis filii Mahumeti, & qvibus violentiam inferre forſitan non audebat, dona, gratias, honores conferebat. Tempore iſtius igitur Mahumeti Can converſi fuerunt ad fidem Saracenorum Tartari infiniti, ſicut hodie evidenter apparet. Præcepit itaqve iſte filius Diaboli Mahumeti, omnes eccleſias Chriſtianorum dirui, & ne Chriſtiani auderent amplius celebrare legem & dogmata Chriſti, faciebat publicè prædicari Mahumetem, & Chriſtianos exules fecit. Iterum in civitate Taurſiii fecit Chriſtianorum eccleſias totaliter devaſtari. Miſit etiam ſuos nuncios ad Soldanum Ægypti, & firmavit pacis & concordiæ ſecum fœdus, & promiſit, qvod omnes Chriſtianos, qvi in terris dominii ſui erant, compellerentur ad Saracenos, aut capitibus privarentur. Unde Saraceni fuerunt magna exultatione repleti: Chriſtiani verò triſtes & timidi incedebant, nec eis aliud reſidebat, niſi Dei miſericordiam invocare. Videbant enim perſeqvutionem Chriſtianorum majorem, qvam unqvam fuerat temporibus retroactis. Transmiſit etiam prædictus Diabolus Mahumetes ad regem Armeniæ & ad regem Georgiæ, & ad alios

Chri-

Chriſtianos, ut ad ipſum accederent ſine mora: ſed Chriſtiani cogitaverunt potius mori in prælio, qvam ſuis placere mandatis, qvia neſciebant aliud remedium invenire. Qvumqve fideles Chriſtiani in tanta eſſent cordis amaritudine poſiti, qvod mori potius, qvam vivere affectabant: ecce Deus, qvi ſperantes in ſe nullatenus derelinqvit, conſolamen transmiſit Chriſtianis omnibus. Nam qvidam frater iſtius Mahumeti, & qvidam ejus nepos, nomine Argonus, fuerunt iſti Mahumeto propter mala opera ſua contrarii & rebelles, & ſignificaverant Cobila Can, majori imperatori Tartarorum, qvaliter iſte Mahumetus anteceſſorum ſuorum veſtigiis derelictis, effectus fuerat peſſimus Saracenus, Tartaros omnes, qvos poterat, inducendo, ut efficerentur etiam Saraceni. Qvo audito Cobila Can imperator fuit plurimum perturbatus. Unde Mahumeto præcipiendo mandavit, qvatenus corrigere ſe deberet, & à malis operibus abſtinere, alioqvin procederet contra ipſum. Ipſe qvidem Mahumetus mandato Imperatoris intellecto ira & indignatione fuit repletus: & qvia nullus erat, qvi auderet ſuis voluntatibus contraire, præter fratrem ſuum & prædictum nepotem ſuum Argonum, laboravit tantum diabolicus ille Mahumetus, qvod fecit interfici fratrem ſuum, & de nepote ſuo Argono intendens facere illud idem, ivit cum exercitu copioſo, ut ipſum caperet & teneret. Argonus verò, qvi contra potentiam inimici non poterat belliger apparere, montes petiit, & in qvoddam caſtrum fortiſſimum introivit. Idem verò iniqvitatis filius Mahumetus dictum caſtrum obſedit, ſtans circumcirca cum ſuo exercitu infelici: Finaliter verò Argonus ſe reddidit Mahumeto cum pacis interjectis conditionibus, videlicet, qvod ſibi ſuum dominium ſervaret. Poſtqvam Mahumetus Can tenuit Argonum, tradidit eum Coneſtabulo ſuo, & pluribus aliis magnatibus ſub cuſtodia concludendum. Et dum reverteretur

retur ad civitatem Tauriſii, ubi dimiſerat filios & uxores, dedit omnibus in mandatis, qvod poſt ipſum incederent paulatim. Coneſtabulo verò & qvibusdam aliis, in qvibus præcipue confidebat, juſſit, qvatenus nepotem ſuum occiderent, & occultè ſibi caput afferrent. His itaqve taliter ordinatis, feſtinanter præcepit eis Mahumetus. Inter illos verò, qvi mandatum ſuſceperant tanti ſceleris adimplendi, inventus fuit qvidam potens vir, quem Abaga nutriverat, pater ipſius Argoni, qui pietate motus, armis ſuſceptis, Coneſtabulum Mahumeti, & omnes ſuos ſequaces nocte gladio jugulavit, & Argonum à mortis periculo liberavit, & conſtituit Argonum rectorem & dominum ſuper omnes. Unde alii timore, alii verò amore obedientes fuerunt ſuis beneplacitis & mandatis. His itaque ſic peractis, Argonus cum comitiva ſuorum fidelium fuit perſeqvutus celeriter Mahumetum, & antequam Tauriſium perveniret, perſonaliter cepit illum, quem captum juſſit per medium detruncari: & ſic fuit interſectus canis ille peſſimus Mahumetus inimicus fidei Chriſtianæ, antequam duorum annorum ſpatium in ſuo ſolio compleret.

CAP. XXXVIII.

De Argono filio Abaga, qvaliter fuit dominus Tartarorum poſt mortem Tangodor peſſimi Saraceni.

ANno Domini M. CC.LXXXV. poſt necem peſſimi Mahumeti Argonus filius Abaga Can primi imperatoris, noluit ſe vocari Can, qvousqve haberet à majori domino in mandatis. Et ſuper eo miſit Argonus ad magnum Can nuncios ſpeciales, qvos magnus Can Tartarorum benignè ſuſcepit, & honorificè tractavit, & de morte peſſimi Mahumeti fuit plurimum

rimum conſolatus, & tranſmiſit de majoribus domus ſuæ, & Argonum in dominio confirmavit. Et ex tunc Argonus fuit ab omnibus Can vocatus, & fuit ab omnibus honoratus. Iſte verò Argonus fuit aſpectu pulcherrimus & dominium ſuum tenuit viriliter & prudenter. Chriſtianos dilexit, & ipſos plurimum honoravit. Eccleſias, qvas Mahumetus dirui fecerat, reparavit. Unde acceſſerunt ad eum Rex Armeniæ, & Rex Georgiæ, & alii Chriſtiani partium orientis, & ſupplicaverunt ei, qvod conſilium apponeret, & juvamen, ut terra ſancta liberaretur de manibus paganorum. Argonus qvoqve benignè reſpondit, qvod libenter faceret qvicqvid poſſet ad honorē Dei & fidei Chriſtianæ. Unde intendebat fœdus pacis componere cum vicinis, ut ſecurius poſſet ire ad ſubſidium terræ ſanctæ. Qvumqve Argonus in hoc bono propoſito perſeveraret, pacem qværens cum vicinis, ecce qvarto anno ſui dominii transmigravit. Qvidam verò frater ejus, nomine Regayto, ſibi ſucceſſit: ſed fuit homo nullius valoris, ſicut inferius exprimetur.

Cap. XXXIX.

De Regayto ſucceſſore Argoni.

ANno Domini M. CC. LXXXVIII, poſt obitum Argoni Can, frater, ejus Regayto nullam habebat legem vel fidem: ad arma erat penitus nihil valens: totus erat deditus luxuriæ & peccato, & in omnibus ducebat tanqvam brutum animal vitam ſuam, ventris ingluviem ſatiando ſuperfluis potibus atqve cibis, per ſpatium ſex annorum vixit in dominio: nihil aliud faciebat. Unde per ſuam miſeriam ſuis fuit exoſus, & ab extraneis extitit vilipenſus. Finaliter fuit à ſuis proceribus ſuffocatus. Et poſt obitum ſuum factus fuit dominus quidam ejus conſangvineus, nomine Baydo. Iſte Baydo fuit in fide

Chriſti fidelis, rectus, & multas fecit gratias Chriſtianis. Sed dies vitæ ſuæ ſubitò defecerunt, ſicut inferius exprimetur,

CAP. XL.

De Baydo domino Tartarorum, & qvaliter obierit.

ANno Domini M. C C. X C. poſt mortem Regayto, Baydo tenuit dominium Tartarorum. Iſte Baydo tanqvam bonus Chriſtianus reædificavit Eccleſias Chriſtianorum, & præcepit, qvod nullus auderet dogmata Mahumeti inter Tartaros prædicare. Et qvia multiplicati erant valde illi, qvi ſectam tenebant perfidi Mahumeti, moleſtè tulerunt mandatum Baydo, & ideo occultè miſerunt nuncios ad Caſanum, qvi fuit filius Argoni, & promiſerunt ſibi dare dominium, qvod Baydo tenebat, & ipſum conſtituere dominum ſuper eos, ſi vellet renunciare fidei Chriſtianæ. Caſanus verò, qvi parum curabat de fide, & qvi dominium plurimum affectabat, promiſit facere, qvicqvid vellent, & propter hoc Caſanus fuit rebellis effectus. Baydo verò congregavit gentem ſuam, intendens Caſanum capere & tenere. Proditionem enim, qvam gens ſua ſibi fecerat, ignorabat. Qvumqve ad campum belli veniſſent, ecce omnes illi, qvi ſectæ adhæſerant Mahumeti, relinqventes Baydo, fugerunt ad Caſanum. Baydo qvoqve videns ſe ab omnibus derelictum, fugam arripuit, credens evadere: ſed perſeqventibus inimicis fugiendo interiit.

CAP. XLI.

De Caſanò filio Argoni, qvaliter dominium uſurpaverit, & geſtis ejus.

Poſt

POſt mortem Baydo Caſanus fuit factus dominus Tartarorum, initio ſui dominii non audebat contraire his, quæ promiſerat illis, qui eum in dominio poſuerunt, qui Mahumeti ſequebantur legem & ſectam, & ideo auſterum ſe oſtendit nimium Chriſtianis. Sed poſtquam in ſede dominii firmus fuit, cœpit honorare & diligere Chriſtianos: multa fecit in vita ſua ad commodum Chriſtianorum, ſicut in ſequentibus audietis. Et primò deſtruxit qvamplures magnates, qui ſvadebant ei, ut Saracenorum fidei adhæreret, & perſeqveretur undiqve Chriſtianos. Poſt præcepit omnibus Tartaris, qvi in dominio ſuo erant, quod eſſent armis & omnibus neceſſariis præmuniti, qvoniam intendebat ingredi regnum Ægypti, & Soldanum deſtruere, ſi valerent. Et hoc mandavit Regi Armeniæ, & Regi Georgiæ, & aliis Chriſtianis partium orientis. Verùm verno tempore adveniente, Caſanus ſuum exercitum congregavit, & direxit greſſus ſuos per viam de Baldadi cum exercitu copioſo. Qvando verò Caſanus pervenit ad terras Ægypti, congregavit inſimul gentem ſuam. Soldanus, qvi vocabatur Melecnaſer, jamdudum de adventu Tartarorum rumoribus intellectis, congregavit poſſe ſuum, & venit ante civitatem Hames cum maximo apparatu, qvæ civitas eſt ſita in medio regni Syriæ, ut refertur. Qvumqve Caſanus intellexiſſet, qvod Soldanus contra ipſum intenderet præliari, ad obſidionem civitatis vel caſtri noluit perdere tempus ſuum, ſed recto tramite celeriter venit ad locum, ubi erat Soldanus, & ſe poſuit ex adverſa parte per unam diætam in qvibusdam pratis, in qvibus erat abundantia pabulorum. Unde præcepit Caſanus omnibus ſuis, qvod in illo campo eſſent, qvo usqve eqvi reqvieſcerent â labore, qvem paſſi fuerant in via celeriter veniendo. In ſocietate verò Caſani erat quidam Saracenus nomine Calphack, qui fuerat ſervus Soldani, & fugerat ad Ca-

ſanum propter metum Soldani, qui propter exceſſus intendebat illum carceribus mancipare. Iſte Calphack à Caſano receperat gratias & honores, & Caſanus de eo plurimum confidebat: ſed tanqvam proditor maledictus per literas notificavit Soldano & Saracenis conſilium & intentionem Caſani, & miſit qvaliter Caſanus morari intendebat in pratis illis, ut daretur reqvies equis ſuis, qvi erant mirabiliter fatigati, & conſuluit Soldano, qvod properaret ad pugnam, qvamdiu adverſariorum eqvi erant feſſi, qvia faciliter poſſet de Tartaris victoriam reportare. Soldanus Ægypti, qvi apud civitatem Hames Tartaros propoſuerat expectare, acqvievit tamen conſilio proditoris, & cum electa multitudine ſuorum eqvitavit feſtinanter, ut ex improviſo inſultum faceret in Caſanum. Speculatores qvidem exercitui Caſani notum fecerunt adventum Soldani. Caſanus verò fecit edictum, ut omnes ſui eqvitarent per acies ordinati, & viriliter reciperent inimicos. Caſanus ergo leone audacior cum illis, qvos circa ſe invenit, eqvitavit obviam Saracenis, qui jam tantum appropinqvaverant, quod prælium non poterat evitari. Et cæteri, qui per campum erant dilatati, ut reqviem darent eqvis, non poterant ad ipſum accedere feſtinanter. Unde Caſanus præcepit militibus, qui ſecum erant, de eqvis deſcendere, & de illis in circuitu facere velut murum & cum arcubus & ſagittis impeterent inimicos, qvi laxatis habenis ad prælium properabant. Tartari verò deſcenderunt, & in circuitu ipſorum poſuerunt eqvos ſuos, & acceptis in manibus arcubus & ſagittis, expectaverunt qvousqve ſagittæ poſſent ad inimicos commodè pervenire. Et ſic omnes ſimul Tartari ſagittantes, qvi in arte ſagittandi mirabiliter ſunt periti, eqvos inimicorum præcedentes taliter percuſſerunt, qvod ante alios ceciderunt. Unde illi, qvi ſeqvebantur, qvi curſu velociſſimo properabant, invenientes præcedentes proſtra-

ſtratos, præcipitabantur ſuper illos. Unde de multis Saracecenis evaſerunt pauci, qvi non erant proſtrati, aut ſagittis Tartarorum letaliter vulnerati. Soldanus Ægypti, qvi in acie illa erat, qvam ocius potuit, retroceſſit. Caſanus hoc videns, ſtatim præcipit eqvos aſcendere gentem ſuam & invadere viriliter inimicos: & ipſe fuit primus, qvi Soldani aciem eſt ingreſſus, & tamdiu Soldanus cum modica ſocietate ſuorum bellum ſuſtinuit, proſtrando & occidendo ſtrenuè inimicos, qvoad Tartari muniti, & per acies ordinati venerunt ad pugnam. Tunc inceperunt omnes acies undiqve præliari, & duravit altercatio inter eos ab ortu ſolis usqve ad nonam. Finaliter verò Soldanus non potuit reſiſtere audaciæ Caſani, qvi manu ſua mirabilia fecit, & ſic vertitur in fugam Soldanus cum omnibus Saracenis. Caſanus itaqve cum gente ſua perſeqvutus fuit usqve ad noctis caliginem inimicos diverſimodè occidendo. Unde tanta fuit ibi Saracenorum ſtrages, qvod tota terra diſperſa extitit corporibus mortuorum. Poſt conflictum nocte illa reqvievit Caſanus in qvodam loco, qvi vocatur Cametum, gaudens & exultans ineffabiliter de triumpho, qvem contra Saracenos obtinuerat nutu Dei. Actum hoc anno Domini M. CCC. X. die Mercurii ante Feſtum Nativitatis Domini.

CAP. XLII.

De victoria, qvam habuit Caſanus contra Soldanum Ægypti, & qvaliter ſpolia diviſit inter ſocios.

HIs itaqve ſic peractis Caſanus præcepit Regi Armeniæ, & cuidam Duci Tartarorum, qvi vocabatur Molay, qvod cum XL. millibus eqvitum Tartarorum perſeqverentur Soldanum usqve ad deſertum Ægypti, qvod diſtabat à campo

belli

belli per duodecim diætas & ultra. Et præcepit, qvod apud civitatem Gacceræ ipſum expectarent, aut ejus mandatum. Rex igitur Armeniæ & Molay prædictus cum XL. millibus Tartarorum ante ſolis ortum recedentes, Soldanum fuerunt celeriter perſeqvuti. Poſt triduum verò Caſanus miſit ad Regem Armeniæ, qvod rediret, eo qvod intendebat obſidere civitatem Damaſci, & præcepit, qvòd Molay procederet, ſicut habuerat in mandatis, Saracenos omnes, qvos capere poterat, perimendo. Soldanus verò qvoqve fugit velociter diu noctuqve dromedarios eqvitando, & in ſocietate qvorundam Beduinorum, qvi eum conducebant, Babyloniam mirabiliter eſt ingreſſus. Alii vero Saraceni diverſimodè fugerunt, qvo qvilibet opinabatur ſe poſſe melius receptare: qvorum magna qvantitas perrexit per viam Tripolis, qvi per Chriſtianos habitantes in monte Libani fuerunt interfecti crudeliter. Redeunte ergo Rege Armeniæ ad Caſanum, invenit, qvod civitas Caſana dediderat ſe Caſano, & totum ærarium Soldani & exercitus ſui, qvod ibi erat, fuit ante Caſani præſentiam deportatum, cujus multitudo extitit infinita. Mirati fuerunt omnes ſuper eo, qvod Soldanus tantas divitias ſecum tulerat, dum intenderet præliari. Caſanus ergo congregatis omnibus illis divitiis, & omnibus ſpoliis, qvæ lucrati fuerant Tartari, poſt triumphum diviſit omnia liberaliter inter ſuos, ex qvibus omnes locupletes ſunt effecti. Ego verò Fr. Haithonus, qvi hanc hiſtoriam compilavi, interfui omnibus negotiis & præliis, qvæ Tartari habuerunt cum Soldano à tempore Haoloni; ſed nunqvam vidi vel audivi dici de aliqvo domino Tartarorum, qvi plura fecerat in duobus diebus, qvam fecit Caſanus. Nam prima die belli cum parva ſocietate ſuorum contra Soldanum & magnam copiam inimicorum prælium ſuſtinuit, & de perſona ſua taliter ſe probavit, qvod inter omnes alios bellatores famam & laudem

dem meritò eſt adeptus. Et de ſua probitate inter Tartaros narrabitur in ſecula ſeculorum. Secunda verò die tanta erat libertas & liberalitas cordis ſui, qvod de omnibus divitiis & infinitis theſauris, qvos acqviſiverat, ſic inter ſuos diſtribuit & diviſit, qvod in ſua ſorte non retinuit, niſi unum enſem, & qvoddam marſupium, in qvo erant ſcripturæ terræ Ægypti, & innumerus exercitus Soldani, & ſimilia. Et omnia alia diſtribuit liberaliter, ut eſt dictum. Et hoc præcipuè erat admirandum, qvaliter in tantillo corpuſculo tanta virtutum copia inveniri poterat. Nam inter XX. mille milites vix potuiſſet ſtaturæ minoris aliqvis reperiri, neque turpioris aſpectus: omnes tamen alios in probitate & virtutibus excedebat. Et qvia iſte Caſanus tempore noſtro fuit, dignum eſt, qvod de ſuis geſtis pleniùs enarremus. Et ille Soldanus, qvi per Caſanum extitit debellatus, adhuc vivit. Præterea illi, qvi ad Saracenorum intendunt præcipitium, & gravamen inferre volunt, multa poterunt ſumere documenta, his hiſtoriis pleniùs intellectis. Poſtqvam verò Caſanus per qvinqve dierum ſpatium reqvievit, & inter ſuos diviſit ſpolia innumerabilia, ut ſuperius eſt expreſſum, per diætas ſuas iter ſuum direxit rectà ad civitatem Damaſci. Qvumqve cives Damaſci cognoverunt adventum, timuerunt valdè, ne ſi Caſanus eos caperet violenter, absqve miſericordia perderentur. Unde de conſilio ſapientum, & concordi omnium voluntate ſuos ad Caſanum nuncios transmiſerunt, qvi dederunt ſibi multa dona, & ei claves civitatis etiam obtulerunt, ab eo miſericordiam implorantes. Receptis ergo xeniis & clavibus civitatis Damaſci præcepit Caſanus nunciis, qvod redirent, & victualia ſufficientia exercitui præpararent, & nullatenus dubitarent, qvia nolebat deſtruere civitatem, ſed eam intendebat pro camera ſua reſervare. Recedentibus itaqve nunciis cum exultatione ingenti, Caſanus poſt modicum

eqvitavit ad flumen Damaſci, in cujus litore tentoria ſua fixit. & inhibuit, ne inferrentur damna aliqva civitati. Cives verò Damaſci miſerunt plurima dona Caſano, & de victualibus dederunt exercitui affluenter, manſitqve ibi Caſanus per X L V. dies cum omnibus ſuis præter X L. millia Tartarorum, qvos miſerat cum Molay, qvi apud civitatem Gaccaræ morabantur, Caſani expectantes adventum vel mandatum.

Cap. XLIII.

De Capchik, qvaliter fuerit proditor erga Caſanum, & reſtituerit terras Soldano.

CUmqve Caſanus taliter moraretur, & daret ſe ſolatio & qvieti, ecce rumores venerunt de qvodam ſuo conſangvineo nomine Baydo, qvi ingreſſus fuerat in regnum Perſarum, damna Caſano plurima inferendo: & qvia dubitabat, ne deterius faceret, conſultum fuit Caſano, qvod ad propria remearet. His itaqve rumoribus intellectis, Caſanus præcepit majori Duci ſui exercitus, qvi vocabatur Cotuloſſa, qvod cum parte exercitus ad cuſtodiam regni Syriæ remaneret, & Molay ac aliis Tartaris, qvi erant in terra Gaccaræ, mandavit, qvod obedirent Cotuloſſæ, qvem dimiſerat loco ſui. Poſt hæc ordinavit Caſanus Balivos, & rectores ſuper qvalibet civitate, & tradidit civitatem Damaſci Capchik proditori ſuperius nominato. Nondum enim Caſanus cognoverat velle ſuum. Poſtea vocari fecit ad ſe regem Armeniæ, & ſuum ſibi reſeravit receſſum, dicens: Libenter tradidiſſemus terras, qvas acqviſivimus, cuſtodiendas Chriſtianis, ſi veniſſent: Et ſi venerint, Cotuloſſæ dabimus in mandatis, qvod eis reſtituat omnes terras, qvas hactenus tenuerunt, & ad reparationem caſtrorum det eis ſubſidium opportunum. His omnibus ſic completis, Caſanus arripuit iter ſuum tendens verſus Meſopotamiam: qvumqve

ad

ad fiumen Euphraten perveniſſet, mandavit Cotuloſſæ, ut dimiſſis Molay XX. millibus Tartaris, ad eum cum reſiduo exercitu accedere feſtinaret. Cotuloſſa qvidem fecit, ſicut receperat in mandatis. Unde Molay ſtetit in cuſtodia regni Syriæ pro Caſano: & ſvadente Capchik proditore Molay ſe transtulit verſus partes Hieroſolymitanas, in qvodam loco nominato Gaur, ut ibi pabula pro eqvis, & alia neceſſaria inveniret. Æſtivo verò tempore veniente Capchik prædictus, qvi erga Caſanum jamdudum conceperat falſitatem, occultè miſit ad Soldanum, qvòd redderet ſibi Damaſcum & alias terras, qvas Caſanus & Tartari occupaverant in regno Syriæ. Et Soldanus promiſit Capchik, qvòd, ſi ea, qvæ promiſerat, adimpleret, ſibi daret perpetuo dominium civitatis Damaſci, & de Theſauro ſuo etiam magnam partem, & ſororem ſuam ſibi traderet in uxorem. Et ita poſt modicum temporis ſpatium, Capchik rebellis effectus, fecit omnia caſtra Tartaris rebellare. Spes enim illorum erat æſtus æſtivi temporis, in qvo Tartari non poterant eqvitare, neqve ſuis ſubſidium impertire. Qvando Molay vidit, qvod omnes terræ rebelles factæ fuerunt, non fuit auſus ſtare cum tam modica gentium qvantitate. Unde per viam breviorem ſe transtulit ad regnum Meſopotamiæ, & notificavit Caſano omnia, qvæ in regno Syriæ evenerant ſeriatim. Caſanus verò tunc non potuit aliud facere per æſtum temporis. Sed veniente tempore hiemali ſuper litora fluminis Euphratis ſuum fecit maximum apparatum, & transmiſit Cotuloſſam cum XXX millibus eqvitibus Tartaris, & præcepit, qvòd qvando ad partes Antiochiæ perveniret, regem Armeniæ convocaret, & alios Chriſtianos partium Orientis & Cypri, & adjungeret eos ſibi. Et dum Caſanus, cum robore ſui exercitus ſeqveretur, in regnum Syriæ introiret. Prædictus itaqve Cotuloſſa fecit, ſicut habuit in mandatis. Acceptis itaqve XXX millibus

bus Tartarorum, per diætas ſuas perrexit qvousqve Antiochiam applicuit, & deinde miſit ad regem Armeniæ, qvòd veniret. Unde rex Armeniæ cum ſuo exercitu eqvitavit. Chriſtiani etiam, qvi erant in regno Cypri, de adventu Cotuloſſæ rumoribus intellectis, absqve moræ diſpendio cum galeis & aliis lignis pervenerunt ad inſulam Anteradenſem, & ibi fuerunt dominus Tyrenenn, frater regis Cypri, qvi erat militiæ dux & rector, & magiſtri domorum hoſpitalis & templi, cum conventibus fratrum ſuorum: & dum parati eſſent voluntaria Chriſti ſervitia adimplere, ecce rumor venit de qvadam infirmitate Caſani, à qva taliter vexabatur, qvòd de convaleſcentia Medici deſperabant. Unde Cotuloſſa cum ſuis Tartaris rediit ad Caſanum. Rex etiam reverſus fuit Armeniam: & alii Chriſtiani, qvi venerant ad inſulam Anteradenſem, redierunt in Cyprum. Et ob hanc cauſam inceptum terræ ſanctæ negotium fuit totaliter derelictum. Hoc accidit Anno Domini M. CCC. L.

CAP. XLIV.

De maximo damno, qvod habuerunt Tartari in planitie Damaſci propter aqvarum abundantiam.

ANno Domini M. CCC. LI. Caſanus congregato iterum exexcitu copioſo cum magno apparatu, pervenit usqve d flumen Euphraten, intendens regnum Syriæ introire, & ſectam Mahumeti totaliter deſtruendo, terram ſanctam libere reſtituere Chriſtianis. Saraceni verò Caſani timentes adventum, & qvum in bello non confiderent ſe eſſe pares, totam terram eorum combuſſerunt ante faciem Tartarorum, ita qvod collectis frugibus, & aliis in terra creſcentibus, ac animalibus in caſtris & in munitionibus congregatis, reſiduum totum igni-

bus

bus devaſtarunt; ut qvum Tartari venirent, non invenirent victualia, neqve pabula pro jumentis. Qvando Caſanus intellexit ea, qvæ fecerant Agareni, & qvaliter diſſipaverant totam terram, cogitans, qvòd eqvi illis in terris taliter devaſtatis non poſſent ſuſtentari, accepit conſilium remanendi ſuper litora fluminis Euphratis illa hieme, & veris tempore veniente, dum herbæ inciperent pullulare, perficere iter ſuum. Majorem enim curam habebant Tartari de eqvis ſuis, qvàm de ſeipſis, qvia dum modico & vili cibo ſciant eſſe contenti, de ſeipſis qvodammodo non curabant. Tunc Caſanus miſit pro Rege Armeniæ: qvi ſine tarditate veniens, ſuper flumine ſe locavit. Et tanta fuit ibi gentis multitudo, qvòd exercitus Caſani per tres diætas extendebatur in longum, à qvodam videlicet caſtro, qvod vocatur Caccabe, usqve ad aliud caſtrum nominatum Labire: qvæ qvidem caſtra erant Saracenorum, ſed absqve inſultu aliqvo reddiderunt ſe Caſano. Qvumqve Caſanus taliter moraretur tempus congruum expectando, ut poſſet de Saracenis perficere vota ſua & terram ſanctam de ipſorum manibus liberare: Et ecce diabolus obſtaculum interjecit. Nam Baydo ſuperius nominatus, terras Caſani iterum introivit, & intulit damna multa, ſicut Caſano extitit enarratum. Unde conſultum fuit Caſano, qvòd ad propria remearet. Caſanus qvidem plurimum perturbatus, pro eo qvod tamdiu differebatur negotium terræ ſanctæ, juſſit Cotuloſſæ duci ſuo, qvòd cum XL. millibus Tartaris regnum Syriæ introiret, & civitatem Damaſci caperet, & omnes perderet Saracenos. Rex qvoqve Armeniæ cum gente ſua præfato duci Cotuloſſæ eſt aſſociatus. Caſano itaqve ad propria redeunte, Cotuloſſo cum XL. millibus Tartaris & Rex Armeniæ cum ſuo poſſe regnum Syriæ introiverunt, & omnia devaſtantes, qvousqve pervenerunt ad civitatem Hames, ibiqve crediderunt, ſicut aliàs fecerant

Ægyptii, exercitum invenire: ſed certos intelligentes rumores de Soldano, qvòd eſſet in civitate Gaccaræ, inde nullatenus egreſſurus. Obſederunt ergo viriliter civitatem Hames, qvam poſt paucos dies violenter ceperunt, & indifferenter omnes Saracenos gladio peremerunt, ibiqve invenerunt divitiarum copiam, & magnam multitudinem armatorum. Deinde verò ſe transtulerunt ad civitatem Damaſci, ut eandem qvoqve obſiderent, & ecce cives ſuos miſerunt nuncios, ſupplicando, qvòd eis concederentur induciæ triduanæ: qvas inducias habuerunt. Præcurſores verò Tartarorum, qvi ferè per unam diætam tranſiverant jam Damaſcum, ceperunt qvosdam Saracenos, qvos transmiſerunt ad Cotuloſſam, ut per eos inqvireret certa nova. Cotuloſſa ergo per illos Saracenos, rumoribus intellectis, qvòd ibi prope circa duas diætas erant mille ducenti eqvites Saracenorum, qvi adventum Soldani qvotidie expectabant: cum feſtinatione eqvitavit, ut ex improviſo illos caperet & teneret. Et qvando Cotuloſſa & Rex Armeniæ pervenerunt ad locum, ubi erant mille ducenti eqvites Saracenorum, erat qvaſi hora veſpertina & paulò antè applicuerat is Soldanus. Cotuloſſa ergo & rex Armeniæ, qvi credebant occupare ſolos illos mille ducentos Saracenos, videntes ſe in ſua opinione deceptos, ſteterunt, ut conſilium caperent. Conſultum itaqve fuit Cotuloſſæ, qvòd reqvieſceret nocte illa, & inimicos in craſtinum impugnaret, qvum dies jam ad veſperam declinaſſet. Cotuloſſa verò, qvi vilipendebat Soldanum & etiam gentem ſuam, noluit in hoc caſu qvieſcere conſilio alicujus, imò præcepit feſtinanter acies ordinari. Saraceni verò hoc videntes, ſteterunt, qvia à qvodam lacu & qvodam monte erant à duabus partibus præmuniti. Et ſcientes, qvòd Tartari absq; eorum diſcrimine ad eos accedere non valebant, noluerunt exire ad pugnam, ſed ibi firmiter expectaverunt. Qvumqve Tartari crede-

crederent absq; obſtaculo invadendos Saracenos, & ecce qvendam ante ſe rivulum invenerunt, qvi in certis locis tranſitum non habebat. Unde tardaverunt Tartari multum, anteqvam poſſent tranſire rivulum ſupradictum. Sed poſtqvam Cotuloſſa & rex Armeniæ cum majori parte ſuorum rivulum tranſiverunt, in inimicos viriliter inſultarunt. Soldanus ſtetit, nec de loco qvidem ubi erat inter lacum & montem, voluit ſe movere. Noctis verò caligine appropinqvante, dum videret Cotuloſſa Soldanum ſtantem, & nolentem ad pugnam egredi, ut ſperabat, congregatis ſuis juxta montem, nocte illa qvievit. Veruntamen circa mille Tartarorum, qvi non potuerunt eo die rivulum pertranſire, non fuerunt cum aliis nocte illa. Veniente verò die, ad pugnandum ſe Tartari paraverunt, & in Soldanum viriliter inſultarunt. Sed Soldanus noluit in campum venire more bellatorum, ſed ſtetit in illo tutiore loco, cum gente ſe qvantum poterat defendendo. Tartari verò conabantur extrahere Saracenos, ſed nullo modo potuerunt. Durante verò inſultu à mane usqve ad nonam, propter defectum aqvæ, quam non invenerant nocte illa nec die, tædio & ſiti nimium fatigati retroceſſerunt, & dimiſſo Soldano receſſerunt unus poſt alium paulatim per turmas & acies ordinati, qvousque pervenerunt ad planitiem Damaſci, ibiqve invenerunt abundantiam magnam aqvæ, & paſcua valdè bona, & ordinatum fuit ibi ſtare, qvousqve hominibus & eqvis daretur reqvies opportuna, ut poſtmodum melius poſſent redire ad prælium cum Soldano. Habitatores verò Damaſci ſcientes, qvod exercitus Tartarorum erat in illa planitie collocatus, qvadam nocte aqvas fluminis per qvosdam meatus & rivulos diſcurrere permiſerunt, & anteqvam octo horæ noctis illius pertranſiſſent, aqvæ in tantum creverunt ubiqve, qvòd Tartari coacti ſunt ſurgere & recedere feſtinanter. Qvumqve nox illa eſſet multum

tene-

tenebroſa, & foſſata forent omnia plena aqvis, & nulli tramites apparerent, omnes fuerunt quaſi confuſi & multa animalia, arma, & arneſia amiſſa fuerunt in illa planitie propter aqvas, & etiam plures homines ſuffocati, & inter cæteros rex Armeniæ plura dicitur amiſiſſe. Veniente verô die, per gratiam Dei aqvarum pericula evaſerunt. Sed qvum arcus & pharetræ Tartarorum, cum qvibus præcipuè præliantur, ac alia arma ipſorum eſſent totaliter madefacta, qvòd illa non poterant exercere. Unde fuerunt totaliter ſtupefacti. Qvod ſi inimici eos perſeqvuti fuiſſent, nullus penitus evaſiſſet: imò illos velut aves capere potuiſſent. Poſt hæc verò paulatim Tartari propter illos, qvi eqvos ſuos amiſerant, incedentes ad litora fluminis Euphratis ſunt reverſi, nec aliqvis inimicorum auſus fuit illos ſeqvi, ſive invadere quoqvo modo, qvandoqvidem pervenerunt ad flumen, qvod tranſire oportuit natando: & ſicut meliùs fieri poterat ſuper eqvis, dum flumen illud eſſet turbidum & inflatum propter abundantiam pluviarum, multi Armeni perierunt in illo, etiam Tartari & Georgiani, & multi eqvi fuerunt in flumine ſuffocati. Et ſic accidit, qvòd non per potentiam inimicorum, ſed caſu & malo conſilio tanqvam confuſi ad propria redierunt. Hoc qvidem dicitur eveniſſe, eò qvod Cotuloſſa nolebat acqvieſcere conſilio alicujus. Nam ſi ſapientibus credidiſſet, illa potuiſſet pericula faciliter evitaſſe. Ego enim Fr. Haithonus hujus hiſtoriæ compilator præmiſſis omnibus præſens fui, & ſi fortè ſuper hac materia loqvor prolixiùs, qvàm decet, mihi qvæſo venia tribuatur. Nam hoc facio, ut in caſu ſimili ſimilia diſcrimina valeam reminiſci. Rebus enim conſultè actis, conſveverunt fines laudabiles obtineri, & econtra, qvæ improvidè fiunt, optatis ſucceſſibus ſæpius carent. Poſtqvam itaqve rex Armeniæ flumen Euphraten pertranſivit non ſine damno ſuorum, decrevit ire ad Caſanum, anteqvam ad regnum

gnum Armeniæ remearet. Unde recto tramite pervenit ad civitatem Ninive, in qva Caſanus tunc reſidebat. Et Caſanus Regem ſuſcepit honorificè & benignè, & ſuper amisſionibus atqve damnis Regi plurimum eſt compaſſus. Unde eidem fecit gratiam ſpecialem. Nam ſibi conceſſit mille Tartaros, qvi ſuis expenſis ſemper eſſent ſtantes in cuſtodia regni ſui. Et de regno Turqviæ præcepit Caſanus certam qvantitatem pecuniæ Regi dare, de qva poſſet alios mille eqvites ſtipendiarios ad ſuum placitum retinere. Rex igitur accepta licentia, ad regnum Armeniæ eſt reverſus, & Caſanus ei injunxit, qvòd prudenter vigilaret circa cuſtodiam regni ſui, qvousqve ad ſubſidium Terræ ſanctæ perſonaliter, dante Domino, poſſet ire.

CAP. XLV.

Qvaliter Caſanus ante mortem ſuam Carbagandam ſuum fratrem, ſucceſſorem in regno conſtituerit.

REx itaqve Armeniæ ad terram ſuam rediit; ſed poſtqvam ibi applicuit, parum habuit de qviete. Poſt hæc verò, ſicut Deo placuit, Caſanus fuit qvadam gravi infirmitate detentus. Et qvia ſapienter in vita ſua egerat, voluit etiam ultimò commendari. Unde ſuum ſapienter condidit teſtamentum & ſibi inſtituit heredem & ſucceſſorem Carbagandam fratrem ſuum. Poſtqvam ordinavit prudenter ea, qvæ erant ordinanda circa negotium regni ſui & domus ſuæ, fecit pulchras conſtitutiones & leges, qvas ſuis dimiſit in memoriam: qvæ qvidem à Tartaris firmiter obſervantur. Poſt hæc Caſanus diem clauſit extremum, & ſucceſſit ſibi in regno Carbaganda frater ſuus. Iſte Carbaganda fuit filius cujusdam bonæ memoriæ dominæ, qvæ fuit vocata Erockcaton, qvæ fuit in fide Chriſti devotisſima

& fidelis, & qvamdiu vixit, faciebat ſibi divina officia qvotidie celebrari, & tenebat Chriſtianum Presbyterum & ſacellum: unde iſte Carbaganda fuit baptiſatus, & nominatus in ſuo baptiſmate Nicolaus, & qvamdiu mater ejus vixit, in fide Chriſtianorum permanſit. Sed poſt obitum dominæ matris ſuæ dilexit ſocietatem Saracenorum. Unde fide Chriſtianorum relicta, adhæſit ſectæ perfidi Mahumeti. Rex verò Armeniæ de obitu Caſani fuit plurimum perturbatus. Nam per hoc inimici fuerunt in magna ſuperbia elevati. Unde accidit, qvòd Soldanus Regem habebat valde exoſum, & etiam gentem ſuam. Nam per totum illum annum, ferè menſe qvolibet, Soldanus Babyloniæ miſit magnam copiam armatorum, qvi totum regnum Armeniæ deprædabantur, & præcipuè planitiem circumdabant, damna multa ſæpius inferendo, & ſic nunqam ſcitur regnum Armeniæ tantam habuiſſe moleſtiam temporibus retroactis. Sed Deus omnipotens & miſericors, qvi ſperantes in ſe nullatenus derelinqvit, compaſſus eſt miſerabilibus Chriſtianis. Unde accidit menſe Julii, ut ſeptem millia Saracenorum de melioribus domibus Soldani, regnum Armeniæ fuerint ingreſſi, & iverint omnia devaſtando usqve ad civitatem Tarſenſem, in qva B. Paulus Apoſtolus natus fuit. Et qvum multa damna intuliſſent provinciæ, & redirent, ecce rex Armeniæ ſuis undiqve congregatis, Saracenis deprædatoribus obviavit, & prope civitatem Ayatii bellum iniit cum eisdem. Sed nutu Dei potius, qvàm bonitate noſtra, prædicti Saraceni fuerunt totaliter debellati, qvòd de illis ſeptem millibus Saracenorum non evaſerunt trecenti, qvi non eſſent capti, aut diro gladio interempti, licet ferocitate ſua crederent invadere totum regnum, & Chriſtianos regni Armeniæ in uno hiatu gutturis abſorberè poſſe. Et hoc actū fuit qvadam die Dominica XVIII. menſis Julii. Poſt illum conflictum Saraceni nòn fuerunt auſi regnum Armeniæ introire: & miſit

miſit Soldanus Ægypti, & treugas cum rege Armeniæ iniit & firmavit.

Cap. XLVI.

De diſtinctionibus hujus operis, & qvaliter habuit originem.

EGo verò Fr. Haithonus interfui omnibus prælibatis, qvi dudum propoſueram habitum ſumere regularem, ſed propter inconvenientia diſcrimina & ardua negotia regni Armeniæ, cum honore meo non poteram in tantis neceſſitatibus derelinqvere conſangvineos & amicos. Unde poſtqvam Deus ſua pietate mihi conceſſit gratiam dimittendi regnum Armeniæ, & populum Chriſtianum, poſt multos labores meos in ſtatu pacifico & qvieto: confeſtim votum, qvod diu voveram, volui adimplere. Accepta itaqve licentia à Domino Rege meo, & ab aliis conſangvineis & amicis in campo illo, ubi Deus de inimicis triumphum conceſſerat Chriſtianis, arripui iter meum, & perveniens in Cyprum, in monaſterio Epiſcopæ Præmonſtratenſis ordinis ſuccepi habitum regularem, ut, qvi in juventute mea militaveram mundo, in ſervitiis Dei reſiduum vitæ meæ, pompis hujus ſeculi relictis, conſumerem, anno Domini M.CCCV. Gratias igitur ago Deo, qvoniam regnum Armeniæ hodiè eſt in ſtatu æqvo, bono & pacifico reformatum; præcipuè per modernum regem, Dominum Livonum, filium qvondam Domini Theodori, qvi tanqvam indolis glorioſæ virtutibus illuſtratus, omnibus regentibus eſt ſpeculum gratioſum. Et firmiter creditur & ſperatur, qvod in diebus iſtius regis juvenis, qvi bonitate ſuos anteceſſores præcellit, cum auxilio Dei regnum Armeniæ ad ſtatum priſtinum reducetur. Præterea hujus operis compilator ea, qvæ narrat & ſcribit in iſto libro, tribus modis aſſerit ſe ſciviſſe. Nam ab initio Changii Can, qvi fuit primus Impera-

tor Tartarorum, usqve ad Mango Can, qvi fuit qvartus imperator, narrat ea fideliter, qvæ in Tartarorum hiſtoriis continentur. A Mango Can verò usqve ad mortem Haoloni, ea, qvæ narrat & ſcribit, ſcivit & audivit per dominum avunculum ſuum, qvod dominum Haithonum regem Armeniæ reſcribere fecit, qvi præſens fuit illis temporibus, omnibus prænotatis, & cum magna diligentiâ narrabat hæc filiis & nepotibus, & faciebat redigi in ſcriptis, ut melius memoriter tenerent. Ab initio qvidem Abaga Can usqve ad finem tertiæ partis hujus libri, ubi finem capiunt hiſtoriæ Tartarorum, ſcivit ipſe tanqvam ille, qvi præſens fuit. Unde de his, qvæ ſuo tempore evenerunt, perhibet teſtimonium veritati. Et licet hucusqve narraverimus de hiſtoriis & geſtis Tartarorum, adhuc reſtat de ipſorum dominio & potentia, præcipuè qvi nunc vivunt, aliqvid referandum, ut melius cognoſcantur.

CAP. XLVII.

De Tamor Can, ſexto Imperatore Tartarorum, & de potentiâ ſua, & ſubjectorum ſuorum.

MAgnus itaqve Imperator Tartarorum, qvi nunc tenet imperium, vocatur Tamor Can, & eſt ſextus Tartarorum Imperator: ſedem Imperii ſui tenet in regno Cathay, in qvadam maxima civitate, qvæ vocatur Jons, qvam ædificari fecit Pater ſuus, ſicut ſuperiùs eſt expreſſum. Potentia qvidem ejus eſt valde magna. Plus enim poſſet Imperator ſolus ille, qvàm omnes ſimul alii Principes Tartarorum. Gentes iſtius Imperatoris reputantur nobiliores & ditiores, & ſunt meliùs munitæ neceſſariis: qvoniam in regno Cathay, in qvo nunc degunt, divitiarum multarum abundantia maxima invenitur. Præter magnum Imperatorem ſunt alii tres magni Reges & Principes Tartarorum, qvorum unusqvisqve Dominium

ma-

magnum tenet: obediunt tamen Imperatori, tanqvam eorum Domino naturali. Et qvæſtiones, qvas inter ſe habent, ad Imperatoris curiam deferuntur, & per ejus judicium deciduntur. Primus qvidem iſtorum Regum vocatur Chapar: alter vocatur Hochtay: & alius Carbanda appellatur. Iſte Chapar dominium ſuum tenet in regno Turqveſtan, & magis appropinqvat genti Imperatoris, qvàm alii. Poteſt etiam, ut dicitur, ad pugnam congregare qvatuor centum millia eqvitum armatorum. Homines illi ſunt audaces & ſtrenui bellatores: non tamen habent eqvorum ſive armorum abundantiam, ſicut neceſſarium eſſet eis. Multoties gens Imperatoris movet iſtis guerram, & iſti qvandoqve movent guerram contra Carbanda & gentem ſuam. Dominium iſtius Chapar antiqvitus fuit unius Domini per magnam partem, qvi Doay nomine appellabatur. Hochtay Rex Tartarorum dominium ſuum tenet in regno Cumaniæ, in qvadam civitate, qvæ vocatur Sara. Poteſt etiam, ſicut dicitur, congregare ad pugnam ſexcentum millia eqvitum bellatorum: iſti non tantùm commendantur in facto armorum, ſicut gentes Chapar, licet eqvos habeant meliores. Qvandoqve movent guerram contra gentem Carbanda: qvandoqve contra Ungaros, qvandoqve inter ſe rixantur. Præſens verò Hochtay dominium ſuum tenet pacificè & qvietè. Carbanda ſuum habet Dominium in regno Aſiæ majoris, & moratur in civitate Tauriſii. Ducere poteſt ad pugnam tercentum millia eqvitum bellatorum. Iſti ſunt à diverſis partibus congregati. Divites ſunt, & omnibus neceſſariis bene muniti. Chapar & Hochtay qvandoqve movent guerram contra prædictum Carbanda. Carbanda verò nulli guerram movet, niſi Soldano Ægypti, contra qvem ſui anteceſſores ſæpius pugnaverunt. Chapar & Hochtay libenter auferrent terram & dominium Carbandæ, ſi valerent; ſed non poſſunt, licet potentiores eo ſunt terris & gen-

gentibus, ut dictum eſt. Et hæc eſt ratio, qvaliter Carbanda poteſt reſiſtere tantæ potentiæ inimicorum, & defendere terram ſuam. Aſia enim tota in duas partes eſt diviſa. Una enim pars dicitur Aſia profunda; & in illa parte habitat Imperator, & duo Reges ſuperiùs nominati, Chapar videlicet & Hochtay. Alia verò pars vocatur Aſia major, & in illa moratur Carbanda ſæpe dictus. Tres viæ ſunt ſolummodo, per qvas itur de profunda Aſia ad Aſiam majorem: una videlicet via, per qvam itur de regno Turqveſtan ad regnum Perſarum. Alia via eſt, qvæ dicitur Lederbent, qvæ via eſt prope mare, ubi Alexander conſtruxit civitatem vocatam Portam ferri, ſicut in hiſtoriis regni Cumaniæ pleniùs continetur. Alia via eſt per mare majus, qvæ tranſit per regnum Abcas. Per primam viam non poſſunt habere ingreſſum gentes Chapar ad terram Carbanda absqve magno diſcrimine & labore: qvia nulla pabula invenirentur pro eqvis usqve ad plures diætas: qvia terra illa eſt arida & deſerta, & anteqvā poſſent pervenire ad terras cultas & habitatas, eqvi totaliter deficerent propter famem: aut eſſent ita feſſi & viribus vacuati, qvod à parva qvantitate inimicorum faciliter poſſent debellari, & ſic nolunt capere illud iter. Ex parte verò de Lederbent poſſent gentes Hochtay habere ingreſſum ad terras Carbandæ ſex menſibus anni ſolummodo, videlicet tempore hiemali. Sed Abaga fecit fieri magna foſſata, & alia munimenta in qvodam loco vocato Ciba: & ibi ſtat ſemper, præcipuè tempore hiemali, cuſtodia armatorum, qvi defendunt tranſitum ab inimicis. Gentes verò Hochtay toties tentaverunt occultè tranſire per viam; ſed non potuerunt vel poſſent aliqvâ ratione. Nam in qvadam planitie, qvæ vocatur Monga, ſtant in hieme qvædam aves magnitudinis faſianorum, qvæ pulcherrimas habent plumas, & vocantur Seyſerach. Unde qvando aliqvæ gentes ingrediuntur illam planitiem, ſtatim fugiunt

giunt illæ aves, & tranſeunt per illas cuſtodias & foſſata. Et illi, qvi ſunt deputati ad cuſtodiam illius loci, per illas aves manifeſtè cognoſcunt inimicorum adventum, & ad defenſionem continuò ſunt parati. Per viam verò majoris maris nunqvam attentaverunt ire: qvia ibi eſt regnum Abcas, qvod eſt gentibus & terris bene munitum, & nullam poſſunt habere fiduciam in eisdem. Et hoc modo Carbanda, & ſui anteceſſores usqve modò defenderunt ſe à tanta potentia vicinorum. Inſuper aliqva dicemus breviter de modis & moribus Tartarorum.

Cap. XLVIII.

De fide, vita, moribus, conditionibus Tartarorum.

TArtari ſunt ab aliis nationibus gentium, modis & moribus ſic diverſi, qvòd vix poſſet absqve tædio ipſorum diverſitas explicari. Confitentur enim unum Deum eſſe immortalem, & invocant nomen Dei: aliter verò parum faciunt; qvia non jejunant, vel orationes ſive afflictiones faciunt ob Dei reverentiam, ſive alia bona opera. Nec Dei timore mala perpetrare prætermittunt Tartari. Homines interficere non reputant eſſe peccatum. Et ſi dimitterent frenum in eqvorum ſuorum ore, qvando paſcere ſe deberent, Deum crederent mortaliter offendiſſe. Fornicationem & luxuriam non reputant eſſe peccatum. Plures uxores ducunt. Et oportet ſecundum conſvetudinem, qvòd filius novercam ſuam ducat poſt obitum patris ſui, & frater relictam fratris, & thorum faciunt cum eisdem. Tartari in facto armorum ſunt ſtrenui bellatores, & ſunt obedientes eorum ſuperiori plus, qvàm aliæ nationes: & in pugna omnes citò cognoſcunt per ſigna & documenta voluntatem Ducis eorum.

Unde

Undeabsqve magno labore Tartarorum exercitus a b illis, qvî præſident, gubernatur. Dominus Tartarorum nulla ſtipendia dat eis: imò oportet, qvod vivant de prædis & venationibus qvas acqvirunt. Et ſi vellet Dominus, poſſet ab iis auferre, qvicqvid haberent. Quando Tartari eqvitant, ſecum ducunt magnam copiam armentorum, & de lacte eqvorum pocula ſumunt,& carnibus veſcuntur, & illas reputant valde bonas. Tartari in eqvis ſunt agiles, & ſagittarii valde boni: pedites neſciunt incedere niſi pigrè. Tartari ſunt ſagaces & ingenioſi ad expugnandas civitates & caſtra, & ſemper volunt habere prærogativam contra ſuos inimicos in pugna, nec verentur fugere, ſi fuga proſit. Hanc habent Tartari prærogativam in campo belli exiſtentes: qvia ſi eis placuerit, præliabuntur: &, ſi voluerint prælium evitare, adverſarii cum eis non poterunt dimicare. Pugna Tartarorum eſt valdè pericuIoſa; qvia in uno conflictu Tartarorum moriuntur plures & vulnerantur, qvàm in uno magno prælio alterius nationis. Et hoc accidit propter ſagittas, qvas jactant cum arcubus fortiter & directè. Et ſunt in arte ſagittandi ita periti, qvòd ſagittæ eorũ ferè armorum omne penetrent genus. Qvando debellantur, fugiunt omnes ſimul per turmas & acies ordinati: & valde periculoſum eſt illos ſeqvi: qvoniam retrogradè ſagittas jaciunt fugiendo,& homines & eqvos vulnerant, & occidunt. Exercitus Tartarorum non eſt magnæ apparentiæ: qvia omnes ſimul congregati incedunt, ita qvod acies mille Tartarorum, qvingentorum apparentiam vix habeat. Tartari curialiter hoſpites ſuſcipiunt, & cibum libenter dividunt cum eisdem; & volunt ſibi per viam ſimilem reſponderi, alioqvin accipiunt violenter. Tartari ſciunt occupare alienas terras; ſed ipſas neſciunt cuſtodire. Tartari qvando ſunt debiliores, efficiuntur humiles & benigni: & qvando ſunt fortiores, ſunt peſſimi & ſuperbi. Tartari nolunt, qvòd coram eis

ali-

aliqvis mentiatur, & ipſi libentiſſimè mentiuntur, in duobus tamen mentiri neſciunt, in facto armorum videlicet: qvia nullus erit auſus de probitate, qvam non fecerit, ſe jactare, aut negare, ſi fecerit utilitatem. Aliud eſt, qvod qvi ſcelus aliqvod fecerit, de qvo etiam debeat condemnari ad mortem, interrogatus à Domino, veritatem continuò confitetur. Et hæc de Tartaris dicta ſufficiant: qvia longũ eſſet mores ipſorum per omnia enarrare.

CAP. XLIX.

De conditione, qvam habere debet bellum incepturus.

RAtio poſtulat & reqvirit, qvod, qvicunqve contra ſuos inimicos guerram movere intendit, debeat qvatuor prævidere. Primò, qvòd juſtam cauſam habeat guerram cum ſuis adverſariis inchoandi. Secundò, conſiderare debet poſſe ſuum, utrum ſufficiat in expenſis & aliis neceſſariis ad guerram manu tenendam, & ipſam ſine debito terminandam. Tertiò, inveſtigare debet ſapienter inimicorum intentionem, & ſtatum. Qvartò, guerram debet inchoare tempore competenti. Ego verò Fr. Haithonus, qvi ex mandato ſummi Pontificis ſum de hac materia locuturus, dicere poſſum, qvòd Chriſtiani juſtam habent cauſam guerram movendi cum filiis Iſmaëlis, qvoniam hæreditatem eorum obtinent occupatam, videlicet Terram ſanctam, & ſanctum ſepulcrum Domini noſtri Jeſu Chriſti, in qvo fuit origo fidei Chriſtianæ, & alia ſancta loca Chriſtianis plurimum reverenda. Inſuper propter atroces injurias & nimium horrenda opprobria, qvæ cum multa noſtri ſangvinis effuſione Agareni intulerunt Chriſtianis, temporibus retro actis, & etiam propter alias rationes & cauſas varias & diverſas. De potentia verò dico, qvoniam nemo debet penitus ignorare, qvin

qvin ſacroſancta Romana Eccleſia, qvæ totius orbis eſt domina & magiſtra, potentiam habet cum congregatione regum & principum Chriſtianorum, & fidelium cruci ſignatorum, terram ſanctam eruendi de ſervitute inimicorum fidei Chriſtianæ, qvi peccatis noſtris exigentibus illam detinent occupatam. De cognoſcendo verò ſtatu inimicorum, hocqve de tempore competenti, in qvo guerra debeat inchoari, oportet prolixius aliqva enarrare. Nam ſicut bonus medicus, ut ad convaleſcentiam ægrum perducat, cauſam debet ægritudinis perſcrutari: ita decet providum bellatorem, inimicorum inveſtigare conditionem & ſtatum, ut guerram poſſit incipere providè & audacter, & illi finem laudabilem imponere. Sapienti enim & ſtrenuo duci nihil debet eſſe occultatum de potentiâ inimici: qvoniam præviſa non lædunt, & improviſa conſveverunt ſæpius animos perturbare; præcipuè in bellorum diſcrimine, ubi loci vel temporis ſpatium non habetur periculis occurrere tam paratis. In omni enim opere poteſt correctionis medela faciliùs adhiberi, qvàm in pugna, in qva pœna errorem continuò ſeqvitur. Ut igitur de his, qvæ dicturi ſumus, ſuper paſſagio terræ ſanctæ, clarior intelligentia adhibeatur, aliqva narrabimus de ſtatu & conditione terræ Ægypti, de exercitu Babyloniæ, & potentiâ inimici.

CAP. L.

De conditione regni Ægypti, & Soldani potentia.

SOldanus ille, qvi regnorum Ægypti & Syriæ hodie obtinet principatum, vocatur Melecnaſer, & de natione Cumanorum extitit oriundus. Milites ſui exercitus ſunt de diverſis partibus & nationibus congregati: qvia habitatores illarum partium in facto armorum nihil penitus ſunt valentes. Unde opor-

oportet, qvòd de alienis gentibus ejus potentia roboretur. Potentia qvidem Soldani peditum armatorum eſt modica: eqvitum verò eſt plurimùm copioſa. Major pars exercitûs Ægypti ſunt ſervi empti pretio, qvos mali Chriſtiani ſæpe portant cupiditate lucrandi; aut in præliis acqviſiti, qvos compellunt eorum ſectæ & fidei adhærere. Et illi, qvi empti pretio pecuniæ extiterunt, chariores ſunt & habentur, & plus aliis honorantur. Soldanus Ægypti ſemper eſt timidus & ſuſpectus, ne gens ſua in ejus præcipitium aliqva machinetur. Sunt enim illi ſervi talis naturæ, qvod ſemper aſpirant ad dominium occupandum: & ob hanc cauſam plures Soldani gladio perierunt. Potentia exercitus Babyloniæ circa viginti millia poteſt eſſe eqvitum: ex qvibus ſunt aliqvi in arte armorum periti & ſtrenui bellatores. Major tamen pars illorum magni pretii non habetur. Qvando Soldanus eqvitat, & gens ſua magna & multa arneſia ſecum trahunt, & onera camelorum, eqvos pro armis habent ſatis bonos, & eqvas ſatis agiles ad currendum. Non tamen poſſent ad magnos ſufficere labores, & mularum & ronimorum copiam non habent. Exercitus Soldani eſt promptus ad ſervitia & paratus: qvia milites habitant omnes ſimul in civitate Chayri. Conditio verò ipſorum eſt talis, qvia unusqvisqve habet ſtipendia ſua, de qvibus vivit, qvæ ſummâ centum & viginti florenos annuatim vix excedunt: & oportet tenere tres eqvos & unum camelum. Et ſi fortè Soldanus Ægypti extra regnum duceret gentem ſuam, aliqvid daret ſibi, ſi vellet, de gratia ſpeciali. Milites verò iſtos dat Soldanus ad regendos proceribus ſuis, qvos nominat Amuratos: & dat alteri centum, alii ducentos, plus vel minus, ſicut ei placebit. Et qvantum aſcendunt in ſumma ſtipendia militum, qvos conceſſerit Amurato, tantundem dabit Soldanus illi Amurato pro ſua perſona, & ſolvit ſibi etiam ſtipendia militum, qvos tenebit. Unde illi, qvem

Soldanus voluerit ad magna promovere & honorare, dat ſibi plures milites ad tenendum. Secundum verò ordinem prætaxatum, magna fit Soldano derogatio ſervitiorum & defectus: qvia Amurati emunt ſervos pretio pecuniæ, & ponunt illos ad ſtipendia, & in numero militum armatorum, aut ponunt ad ſervitia gentem parvi pretii, qvibus concedunt eqvos & arma, & pro ſuis ſtipendiis dant eis aliqvid, & reſiduum totum conſervant. Unde in multis talibus pauci inveniuntur, qvi ſint ad arma valentes.

CAP. LI.

De potentia Soldani in regno Syriæ.

POtentia verò Soldani in regno Syriæ circa qvinqve millia militum poteſt eſſe, qvi de terris & reditibus vivunt. Habet etiam Soldanus magnam copiam Beduinorum & Turqvorum, qvi ſunt advenæ & forenſes: de qvibus magnum habet juvamen; præcipuè ad obſidendum civitates & caſtra: qvia ſecum vadunt ſola intentione aliqvid acqvirendi. Ad alia verò ſervitia non poſſet Soldanus illos trahere absqve ſtipendiis: & ſi fortè vellet illis violentiam inferre, ipſi recederent ſine mora, Turqviniani videlicet aſcenderent magnos montes, & deſertum Arabiæ peterent Beduini. Aliqvos etiam habet Soldanus pedites ſagittarios in terra de Malbek & circa monten Libani, & in terra Aſſaſinorum, qvi etiam ad caſtra & civitates obſidendas ſervitia magna præſtant. Sunt enim Chriſtianæ fidei inimici, valde ingenioſi ad civitates capiendas & caſtra, qvas capere ſciunt per machinas, arcus, baliſtas, ignes inextingvibiles, meatus ſubterraneos, & alia diverſa genera inſultandi.

CAP. LII.

De regno Ægyptiorum, qvaliter de gente in gentem translatum eſt.

IMperator Græcorum conſvevit terræ Ægypti dominium obtinere, & per duces & rectores terram illam regebat, qvi reditus colligebant, & Imperatori Conſtantinopolim transmittebant: & duravit dominium Græcorum usqve ad annos Domini D. CCIII. Ægyptii verò neqveuntes pati dominium Græcorum, à qvibus mirabiliter gravabantur, reddiderunt ſe Saracenis, & elegerunt Dominum ſuper eos qvendam de progenie Mahumeti, qvem vocaverunt Caliph, & tenuerunt iſti dominium Ægypti annis CCC. XLVII. Poſtea verò amiſerunt dominium & Medi, qvi Cordini vulgariter appellantur, dominium occupaverunt, ſicut clariùs inferiùs exprimetur. Anno Domini M. LIII, bonæ memoriæ Amanricus rex Hieroſolymitanus, cum omnibus Chriſtianis, qvos potuit congregare, ingreſſus fuit terram Ægypti, & plures acqviſivit civitates & villas. Caliphus verò videns, qvod non poterat reſiſtere Chriſtianis, miſit nuncios ad Soldanum Halappi, implorans ſubſidium ab eodem. Unde Soldanus Halappi, qvi ſectam ſeqvebatur Caliphi, miſit ad ſubſidium Caliphi, qvendam ſuum ducem, qvi vocabatur Xaracon, cum magna copia armatorum, qvi tantum fecerunt, qvòd de regno Ægypti fugaverunt Chriſtianos, & recuperaverunt terras, qvas occupaverant Chriſtiani. Poſt hæc qvidem accidit, ut videret terram Ægypti divitiis opulentam, & Caliphi potentiam qvaſi nullam: ideò ad illius terræ dominium aſpiravit: unde cepit Caliphum perſonaliter, & illum carceri mancipavit, & regnum Ægypti invaſit viriliter, & ipſum dominio ſuo ſubdidit, & conſtituit ſe Dominum & Soldanum. Iſte Xaracon fuit de regno Medorum,

dorum, de natione Coraſminorum, & fuit de natione ſua primus Dominus in Ægypto. Poſt obitum verò Xaracon ſucceſſit ſibi in dominio qvidam filius ſuus nomine Soladinus, & tantum crevit potentia iſtius Soladini, ut ipſe regem Hieroſolymitanum & Chriſtianorum potentiam debellarit, & ceperit violenter ſanctam civitatem Hieroſolymitanam, & alias plures terras. Et poſt obitum iſtius Soladini fratres ſui & nepotes ſucceſſivè Ægypti dominium tenuerunt usqve ad tempus cujusdam Soldani, qvi vocatus fuit Melecſala. Iſte Melecſala dominabatur in Ægypto tempore illo, qvo Tartari ſubjugaverunt regnum Cumanorum. Et audiens qvaliter Tartari pro modico pretio vendebant Cumanos, qvos ceperant, miſit cum magna ſumma pecuniæ per mare mercatores, & fecit emi de junioribus Cumanis in maxima qvantitate, qvi fuerunt deportati in Ægyptum. Melecſala multum dilexit Cumanos, qvos emerat, & ipſos fecit cum magna diligentia enutriri, & in arte eqvitandi, ſagittandi, & arma tractandi illos inſtruxit, & magnā gerens fiduciam penes ſe ipſos detinuit, qvodammodo omnes alios elongando. Et eo tempore, qvo B. Ludovicus Rex Francorum bonæ memoriæ transfretavit, & Chriſtiani nominis amore fuit carceribus mancipatus, prænominati ſervi emptitii Cumani interfecerunt Melecſala eorum Dominum & Soldanum, & conſtituerunt eorum dominum qvendam ex ipſis nomine Turqvinianum. Et ob hanc cauſam Rex Franciæ & frater ſuus, qvi Saracenorum carceribus trudebantur, fuerunt redempti & facilius liberati. Et hoc modo cœperunt prædicti Cumani in Ægypto primitùs dominari, & vocatur iſta progenies Cumanorum in partibus Orientis Caphac. Poſt paucos verò dies qvidam alius ex prædictis Cumanis nomine Cathos, prædictum Turqvinianum gladio jugulavit, & fecit ſe Dominum & Soldanum: & vocatus fuit Melecmees. Et iſte Melec-

mees

mees debellavit Guiboga, Capitaneum Tartarorum, qvos in cuſtodia regni Syriæ dimiſerat Haolonus. Qvumqve Melecmees ad Ægyptum rediret, qvidam alius Cumanus nomine Bendecar, & ipſum interfecit in via, & ſe conſtituit Dominum & Soldanum, & fecit ſe vocare Melecdaer. Iſte fuit ſagaciſſimus, & in facto armorum ſtrenuus atqve audax. Et ſuo tempore multum crevit Saracenorum potentia in Ægypto, & in regno Syriæ, & multas occupavit civitates & caſtra, qvas Chriſtiani tenebant. Et iſte cepit nobiliſſimam civitatem Antiochiæ, anno Domini M. CC. LXVIII. Et poſtmodum regno Armeniæ intulit multa damna: Tempore verò iſtius Soldani Melecdaer, tranſtulit ſe ad partes Syriæ Rex Angliæ bonæ memoriæ, Dominus ** qvem Soldanus interficere cogitavit per qvendam Aſſaſinum, qvi ipſum regem vulneravit gladio venenato; ſed per Dei miſericordiam, & per multos labores ad convaleſcentiam eſt deductus. Poſt hæc fuit idem Soldanus Melecdaer veneno potatus, obiitqve in Damaſco. Poſt obitum verò Melecdaer factus fuit Soldanus filius ſuus Melecſayt; ſed confeſtim qvidam alius Cumanus nomine Elſi dejecit ipſum de ſede, & conſtituens ſeipſum Dominum & Soldanum, illum fugavit extra regnum Ægypti. Prædictus Soldanus Elſi civitatem Tripolitanam obſedit anno Domini M. CC. LXXXIX, & violenter occupavit eandem.

CAP. LIII.

De civitate Acon, qvaliter à Chriſtianis ſit amiſſa.

ANno verò ſeqventi prædictus Soldanus Elſi congregavit undiqve poſſe ſuum, & egreſſus fuit de Ægypto, intendens obſidere civitatem Acon. Et dum in qvodam amœno loco reqvieſceret qvadam die, per qvendam ſervum ſuum, qvem toti-

totius exercitus ſui conſtituerat ducem & rectorem, fuit veneno pôtatus. Qvi dum crederet dominium uſurpare, fuit continuò per alios fruſtatim cæſus, & factus fuit Soldanus filius Elſi, qvi vocatus fuit Melataſſeraff. Et ille fuit, qvi cepit nobilem civitatem Acon, Anno Domini M. CC. XCI. Poſtqvam verò prædictus Soldanus Melataſſeraff rediit in Ægyptum, & qvadam die iviſſet venatum, per qvendam ſervum ſuum fuit in nemore interfectus. Qvi dum crederet ſe futurum Soldanum, fuit ſtatim ab aliis detruncatus. Poſtea verò fecerunt Dominum ac Soldanum illum, qvi hodie eſt Soldanus, qvi vocatur Melecnaſer, qvi fuit frater Melataſſeraff ſuperiùs nominati. Et qvia iſte Melecnaſer erat valde juvenis, datus ſibi fuit bajulus & tutor qvidam nomine Gviboga, qvi fuit Tartarus natione, & fuerat ſervus emptitius patris ſui. Iſte Gviboga uſurpavit dominium, & Soldanum juvenem poſuit in qvodam caſtro Crac de Monreal, eidem faciens neceſſaria miniſtrari. Iſte Gviboga fecit ſe appellari Melecchadel. Tempore verò iſtius Gviboga fuit in regno Ægypti tanta rerum victualium caritudo, qvod omnes Saraceni fame defeciſſent & penuria, ſicut canes, niſi fortè aliqvi fuiſſent Chriſtiani, qvi eisdem multa victualia detulerant cupiditate lucrandi. Poſt hæc autem Gviboga prædictus, qvi fecerat ſe Soldanum, intellectis rumoribus de adventu Tartarorum, congregavit exercitum ſuum, & venit ad regnum Syriæ, ut terras à Tartaris tueretur. Iſte Gviboga honorabat & diligebat multum homines ſuæ nationis. Unde Cumani per invidiam ſibi dominium abſtulerunt, & fecerunt Soldanum qvendam ex ipſis nomine Lachim. Et iſte fecit ſe nominare Melecnaſer. Iſte Lachim noluit deſtruere Gviboga, qvi ejus extiterat ſocius & amicus: imò dedit ſibi dominium cujusdam terræ, qvæ vocatur Sarſac, & civitatem Hamac. Inhibuit tamen ſibi, ne ſtaret in regno Ægypti. Præfatus verò Soldanus

danus Lachim ſtetit in caſtro Cayri per triennium, nec fuit auſus inde exire præ timore ſuorum, niſi fortè qvadam die, qva deſcendit ad planitiem cauſa ludendi; & tunc eqvus ejus cecidit ſub eo, & fractum crus ejus. Finaliter cum luderet ad ludum Scachorum, qvidam ex ſervis illius arripuit enſem Soldani, & percuſſit eum in capite & occidit: ſed interfector fuit ab aliis continuò detruncatus. Poſthæc fuerunt in magna diſcordia Saraceni de Soldano & Domino eligendo. Demum verò poſuerunt in ſede dominii Melecnaſer juvenem ſuperiùs nominatum, qvem Gviboga poſuerat in caſtro montis regalis, ut ſuperiùs eſt expreſſum. Et iſte Melecnaſer eſt ille Soldanus, qvem Caſanus debellavit in campo, & qvi regnat hodie in Ægypto. Parcatur mihi, ſi prolixiùs qvam deceret, verbum tenui de Cumanis, qvi ſunt ſervi empti & venditi, & de Soldanorum eorum natione, qvi ſæpius inter ſe occiduntur. Nam hoc feci, ut clariùs demonſtrarem, qvaliter non poſſunt ſtare longo tempore, qvi talem adverſitatem incurrant: qvòd non poſſent egredi de Ægypto, nec ad partes alias cum exercitu ſe transferre.

CAP. LIV.

De ſitu & conditione regni Ægypti.

REgnum Ægypti eſt valde locuples & amœnum. Longitudo ejus per qvindecim diætas extenditur, & per tres ſolummodo latitudo. Iſtud regnum eſt qvaſi inſula à tribus partibus deſerto & ſabulo circumdatum, & ex alia parte habet mare Græciæ. Ex parte orientis vicinum eſt regno Syriæ, magis qvam alteri terræ: veruntamen inter unum regnum & aliud eſt iter octo dierum, ſemper per ſabulum incedendo. Ex parte occidentis habet qvandam provinciam Barbariæ, qvæ vocatur Bartat: ſed inter unam terram & aliam eſt deſertum qvindecim diætarum. Ex parte verò meridiei eſt regnum Nubianorum;

norum: qvi ſunt Chriſtiani, & ſunt nigri ſicut pix, propter ſolis æſtum. Et inter unam terrã & aliam eſt deſertum Aranæ duodecim diætarum. In regno Ægypti ſunt qvinq; provinciæ. Prima & major nominatur Sayt: alia Demeſor: tertia Alexandria: qvarta Reſint. Et iſta qvidem eſt inſula, & fluminibus circumdata. Qvinta verò dicitur Damiata. Major civitas regni Ægyti vocatur Chayre, & eſt valde magna civitas & divitiis repleta. Et ibi prope eſt qvædam alia antiqva civitas, qvæ vocatur Meſer. Et illæ duæ civitates ſitum habent ſupra litora fluminis, qvod labitur per medium Ægypti, qvod vocatur Nilus, & in Biblia Geon nominatur. Iſtud flumen eſt utilius flumen, qvod valeat reperiri. Irrigat enim omnes terras per qvas labitur, & illas facit fertiles & amœnas. Per iſtud flumen poteſt venire navigium, qvod valde eſt profundum. Abundantiam habet bonorum piſcium. Et poſſet per omnia commendari, niſi eſſet, qvod qvædam animalia reſident in eodem, qvæ ad ſimilitudinem ſunt draconis, & devorant eqvos & homines, & alia qvæcunqve animalia in flumine, ſi illa inveniant, & etiam ſuper ripam. Et iſta animalia Cocatrix vulgáriter appellantur. Iſtud flumen ſemel creſcit in anno, & incipit creſcere à mediate menſis Auguſti, usqve ad feſtum B. Michaëlis, qvotidie augmentando: & qvando eſt in perfecto augmento, tunc homines primo dimittunt aqvas diſcurrere per meatus & rivulos ordinatos, & omnes terræ fructiferæ irrigantur. Et XL. diebus ſtat aqva ſupra faciem terræ: deinde incipit decreſcere & ſiccari, poſtea ſemina ſeminantur, & creſcunt ſolummodo per irrigationem fluminis: qvia in partibus illis non pluit, ita qvod vix hiems cognoſcitur ab æſtate. Inſuper habitatores terræ Ægypti poſuerunt qvandam columnam marmoream in medio fluminis ante civitatem Meſer: & in illa columna fecerunt ſigna. Et qvando flumen creſcit usqve ad perfectum augmentum, reſpiciunt illa ſigna columnæ. Et

ſi

ſi aqva creverit usqve ad ſummum ſignum, tunc ſciunt ſe habere fructuum ubertatem. Si verò minus creverit, ſciunt per illa ſigna, qvod contrarium debeat evenire, & ſecundum hoc pretia rerum imponunt. Aqva ipſius fluminis eſt ſanisſima ad bibendum. In regno Ægypti ſunt duo portus maris, videlicet Alexandria & Damiata. Civitas Alexandriæ eſt bene munita, & circundata muris fortisſimis. Aqvam verò, qvam bibunt cives Alexandriæ, venire faciunt de flumine Nili, per qvendam meatum ſubterraneum & occultum, & implent multas ciſternas, qvas habent in civitate ordinatas. Aliam verò aqvam non habent, de qva poſſent bibere, præter illam. Unde ſi auferretur civibus illa aqva fluminis, non poſſent diutius permanere. Altera verò civitas Alexandriæ eſſet difficilis ad expugnandum violenter. Civitas Damiatæ ſita eſt ſuper flumine Nili, & antiqvitus fuit circumvallata circuitu murorum; ſed capta fuit bis per Chriſtianos: ſemel videlicet per Regem Hieroſolymitanum, & alios Chriſtianos partium orientis: & alia vice per B. Ludovicum regem Franciæ, pro cujus redemptione Saracenis fuit poſtmodum reſtituta. Unde diruerunt illam Saraceni, & transpoſuerunt illam longe à flumine & à mari, nec ibi fecerunt muros, ſive alia munimenta. Et vocant terram illam novam Damiatam. Vetus verò Damiata eſt ſine habitatione totaliter derelicta. De portubus verò Alexandriæ & Damiatæ, Soldanus recipit magnos reditus à mercatoribus, & aliis multis modis. Terra Ægypti dat omnium frugum & fructuum ubertatem, & optimam chacharam in maxima qvantitate: vinum modicum, tamen bonum, & odoriferum valde. Saraceni non audent vinum bibere; qvia eis inhibitum eſt lege. Carnes craſtinas, hœdinas, gallinaceas, & volatilia ſatis habent: modicum de bovinis, tamen camelos comedunt loco boum. In regno Ægypti degunt ſimul cum Saracenis qvidam

Chri-

Chriſtiani, qvi vocantur Rapti. Ritum tenent Jacobitarum, & multas habent in illis partibus Abbatias, qvas liberè tenent, & ſine cenſu. Et illi ſunt antiqviores habitatores terræ Ægypti. Nam Saraceni ibi habitare cœperunt, poſtqvam illius terræ dominium occupaverunt. Res verò qvæ deficiunt in Ægypto, qvibus maximè indigent Saraceni, nec alias habere poſſunt, niſi ab extraneis partibus deſerantur. Sunt ligna, pix, ferrum, ſclavi & ſervi empti, de qvibus eorum exercitus roboratur. Et oportet qvod prædictæ res deportentur per mare, & ſine ipſis ſtare non poſſunt. In toto regno Ægypti non eſt civitas, neqve caſtrum, ſeu alia terrá munita murorum ambitu, præter civitatem Alexandriæ, qvæ fortis eſt, & præter caſtrum Chayre, qvod poſſet absqve difficultate maxima expugnari. Et in illo caſtro Chayre commoratur Soldanus. Tota terra Ægypti per exercitum militum defenditur & tuetur. Prima igitur die qva exercitus Ægypti debellatus, & eqvitum potentia conqvaſſata, tota illa terra ſubjugaretur absqve reſiſtentia alicujus.

CAP. LV.

De tempore competenti movendi bellum contra filios Ismael.

POſtqvam rationabiliter oſtendimus juſtam cauſam, qvam Chriſtiani habent movendi gverram contra perfidos Saracenos, & ſufficienter diximus de potentia ſacræ Romanæ Eccleſiæ; tractavimus etiam de ſtatu & conditione regnorum Ægypti & Syriæ, ac de poſſe Soldani & gentis ſuæ: ultimò reſtat aliqvid dicere de tempore competenti. Breviter dico ergo, qvoniam meritò poſſumus dicere verbum iſtud: Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc tempus ſalutis. Nam nunc eſt verè acceptabile tempus impertiendi ſubſidium Terræ ſanctæ, qvæ diutius jacuit à perfidis canibus lace-

lacerata. Nunc eſt acceptabile tempus, qvo corda fidelium debent ſuccendi ad paſſagium Terræ ſanctæ, ut de manibus inimicorum eruatur ſanctum ſepulcrum Domini, origo & fundamentum ſpei noſtræ:nec recolimus habuiſſe tempus tam acceptabile, tamqve ſalubre, temporibus retro actis ,ſicut Deus omnipotens nunc per ſuam miſericordiam multis indiciis demonſtravit. Primò enim conceſſit nobis omnipotens & miſericors Deus paſtores , &patrem ſanctiſſimum , qvi poſtqvam ſedit in ſede pontificatus, proviſione divina, toto mentis affectu, diu noctuqve anxiè cogitavit,qvaliter Terræ ſanctæ ſubſidium valeat impertiri, qvaliter ſepulcrum Domini debeat liberari à ſervitute inimicorum blaſphemantium nomen Chriſti. Unde firmiter eſt credendum , qvod Deus ſuos miſericordes oculos convertendo, ſibi in terris conſtituit ſummum videlicet Pontificem , ſanctiſſimum patrem noſtrum, cujus tempore acceptabili, divina favente clementia, ſancta civitas Hieruſalem ſub jugo ſervitutis Mahumeti diutius jam detenta,procul dubio erepta, reducetur ad priſtinam libertatem. Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis, qvo adeò firmiter demonſtratur, qvod Terra ſancta debeat liberari de potentia inimicorum. Nam per gratiam Jeſu Chriſti omnes reges & principes Chriſtiani, & reſpublicæ inter ſe ſunt in ſtatu pacifico & qvieto, nec aliqva procella odiî vel ſcandali perturbantur,ſicut olim fieri conſvevit. Unde Deus omnipotens hoc nobis demonſtrat,volens Terræ ſanctæ miſericorditer opitulari. Præterea omnes Chriſtiani diverſarum partium & regnorum, fide ac devotione accenſi, parati ſunt,tam humeris qvam cordibus figere crucis ſignum,& ad Terræ ſanctæ ſubſidium transfretare, non parcendo laboribus, nec expenſis, & pro nomine Jeſu Chriſti exponere ſe & ſua viriliter & ferventer. Ecce nunc tempus acceptabile, qvod Chriſtianis à Domino demonſtratur. Nam potentia inimicorum fidei Chriſtianæ,

 eſt

eſt ad præſens mirabiliter diminuta: tum propter gverras Tartarorum, cum qvibus nuper bellando paſſi fuerunt conflictum, in qvo Saracenorum innumerabilis cecidit multitudo, qvæ nondum potuit reſtaurari. Tum propterea, qvod ille Soldanus, qvi regnat hodie in Ægypto, eſt homo nullius valoris, & nullius penitus bonitatis. Eſt etiam alius; qvia omnes principes & Soldani Saracenorum, qvi conſveverunt impertiri ſubſidium & juvamen Soldano Ægypti tempore opportuno, totaliter defecerunt per potentiam Tartarorum, qvod non remanſit niſi unus, qvi dicebatur Soldanus Meredini, cujus etiam poſſe & dominia redacta ſunt ſub ſervitute & potentia Tartarorum, & ipſe perſonaliter eſt detentus. Unde his temporibus absqve magno diſcrimine & labore poterit recuperari Terra ſancta, & acqviri regnum Syriæ & Ægypti, ac totaliter deſtrui ac confundi potentia inimicorum impiorum, facilius per gratiam Jeſu Chriſti, qvam fieri potuiſſet multis temporibus jam elapſis. Ecce nunc tempus acceptabile, Chriſticolis à Domino demonſtratum. Nam Tartari offerrent ſe paratos, Chriſtianis dare ſubſidium & juvamen toto poſſe contra perfidos Saracenos. Et ob hanc cauſam rex Tartarorum Carbanda ſpeciales nuncios deſtinavit, qvi fratris ſui Caſani veſtigiis inhærendo, offert ſe exponere libentiſſime poſſe ſuum ad ſubverſionem & totalem deſtructionem inimicorum nominis Jeſu Chriſti. Et tempore qvidem iſto, præcipuè cum auxilio Tartarorum, Terra ſancta recuperari poſſet, & regnum Ægypti absqve magno diſcrimine faciliter ſubjugari. Deceret igitur Chriſtianos dare ſubſidium Terræ ſanctæ, & absqve tarditate. Nam mora ad ſe trahit magnum periculum & diſcrimen; videlicet, ne forte, qvod abſit, Carbanda Chriſtianorum amicus deficiat, & loco ejus reſurgat peſſimus inimicus, & qvi fortè adhæreret ſectæ & fidei Mahumeti, & per conſeqvens cum Saracenis unanimis deveniret. Et hoc

poſ-

poſſet Chriſtianis ad maximum gravamen & periculum redundare.

Cap. LVI.

De proſperitatibus & adverſitatibus inimicorum fidei Chriſtianæ.

AD honorem igitur Dei & Domini noſtri Jeſu Chriſti, de cujus miſericordia meum ſpero ſupplere defectum, dico, qvod ad acqvirendam Terram ſanctam cum minore periculo & labore, oportet qvod Chriſtiani terram ſanctam ingrediantur, & poſſe inimicorum invadant, eo tempore, qvo inimici vexari adverſitate aliqva dignoſcantur. Nam ſi proſperitatis inimicorum tempore Chriſtiani hoc facere attentarent, non ſine labore maximo & periculis poſſent perficere vota ſua. Qvæ verò ſit inimicorum fidei Chriſtianæ adverſitas, qvæ verò ſit proſperitas, breviter enarrabo. In his qvidem conſiſtit proſperitas eorundem, qvando videlicet inimici habent Dominum & Soldanum ſtrenuum & ſagacem, talem qvi cavere ſciat & poſſit à fraudibus ſuæ gentis, & abſqve pavore rebellionis & perditionis ſuum poſſit dominium regere & tenere. Item qvando inimici in reqvie, abſqve gverrarum vexatione Tartarorum, vel aliorum longo tempore perſtiterunt. Item, qvando in regnis Syriæ & Ægypti frugum fertilitas eſt abundans. Item, qvando per mare, & per terram, viæ ſecurè patent, & in eis abſqve contradictione cujusqvam res neceſſariæ abundanter ab extraneis partibus deferuntur. Item, qvando treugas habent cum Nubianis & Begvinis deſerti Ægypti, nec ab eis modo aliqvo infeſtantur. Inſuper qvando Turqviniani & Beduini, qvi degunt in regnis Syriæ & Ægypti, fideliter obediunt Saracenis. Ex his enim proſperitatibus in tantum inimico-

micorum potentia roboratur, qvòd non poſſent de facili ſubjugari. Sed è converſo, adverſitates poſſent inimicis accedere multis modis; qvando videlicet infideles ſuum perimunt dominium & Soldanum: & hoc ſæpe & ſæpius faciunt & fecerunt. Nam poſtqvam illa Cumanorum progenies cœpit dominari in Ægypto, ſicut ſuperiùs enarratur, novem fuerunt Soldani & Domini ordinati: & de novem eorum Dominis & Soldanis, qvi fuerunt in Ægypto, usqve ad præſens tempus, qvatuor fuerunt diro gladio interempti Turqviniani, Cotos, Melec, Aſſerat & Lachinus: & duo potati veneno mortifero, Benedeclar videlicet & Elſinus. Alii, Melecſayt & Gviboga viriliter exſultaverunt. Et iſte Soldanus Melecnaſer, qvi regnat hodie in Ægypto, extitit ſemel pulſus, & adhuc ſtat in ſuſpendio vita ſua, finem ſui peſſimum expectando. Item, alia inimicis poteſt adverſitas evenire; videlicet qvando flumen Nili non creſcit, ita qvòd terras Ægypti poſſet, ut convenit, irrigare: qvoniam tunc famem & penuriam patiuntur. Et hoc eis qvod accidit, non eſt diu. Fame enim & inopia tunc periiſſent Chriſtianæ fidei inimici, & regnum Ægypti totaliter dereliqviſſent, niſi forent cupidi Chriſtiani, qvi eis portaverunt victualia abundanter. Tunc etiam propter defectum victualium milites Ægypti efficiuntur pauperes & mendici, & ipſos oporteret eqvos & arma vendere, & familias minuere propter famem, & ſic non poſſent per conſeqvens recedere de Ægypto. Milites enim Ægypti talis conditionis exiſtunt, qvòd, qvando volunt egredi de regno Ægypti, & ad partes alias ſe transferre, oportet qvòd pro octo diætis omnia neceſſaria ſecũ ferant: qvia in itinere octo dierũ nihil penitus invenirent, qvum ſit totum ſabulum, qvod incedunt. Unde ſi militi deficiat unus eqvus vel camelus, non poſſet ſe à provincia elongare. Et ob hanc cauſam Soldanus Ægypti taliter impeditur, qvòd non poſ-

ſet

ſet ad regnum Syriæ ſe transferre. Item, qvando inimici diutius gverra aliqva vexarentur. Item, magna adverſitas eſſet inimicis, & multipliciter tædioſa, ſi per mare eis viæ taliter artarentur, qvòd res, qvibus carent, & qvibus magis indigent ad ſuſtentationem eorum exercitus non haberent; ſicut ligna, pix, ferrum, ſervos emptos, de qvibus reficiunt eorum exercitum & augmentant, & alias res qvamplures, qvàs habere non poſſent, niſi ab extraneis partibus portarentur, & ſine illis ſtare diutius non valerent. Item, qvando Nubiani moverent inimicis gverram, vel etiam Beduini. Per hanc enim gverram potentia inimicorum poſſet taliter impediri, qvòd ad defendendum regnum Syriæ de Ægypto egredi non valerent. Item, qvando terra Syriæ deficeret in reditibus per intemperiem temporis, vel propter gverras Tartarorum, vel alio qvoqvo modo. Nam ſi in regno Syriæ deficerent victualia, ita qvòd exercitus Soldani copiam non haberet, non poſſet in regno Syriæ commorari. Nam ab Ægypto ſive alia regione nullum poteſt ad regnum Syriæ deportari. Unde inimici non poſſent recedere de Ægypto. Qvandocunqve ergo inimici ab unaqvavis adverſitatum prædictarum vexantur, ſine dubio eſſent taliter impediti, qvòd ad defendendum regnum Syriæ, de Ægypto recedere non valerent. Unde Chriſtiani regnum Hieroſolymitanum faciliter occuparent, & poſſent civitates & caſtra diruta reædificare absqve contradictione cujuspiam, & interea ſe taliter præmunirent, qvòd potentiam inimicorum poſtmodum non timerent.

Cap. LVII.

De primo paſſagio Terræ ſanctæ.

PRoſperitatibus & adverſitatibus inimicorum non ſine cauſa rationali ſuperiùs enarratis, de initio paſſagii effudi, juxta

ta meæ parvitatis notitiam devotè & fideliter aliqva explicabo, ad correctionem tamen veſtræ ſanctiſſ. ſanctitatis. Mihi ergo videretur pro majori ſecuritate & commodo paſſagii generalis, qvòd prius præmitterentur aliqvæ copiæ eqvitum & peditum armatorum, ad prætendendam & cognoſcendam potentiam inimici, cùjus copiæ qvantitatem ſufficientem eſſe judico in præſenti mille eqvitum, decem galearum, & trium millium peditum armatorum: ſuper his etiam legatus à ſe de paſſagio mitteretur, & capitaneus ſtrenuus & fidelis, qvi ipſos omnes regerent & foverent;& feliciter cum eis, dante Domino, transfretarent juxta eorum diſcretionem, & providentiam, in inſulam Cypri, aut ad regnum Armeniæ applicarent: deinde absqve moræ diſpendio ex parte legati, & capitanei ipſius armamenti, per conſilium & juvamen regis Armeniæ, nuncii mitterentur ad Carbanda Dominum Tartarorum: duo inter cætera reqvirendo, unum videlicet, qvòd per totam terram ſui dominii faceret inhiberi, ne mercationes ſeu victualia, ſive animalia ad inimicos portarentur. Aliud, qvod mittere vellet ſuorum militum qvantitatem in cònfines Meleti, qvi prope terras inimicorum figerent caſtra ſua, & terras Halappi ſæpius prædarentur, circumcirca qvotidie devaſtando. Noſtri qvoqve peregrini cum fidelibus regis Armeniæ atqve Cypri, Saracenis gverram moverent, & tam per terram qvam per mare, impugnarent viriliter inimicos, & præcipuè conarentur taliter maritima cuſtodire, qvòd inimicis nihil penitus portaretur. Poſſent inſuper noſtri Chriſtiani à noſtra inſula præmuniri: qvæ qvidem inſula in loco competenti & utili noſcitur eſſe ſita, pro commodo galearum. Exinde poſſent Chriſtiani inimicis inferre non modica detrimenta. Veruntamen modum incipiendi gverram, & terras inimicorum invadendi, ad præſens dicere prætermitto, qvoniam juxta inimicorum conditionem

&

& ſtatum oportet conſilium mutari, & operari conſilio ſapientum, qvi præſentes his negotiis intererunt. Commoda verò, qvæ de iſto primo ſcilicet parvo paſſagio conſeqvi poterunt, dante Domino, Chriſtiani, inferiùs breviter deſcribentur.

CAP. LVIII.

De commodis primi Paſſagii.

PRimum igitur commodum eſſet iſtud, primum paſſagium poterit taliter ordinari, cum auxilio aliorum fidelium partium orientis, vel etiam Tartarorum, qvod nulla dabitur reqvies inimicis, & incurrere poterunt damna plurima, & etiam detrimenta. Nam ſi per Chriſtianos & Tartaros gverra moveatur Soldano Ægypti, per terram & mare, ut ſuperiùs eſt expreſſum, ad defenſionem terrarum ſuarum Soldanus compelleretur transmittere gentem ſuam, ut tam terras illas, qvæ mari ſunt propinqvæ, qvam alias, qvæ poſſent invadi, faciat cuſtodiri. Si ergo moveatur gverra per Chriſtianos & Tartaros in prædictis partibus Meleti, inde Babyloniæ usqve ad civitatem Halappi, qvæ diſtat per XXV. diætas, oportebit inimicos venire, ut terras tueantur, & Chriſtianis & Tartaris ſe opponant. Et illi, qvi pro iſto ſervitio transmittentur, poſt modicum temporis ſpatium erunt taliter fatigati, affecti tædio, eqvis & expenſis etiam denudati, qvòd nullatenus ibidem poterunt diutius commorari, multis rationibus atqve cauſis, qvas exprimere ſeriatim eſſet forſitan tædioſum. Unde redeuntibus primis ad propria, alii ad terræ cuſtodiam mitterentur: & in tribus vel qvatuor mutationibus ſic peractis, inimici prædarentur, vacuarentur expenſis, & damna incurrerent infinita. Per primum paſſagium inimici poſſunt plurimum infeſtari, videlicet qvòd, ſi cum armamento decem galearum paſſagii, & aliàs qvæ

armari poterunt in regnis Armeniæ atqve Cypri, terræ Saracenorum poſitæ prope mare viriliter invadantur, de facili poterunt devaſtari, & bonis omnibus ſpoliari, & Chriſtiani cum galeis ad inſulam Anteradenſem poſſent ſoſpites remeare. Unde oportet Soldanum de Babylonia cum toto ſuo poſſe ad regnum Syriæ ſe transferre, ut ſufficientem habere poſſet copiam armatorum, per qvos daret ſubſidium omnibus terris, qvæ prope maris litora ſitum habent. Egreſſio qvidem Soldani de Ægypto, cauſa veniendi ad regnum Syriæ, eidem eſſet periculoſa, & plurimum damnoſa. Periculoſa, propter dolum & proditionem ſuæ gentis. Tædioſa, qvia ſæpius poſſet à fidelibus Chriſticolis infeſtari. Damnoſa, qvia ſuum ærarium conſumeret & vaſtaret. Vix enim crederetur, ſi dicerem ſummam theſauri qvam Soldanum & gentem ſuam oportet expendere, qvotiesçunqve egreditur de Ægypto. Item per prædictas galeas portus inimicorum & omnes viæ maris poterunt taliter coartari, qvòd inimici non poterunt habere qvicqvam de rebus illis, præcipuè qvibus magis indigent, & ſine qvibus diutius ſtare non poſſunt, ſicut ferrum, ligna, pix, & ſervi empti, & alia, ſine qvibus non poſſent eorum exercitum ſuſtentare, nec iſta habere poſſunt, niſi per mare ab extraneis partibus deferantur. Præterea inimici amitterent reditus portuum maris, qvi excedunt pecuniæ magnam ſummam. Item, ſi inimici adverſitate aliqva turbarentur, per qvam impedirentur taliter, qvòd de regno Ægypti egredi non valerent, nec terris Syriæ præſtare juvamen. Tunc enim Chriſtianis primi paſſagii cum auxilio aliarum partium orientis ſufficientes eſſent ad reædificandam civitatem Tripolis. Sunt enim in monte Libani Chriſtiani degentes ſagittarii, pedites valde boni circa XL. millia virorum, qvi libenter ſubſidium & juvamen impenderent peregrinis, qvi multoties fuerunt Soldano rebelles, & Saracenis damna

damna plurima intulerunt. Et poſtqvam civitas Tripolis eſſet reædificata, Chriſtiani poſſent illam defendere & tenere usqve ad adventum paſſagii generalis, & per conſeqvens poſſent totum comitatum Tripolis occupare, & hoc cederet ad magnum commodum Chriſtianorum generalis paſſagii: qvia invenirent ibi portum paratum, ubi poſſent commodè applicare. Item, ſi Tartari acqvirerent regnum Syriæ, & per conſeqvens Terram ſanctam, Chriſtiani primi paſſagii invenirentur parati recipere civitates & caſtra, ut Tartaris eas munirent & tenerent. Nam ego qvi ſatis bene novi Tartarorum modum, credo firmiter, qvòd Tartari libenter terras, qvas acqvirerent, cuſtodiendas & tenendas traderent Chriſtianis liberè & qvietè, & absqve cenſu, ſeu aliqva ſervitute. Nam propter æſtum in illis regionibus Tartari nullatenus habitarent. Unde gratum eſſet eis plurimum & acceptum, qvòd Chriſtiani illas terras caperent & tenerent. Non enim præliantur Tartari cum Soldano Ægypti, ut terras occupent & acqvirant, qvum tota Aſia eorum dominio ſit ſubjecta: ſed ideò qvod Soldanus ſemper eorum extitit inimicus, & plurima eis intulit gravamina; præcipuè qvando habuerunt gverram cum Tartaris convicinis. Unde ad omnia prædicta negotia inchoanda ſatis credo ſufficere qvantitatem ſuperius nominatam, videlicet millia eqvitum, decem galearum, & trium millium peditum bellatorum. Et videtur mihi qvòd in his principiis plura non operarentur plures, etiamſi totidem adderentur, & expenſas plurimum augmentarent. Præterea de iſto primo paſſagio, alia duo commoda ſeqvi poſſunt. Nam poſtqvam peregrini primi paſſagii per ſpatium temporis ſtetiſſent in partibus Syrianis & vidiſſent conditionem provinciæ, & noviſſent potentiam inimici, & modum etiam præliandi, inſtruere poſſent conſocios, venientes paſſagio generali. Item, poſito qvod Tartari propter gverras,

qvas forſitan haberent cum Tartaris convicinis, non poſſent aut vellent Chriſtianis ſubſidium impertiri, & qvòd Soldanus in ſua proſperitate perſiſteret, & ita qvod laborioſum eſſet nimium eruere Terram ſanctam de manibus paganorum. Reverenda S. V. conditione Terræ ſanctæ plenius intellecta, visâ etiam & cognitâ potentiâ paſſagii generalis, poſſet melius diſcernere, qvid ſuper his fieri expediret, utrum videlicet transfretare deberet paſſagium generale, an deceret tempus magis congruum expectare, & ſic poſſent multa incumbentia diſcrimina evitari. Inſuper ſi mihi venia tribuatur, audeo dicere duo verba, unum videlicet qvòd S. P. V. ſcribere dignaretur Regi Georgianorum, qvi ſunt Chriſtiani, & Terræ ſanctæ peregrinationibus devotiores, qvàm aliæ nationes, mandantes qvòd peregrinis darent ſubſidium & juvamen: credo firmiter qvod ob reverentiam Domini noſtri Jeſu Chriſti, & veſtræ etiam ſanctitatis, libenter & devotè veſtrum ſtuderent adimplere mandatum. Sunt enim, ut diximus, devotiſſimi Chriſtiani, & ſunt potentes, & multi atqve ſtrenui bellatores, & regno Armeniæ qvodammodo ſunt vicini. Aliud, qvod S. P. V. dignaretur etiam ſcribere Regi Nubianorum, qvi per B. Thomam Apoſtolum ad fidem Chriſti in Æthiopiâ ſunt converſi, mandantes, qvod Soldano Ægypti gverram movere debeant, & poſſe ſuum impediant & infeſtent. Credo etiam firmiter, qvòd illi Nubiani ob amorem Domini noſtri Jeſu Chriſti & ob reverentiam V. S. terram Ægypti Soldani invadere conabuntur, Soldano & genti ſuæ damna & impedimenta plurima inferendo. Et iſtæ literæ de mandato V. S. procedentes mandari poterunt regi Armeniæ, qvi ipſas faceret transferri eorum idiomate, & per bonos nuncios deſtinabit. Hucusqve devotiſſimè & fideliter reſeravi ea, qvæ parva mea notitia ſentiebat, ſuper initio paſſagii & ſubſidii Terræ ſanctæ. Nunc verò S. V. obedi-

obediendo mandatis ad generale paſſagium me converto, de his qvæ expediunt aliqva locuturus ad correctionem ſemper S.P.V.

CAP. LIX.

De paſſagio generali.

GEnerale paſſagium per tres vias poteſt arripere iter ſuum, per viam videlicet Barbariæ. Sed de iſta via conſulendum relinqvo iis, qvi ſtatum & conditionem noverunt illius regionis. Item per viam Conſtantinopolitanam, per illam videlicet, qvam tenuit Dux Godefredus de Boliono, & alii illius terræ peregrini. Et per hanc viam paſſagium generale usqve ad civitatem Conſtantinopolitanam, ſecurè, ut credimus, poſſet ire. Ulterius verò itur per Turqviam usqve ad regnum Armeniæ procedendo. Via illa non eſt libera, nec absqve diſcrimine peregrinis, propter Turqvos, qvi in partibus illis degunt. Poſſet tamen per Tartaros via illa ſecurari & totaliter expediri. Poſſent inſuper Tartari ordinare, ut peregrini de terra Turqviæ haberent copiam victualium & eqvorum, etiam pretii competentis. Alia verò via eſt per mare, qvæ eſt omnibus manifeſta. Unde ſi per mare voluerint incedere peregrini, oportebit, qvòd in omnibus portubus ejus marinæ naves parentur, & alia bona ligna ſufficientia ad paſſagiũ transportandum: & oportet, qvod in termino prætaxato & tempore competenti omnes peregrini congregentur ad littora maris, parati naves inſcendere, & cum Dei adjutorio faciliter transfretare: in Cyprum enim poterunt applicare peregrini, ut tam ipſis qvam eorum eqvis in itinere plurimum fatigatis, reqvies tribuatur. Poſtqvam verò in Cyprum paſſagium incolume applicaſſet per Dei gratiam, & per dies aliqvos qvieviſſet, ſi primi paſſagii peregrini civitatem aliqvam firmaviſſent in partibus Syrianis, per viam ad il-

lam

lam poſſet paſſagium ſe transferre. Et ſi forte primi paſſagii peregrini non firmaſſent ibi aliqvod munimentum, oportebit paſſagium per regnum Armeniæ arripere iter ſuum, hoc modo videlicet, qvod peregrini in regno Cypri cum eqvis ſuis pacificè reqviem ſibi darent usqve ad feſtum B. Michaelis, ut infirmitas planitiei regni Armeniæ æſtivo tempore evitetur. Poſt verò feſtum prædictum ad regnum Armeniæ ſecurè poterunt ſe transferre, & ibi invenirent omnia neceſſaria affluenter. Veruntamen in civitate Tarſenſi poterunt commodiùs permanere; qvia ibi eſt abundantia aqvarum & pabulorum; & tam de regno Turqviæ, cui vicina eſt, qvam de regno Armeniæ, eqvos, victualia & omnia neceſſaria habere poterunt abundanter. Poſt hæc autem veris tempore veniente, paſſagium poterit per terram dirigere greſſus ſuos ad nobilem civitatem Antiochiæ, qvæ diſtat à regno Armeniæ, ſolummodo per diætam: & navigium poterit per mare ad portum Antiochiæ applicare, ita qvòd exercitus terreſtris maris navigio appropinqvabit. Obſeſsâ igitur civitate Antiochiæ, qvæ captivabitur faciliter, Deo dante, peregrini poterunt diebus pluribus reqvieſcere in eadem, & inimicorum terras undiqve deprædari, ac interea ſcire & cognoſcere in eadem. Sunt præterea in ea regione Chriſtiani ſagittarii valde boni, qvi ſine dubio ad exercitum Chriſtianorum venirent, & multa poſſent paſſagio impertiri. Poſt hæc verò de Antiochiâ decedentes, peregrini poterunt incedere per litora maris verſus civitatem Lyciæ, & illa via eſſet brevior & melior, & ſemper navigium exercitui appropinqvaret. Veruntamen prope caſtrum Margati in maris litore eſt qvidam tranſitus magnæ genti plurimum tædioſus: qvem qvidem tranſitum ſi non haberent, poſſent absqve diſcrimine Antiochiam remeare, & incedere per viam Fenick verſus Cæſaream, per litora cujusdam fluminis aſcendendo, qvod flu-

men

men Kenel vulgariter appellatur, & per illam viam invenirent aqvas & paſcua & terras inimicorum abundantes frugibus, victualibus & aliis bonis, ex qvibus Chriſtiani prædas caperent, & exercitui neceſſaria miniſtrarent, & ſic poſſent per viam illam ire de Antiochia uſqve ad civitatem Hamam, qvæ eſt civitas opulenta, & per potentiam paſſagii cum auxilio Dei faciliter caperetur. Et ſi forte Soldanus ſe opponeret Chriſtianis reſiſtendo, ne caperent civitatem, tunc Chriſtiani in illo loco magnam haberent prærogativam, ſi prælium iniretur. Et ſi per Dei gratiam peregrini poſſent debellare Soldanum, nullam poſtmodum reſiſtentiam invenirent. Unde recto tramite poſſent ire ad civitatem Damaſci, qvæ in cæteris conditionibus libenter ſe redderet Chriſtianis. Nam poſtqvam cives Damaſci ſcirent debellationem Soldani, reſiſtendi audaciam non haberent: imò faverent in omnibus Chriſtianis, ſicut fecerunt Haolono & Caſano, qvi Damaſci dominium habuerunt absqve labore aliqvo poſt debellationem Soldani. Et poſtqvam Chriſtiani occupaſſent Damaſcum, reſiduum regni faciliter obtinerent. Et ſi forte Soldanus prælium evitando, non auſus contra Chriſtianorum potentiam belliger apparere, Chriſtiani recedentes inde ad Tripolim poſſint ire, & ibidem in qvatuor dierum ſpatio pervenirent ibiqve etiam poſſit navigium applicare. Unde poſſet Tripolitana civitas reparari, & magnam poſſent peregrini habere ſubſidium & juvamen per Chriſtianos, qvi in monte Libano ſunt degentes: & per hunc modum civitatem Tripolitanam acqvirerent & tenerent. Deinde poſſent regnum Hieroſolymitanum occupare, cum auxilio Domini noſtri Jeſu Chriſti.

Cap. LX.

De ſocitate Chriſtianorum & Tartarorum.

DE ſocietate verò Chriſtianorum & Tartarorum videtur mihi, qvòd aliqva qvantitas Tartarorum, videlicet circa decem millia poſſent multa conferre commoda Chriſtianis per vias & itinera incedendo. Nam propter timorem Tartarorum Beduini neqve Turqviniani eſſent auſi Chriſtianorum exercitui appropinqvare. Præterea victualia & alia neceſſaria exercitui procurarent & vendenda de longinqvis partibus deferrent, & inde aliqvid lucrarentur. Item per Tartaros poſſet inveſtigari intentio & conditio inimicorum: qvia Tartari ſunt agiles ad currendum itinera, benè ſciunt, unde poſſunt ingredi & egredi ad eorum liberam voluntatem. Inſuper ad invadendum inimicos in campo, & ad inſultandum civitates, caſtra ſeu alia munimenta Tartari neceſſarii & utiles eſſe poſſent, qvia ad talia ſunt valde ingenioſi. Si verò Carbanda vel alius loco ſui ingrederetur Ægyptum cum magna multitudine Tartarorum, tunc eorum eſſet ſocietas evitanda. Nam Dominus Tartarorum non dignaretur ſeqvi voluntatem Chriſtianorum: imò vellet qvòd Chriſtiani ſuis parerent mandatis. Præterea Tartari ſunt omnes eqvites, & valde feſtinanter incedunt. Unde Chriſtianus exercitus eos ſeqvi non poſſet propter peditum comitivam. Inſuper Tartari habent talem modum, qvia qvando ſunt debiliores, mirabiliter ſe reddunt obſeqvioſos, humiles, & devotos: qvando verò ſunt fortiores, valde ſunt auſteri, tumidi & ſuperbi. Et non poſſent ſtare, qvoniam debilioribus injurias irrogarent: qvod qvidem Chriſtiani nullatenus paterentur. Unde poſſet per hoc materia ſcandali pullulare. Sed ſuper his poſſet tale remedium adhiberi, videlicet, qvod Tartari per viam Damaſci, ſicut conſveverunt, incederent, & per partes illas occuparent, & Chriſtiani ad regnum Hieroſolymitanum dirigerent greſſus ſuos. Et hoc modo inter Chriſtianos & Tartaros concors amicitia per utrorumqve diſtan-

tiam

tiam ſervaretur: & facilius per duos qvam per unum totaliter deſtrueretur potentia inimicorum fidei Chriſtianæ. Unum inſuper reducere audeo ad memoriam P. V. reverendiſſimæ, videlicet qvòd omnibus modis ſagaciter occultetur intentio & conſilium Chriſtianorum, ita qvod inimici ignorent Chriſtianorum propoſitum atqve velle. Nam qvod Chriſtiani noluerunt ſua conſilia præteritis temporibus occultare, multa dignoſcuntur incommoda incurriſſe: & econtra inimici propterea multa ſibi incumbētia pericula evitarent, auferendo Chriſtianis materiam adimplendi eorum vota diutius affectata. Et licet non valeat occultari fama paſſagii generalis, qvæ longè lateqve diffundetur per orbem, ad nullum tamen poteſt cedere commodum inimicis: qvia eis ab aliqvo dominio Saracenorum non poteſt præſtari ſubſidium qvoqvo modo. Et multis modis poterit evitari, ne Chriſtianorum voluntas vel propoſitum ad inimicorum notitiam deferatur, aliqva videlicet velle facere ſimulando. Illud verò qvod Tartari neqveunt ſua conſilia occultare, ad magnum incommodum ejus ceſſit. Nam Tartari talem modum obſervant, primâ qvidem lunâ Januarii conſilium capiunt ſuper his, qvæ intendunt facere anno futuro. Unde ſi intendant movere gverras Soldano Ægypti, ſcitur ab omnibus Saracenis, qvi continuò Soldano ſignificant ea, qvæ Tartari ordinant: & ipſe circa hoc conatur apponere remedia opportuna. Saraceni verò valdè benè faciunt, ſuum propoſitum occultando, & hoc ſæpius confert eis. Et hæc dicta ſufficiant de paſſagio Terræ ſanctæ.

Benevolo Lectori
Salutem.

Cum Haithoni Armeni Hiſtoria Orientalis denuo typis exprimenda videretur, exprimi ſanè ea poterat ex editione Reineri Reineccii, qvam ſuperiore ſeculo ex comparatis inter ſe Moltheriana & Baſileenſi editionibus ille concinnavit. Verùm qvia in repræſentando Marci Pauli Veneti textu editionem Baſileenſem ſecuti ſumus, in textu item Haithoni Armeni repræſentando eandem editionem ſeqvi voluimus. Qvamvis enim in editione Baſileenſi nonnulla ſint, qvæ minus rectè ſine dubio ſe habent, & non immeritò à Reineccio ſunt immutata: ſunt tamen rurſus in eadem illa editione, qvæ non mutanda, ſe potius ſervanda fuiſſent. Ut autem ſciatur, qvænam illa ſint, qvibus editio Reineccii à Baſileenſi rectè, aut non abſurdè, diſcrepare videri poſſit, en eorum hic elenchum ſubjungemus.

Pag.2.lin.23. in editione Reineccii additum *eſt*, legiturqve *qvod eſt in principio*. Pag.4.lin.4.pro *cereviſiam* eadem editio habet *curſiam*; & pro *congerunt* rectè omninò *conficiunt*. P.5.l.11. poſt *ex parte* additum eſt *Orientis*. Et l.25. pro *mons* rectè habet *majus*. P.6.l.5. *Eſmerliones*. P.7.l.15. pro *præfertur* rectè *fertur*. P. 8. l. 20. *Spachen* pro *Sachen*. P.9.l.3. rectè *Cordini* pro *Cordinis*. P. 11. l. 3. *meatum*. Et l. 7. ante *nuncupabatur* rectè eſt *qvi*. Lin 16. operæ typographicæ, auctore eo qvi illis præfuit, edidere *contra permultos*. At ipſa editio Baſileenſis habet *contra permulti*, qvod ad lectionem veram rectiùs nos ducit; legendum enim, ut ex editione Moltheri, credo, edidit Reineccius, *contra permuniti*; aut, ut infrà loqvitur *premuniti*. Pag. 12. l. 17. pro *aliqvi* editio Reineccii rectè *qvia ſunt*. Pag.13. l.8. *fructibus* pro *fructus*. Et. 9. poſt *qvi* additum *eſt*. Et l 18. habet *qvi* ante *eorum*. Et ibidem pro *Cordinis* rectè *Cordini*. Pag.14. l.15. *Cæſarea*. Et l.20. *Gitapolis*. Pag. 17. l.2. abeſt *qvum*. Et l.4. *verò*. Et l.29. *reddiderunt* pro *dediderunt*, ſtylo noſtri non inconvenienter. Pag.18.l.11. abeſt *&*. Pag. 19. l. 6. rectè *tunc* pro *nunc*. Et l.9. *filios* pro *filias*. Et l.ult. *Abcas* pro *Abcar*. Pag. 21. l. 2. eſt *ſunt* poſt *effecti*. Et l.6. legitur ſic, *Qvæ fuerunt ab aliis ſegregatæ, qvæ*

noluerunt ſe convertere. Pag.22.l.27. *&* ante *conceſſit.* Pag.25.l.10. *Carabe.* Pag. 26. l. 2. *dominari* pro *nominari.* Et l. 25. *Changi.* Et l. 26. *Moglorum* pro *Moglorſi.* Pag. 27. l. 15. & 30. *Can* pro *Cham*: qvomodo & infra ſæpiſſime ipſa editio Baſileenſis. Et l. 29. abeſt *bis.* Pag. 28. l. 13. *millium.* Pag. 31. l. 21. abeſt *fertili.* Pag.36.l.10. *Gazariæ.* Et l.27. *Hochtay* pro *Tochay.* Pag.40.l.1. *obſervabunt,* pro *obſervent.* Et l.5. *liceat* pro *libeat.* Pag.41. l. 15: *Aſſaſſini,* ut antè & pòſt ipſa editio Baſil. Et l.17. *Sexmontium.* Pag. 43.l.6. *juſſit.* Et l. 24. rectè inſcriptio capitis hæc eſt, *De perſecutione ſacerdotum in lege Mahumeti.* Pag. 44. l.10. rectè inſcriptio ſic habet, *De Haolono, qvaliter cepit civitatem Halappi.* Pag. 45.l.15 inſcriptio capitis hæc eſt, *De Haolono, qvaliter cepit Soldanum Halappi & acqviſivit terram ſanctam usq; ad deſertum Ægypti.* Et l.20. rectè *Halappi* pro *Damaſci.* Pag. 46. l. 3. *ad principem* pro *per princ.* Et l.23. & 29. rectè *Tauriſio.* Pag. 47. l. 16. *Belfortis,* omiſſo *de.* Pag.48. l.7. *& Ægypti.* Et l.29. poſt *Abaga* rectè legitur *Can.* Pag.49. l.28. *Bendecar* pro *Benedeclar,* in infra in cap.53. ipſa qvoqve editio Baſileenſis habet. Pag. 51. l. 14. *ſupra nominatus.* Et l. 23. *Abagam.* Pag. 52.l.5. abeſt rectè *domos.* Pag. 53.l.15. *Coraſen* rectè pro *Coroſten.* Et l. 16. rurſus *Bendecar.* Pag. 54. l. 23. *Beduinis* recte pro *Bedinnis.* Pag. 56.l.17. *Mahumet.* Et l.20. *Tauriſii.* P.61.l.13. *valeret.* P. 64. l. 2. *Gaccaræ.* Et l. 27. *faceret* pro *fecerat.* Legendum autem videtur *fecerit.* P.68. l.13. *in Armeniam.* Et l. 16. *MCCCI.* rectè pro *MCCCL.* Et l. 21. *M.CCC.III.* pro *M.CCC.LI.* Et l.24. *liberam* pro *liberè.* P. 70. l. 19. *jam* pro *is.* P.76.l.8. *tenerentur* pro *tenèrent.* P. 80. l. 16. *plures moriuntur Tartarorum.* P.81.l.4. *vilitatem* pro *utilitatem.* Sed legendum fortaſſe *inutilitatem*: ut hoc ſit pro fraude & damno. P. 83. l.18. *magnos ſufferre* pro *ad magnos ſufficere.* Et l.22 *in ſumma.* Et l.27. *nominant.* P.86.l.3. & 4. *Saladinus.* Et l.antepen. *Cothos* pro *Cathos.* P. 88. l. 4. & 6. *Melecaſſeraff* pro *Meladaſſeraff.* Et l. 16. *Monrael.* Et l.20. *nomine* pro *fuiſſent:* & *qvi* abeſt. P.89.l.5. *Scacorum.* P.94.l.6. *aliud.* P.96.l.10. *Aſſeraf* pro *Aſſerat.* Et l.11. *Ben lecar,* ut ſupra. P.97. l. ult. abeſt *effudi.* Sed videtur pro hac ſubſtituenda rurſus aliæ fuiſſe qvæ rectiùs qvadraret. P. 103. l. 24. *aſcendere* pro *inſcendere.*

P. 105. l.12. *cum* pro *in.*

IN HAITHONI ARMENI HISTORIAM ORIENTALEM INDEX.

A.

ABaga, Haoloni fil. & ſucceſſor, cap. 32. Soldanum Ægypti reprimit, & Turqvia vaſtat, cap. 34. auctoris coætaneus, c. 46
Abagarus (rex Edeſſæ. Abgarus ap. Euſeb. Hiſt. Eccleſ. 1, 14) cap. 12
Abcar, c. 15. V. Abcas.
Abcas, pars Armeniæ majoris 10. & Georgiæ 15. ſita inter Aſiam profundam & majorem 47
Acon, civitas Chriſtianis à Soldano erepta 53
Adamantes, terræ Sym, an Cataja? 2
Ægyptus, 32. 53. 56
Agareni vino abſtinent 2. V. 15. 49
Alboris, mons Alaniæ, 10
Alemannia, 21
Alexander M. Miralis conditor, 9. ad Belgian venit, 16. & in Indiā, 6
Alexandria Ægypti, 54
Almach, Tartarus qvidam, 36
Alania, 10
Ames, 15
Amurati, Soldani proceres, 50
Antiochia, Syriæ provincia. 14
Antiochia, urbs illius provinciæ, 14. Saracenis dedita 15. capta à Soldano, 32. diſtat Armenia una diæta 59
Amanricus, rex Hieroſolym. 52
Angliæ rex expeditionem movet in Syriam, 52
Anteradenſis inſula, 43
Aqviſſa urbs ad Oceanum in confinibus Medorum, 8
Argonus, fil. Abagæ, 37. 38. 40
Artot, Dogriſſæ conſangvineus 15
Arath, mons Armeniæ 9
Arca Noæ ubi reſederit 9
Arabicæ literæ in Turqveſtan uſitatæ 3
Armenia major, 7. 8. ejus amplitudo, 9. Armenia ſecunda, 13. 14. aliàs Cilicia, 15. Ejus rex, 31. & regnum 57
Armeni in Meſopotamia 12
Aſia, profunda & major, 5. 47. Tartaris ſubjecta 16. 58. Aſiæ Imperator Coſſoraſſath 15
Aſtures, avium genus 5
Aſcarjoth, rex Perſiæ 15
Aſpaſalem, Imperator Turcarū 15
Aſſaſſini 24. 51
Aſſyrii 15
Aſſerat, Turqvinianus 56

Aurum

Aurum, in inſulis Indicis 6
Auſtriacus Ducatus 21
Aytonus, rex Armeniæ 23

B.

Babylonia 49
Baldac urbs 15.23
Balivi 43
Balais, gemmæ nomen 6
Balarem, provincia 6
Barachi, ſucceſſor Jochi 22
Barnabas, Conſtantiæ in Cypro ſepultus 15
Barbaria 54.59
Bartat, Provincia Barbariæ 54. dux Coraſminorum 15
Beduini 36.51.56.60
Beguini 56
Belchiaroc, Perſarum rex 15
Belfortis 30
Belgiam. Ejus deſertum 1
Bendecar, Soldanus Ægypti 33.52.56
Berytus urbs 14
Bithynia 13
Boctara, urbs 7
Briqvia regio 13
Bulgaria 21

C.

Cacabe, caſtrum 15
Caccabe, caſtrum 44
Cæſarea 13.59
Calphack, Saracenus qvidam 41.52
Caliphus 15.26.52
Camella urbs, olim Hames 36
Cametum 41
Cappadocia 13
Capar, Doaxi frater 20
Caphas 52. V. Capchik
Capchik 43
Carbanda, rex Aſiæ majoris 47.55.57.60
Carbaganda, Caſani frater 45
Carnibus abſtinent incolæ regni Tarſæ 2. veſcuntur Turchæ 3
Caſanus, fil. Argoni 40.41.45.59
Caſpium mare 4.5.7.9
Caſſia regnum 5
Caſtro 18
Cathay regnum ditiſſimum, maximum in orbe 1
Cathos, Cumanus qvidam, 52. Cotos 56
Cayrum, Soldani, 53. al. Chayre 54
Chayrum 50
Celan, inſula 6
Cereviſia Turcica 3
Chaldæi 8.11.15
Changius Can 16.46
Chriſtiani in Tartaria, 2. India, 6. Meſopotamia 12
Cilicia 13.14.15
CobilaCan, 19.30.37. Chriſtianus 19
Cocas, mons 5.9
Combaëct, urbs Indica 6
Comi, urbs Turcica 13
Coneſtabulus Armeniæ 23.37
Confedrack, nomen loci 18
Conſtantia, urbs Cypri 15
Conſtantinopolis 15.13.59
Coraſen 15
Coraſme 4.5
Coraſmini 3.4.15

Cor-

Cordui 8
Cordini 12.34.52
Coroſii urbs 15
Coſſoraſſath, rex Perſarum 15
Cotuloſſa, Caſani Dux bellicus 43
Cras de Monreal, caſtrum qvoddā, 53. Craccus montis regalis 14
Cumania 21.32.45.47
Cumani 50.52.56
Cunat, gens Tartarica 16
Cyprus 13.46.57.59

D.

Damaſcus 14.15.44.59
Damiata, urbs Ægypti 54
Demeſor, prov. Ægypti 54.56
Deſertum Ægypti, 14.56. Arabiæ, 15.51. ad Boream Tarſæ, 2. Indiæ, 3.7.22. longitudine centum diætarum ad confinia Coraſmæ 4
Doax, Capari frater 20
Doay 57
Dogriſſa, Sadoci f. 15

E.

Elſi, Soldanus, 52.53. Elſinus 56
Epheſon, urbs 13
Eraclius, Imperator 15
Erockcaton, Carbagandæ mater 45
Etil, urbis nomen 5
Euphrates fluv. 14.15.44

F.

Fenik 59
Frumento abundat regnum Tarſæ 2. & Coraſme, 4. non adeò Turqveſtan 3

G.

Gaccara, terra 43
Gaczaria, eadem 21
Gaur, nomen loci 43
Geon, Nilus 54
Georgia, regnum 10.13.15.31
Georgiani 44
Ginapolis, urbs Paphlagoniæ 13
Gino Can 19
Gohayaday, fil. Hoccotæ 22
Graccus. Vid. Craccus
Græcia 13
Gverra pro bello 47.49. & al.
Gujatadin, Soldanus qvidam 18
Guiboga, Haoloni præfectus 30. 52.53.56

H.

Haithonus, auctor iſtius hiſtoriæ 33.42.46.49
Halap, urbs 15. Halappum 28.52.57. 58.
Halay, urbs prov. Antiochiæ 14
Haloën, literæ Armenicæ 9.15
Hama, urbs 59
Haman, (urbs Hama) 15
Hames, urbs, al. Camella 36.41.44
Hamſen, prov. intra Georgiam 10
Haolonus, Mangonis frater 19.24. 25.31.52.59
Haran provincia 12
Henyalck, nomen loci in Palæſt. 31
Hermes Philoſophus & urbs in India 6
Hieroſolyma 14. eorum rex Amanricus 52. Hieroſolym. regnum 56

Hierusalem 11
Hoccota Can, Tartarorum Imp. 18
Hochday, rex Cumaniæ 47
Hordei parum in Turqveſtan 3
I.
Jacobini, ſecta Chriſtianorum in Turqvia, 13. Syria, 14. in Ægypto, 54. ubi Jacobitæ dicuntur.
Jalair, natio qvædam Tartarica 16
Jalaladinus, dux Coraſminorũ 15
Janua, i.e. Genua 18
Jaſak Changii Can 17
Idololatria Jogourorum, 2. Indorum, 6. Perſarum, ignicolarum 7
Ignis à Perſis cultus 7
Indiæ regnum, 2. Ejus tractus, 6.
India major, 8
Inſulæ, in litore Oceani ad Cathayam, 1. meridiem verſus 16. Indicæ etiam dictæ 6
Jochi, Hoccotæ primogenitus, 20.
frater Gohagaday 22
Jogour, incolæ regni Tarſæ 2
Jons, urbs Catajæ 19. 47
Iſmaelis filii pro Saracenis 49. 55
K.
Kenel, flumen 59
L.
Lacte vivunt Turqveſtani 3. Indi 6
Lachim, Soldanus Cumanenſis 53
Lachinus, idem 56
Latini 1
Lederbent, via altera ex Aſia minore in majorem 47
Libanus, mons 14. 42. 51. 58. 59
Ligonia, provincia 13
Lingva Perſarum, 7. Maronitarum & Syrianorum Arabica 14
Joh. de Liminada 18
Liſſon, mons Meſopotamiæ 12
Literæ I. Arabicæ, uſitatæ Turqveſtanis, 3. Maroninis, 14. Medis, 8. Mohammedanis in Chaldæa, 11. II. Armenicæ, 9. III. Cathayorum, 1. IV. Chaldaicæ Neſtorianorũ, 11. V. Græcæ, 13. VI. Haloën, 9. VII. Jogourorum, 2. VIII. Latinorum 1
Literis Tartari olim caruerunt 16
Livo, Rex Armeniæ 46. al. Livonus 33
Ludovicus, rex Franciæ 52. 54
Lycia 59
M.
Magi ad cunas Chriſti. V. Stella.
Mahumetum, pſeudoprophetam, ſeqvuntur Turqveſtani, 3. Perſæ, 7. Medi 8. Chaldæi, 11. Caliphus de Baldack 23. 25
Mahumeti progenies, Caliphi 15
Mahumet Can, al. Tangodor 37
Malbeck, terra 51
Mango Can, 19. 29. 46
Mare, Cathay, 19. detenue 5. majus 5. 47. Græciæ 13. 45
Maraga, urbs 11
Marga, urbs 15
Margati, caſtrum 59
Margaritæ, Indicæ 6. Medicæ 8
Meatus ſubterranei 28
Medi, ſunt Cordini 52
Media 7. 8. 9
Mela-

Melataſſeraff, Soldanus Ægypti 53
Melecchadel, al. Guiboga 53
Melecdacr, Soldanus 52
Melecla, Imp. Turqvorum 15
Melecmees, Soldanus 52.56
Melecnaſer, Sold. Halappi 29.41.
50.53
Melecſait, Sold. 35.52.56
Melecſala, Sold. 52
Melet, terra 57.58
Meredin, locus 12
Meredin, urbs 55
Meſer, urbs Ægypti 54
Meſopotamia 12.14.15
Milio vivunt Turqveſtani, 3. Indi 6
Miralis, urbs 9
Moglos, commune olim Tartarorum nomen 16
Mogon, nomen loci 10
Molay, dux Tartarorum 42.43
Moneta Cathaynorum 1
Monga, loci nomen 47
Monghi, natio qvædam Tartar. 16
Moſel, urbs 12

N.

Natalia, urbs 13
Neſabor, urbs Perſiæ 7
Neſtoriani 11
Nicolaus, al. Tangodor 37.45
Nichor, urbs Bithyniæ 13
Ninive, urbs 11
Nilus fluv. al. Geon. 54
Nubiani 54.56.58

O.

Ocerra, urbs Turqveſt. 3
Oleum olivarum, cariſſimum in Cathay 1

P.

Palæſtina 14
Papagai Indici 6
Paphlagonia 13
Parvana, Saracenus qvidam 34
Paſſagii vox 15.55.57.58.59
Pasblanck, loci nomen 34
Perſæ 5.6.7.9.47
Phiſon fl. 7.15.20.24
Porta ferri, urbs 9.47
Poſſene, loci nomen 15

Q.

Qveremon, urbs Mediæ 8
Qviſitan, prov. Turcica 13

R.

Rapti, Chriſtiani qvidam in Ægypto 54
Regayto, Argoni ſucceſſor 39
Rhodus, inſula 15
Riſo vivunt Turqveſtani 3. Indi 6
Rohais, urbs 12.28
Roma 19
Rubini Indici 6
Ruſſia 32

S.

Sadoc, primus Turq. Dominus 15
Samara, urbs 14
Sangolaſcar, Armenus qvidam 33
Sanſon, mons Armeniæ 12
Sapphiri Indici 6
Sara, urbs 5.47
Saraceni, 7.8.12.15.56. al. filii Iſmaël, Agareni, Mahumeti ſectatores.

Savo-

Savoreus,rex Perſarum 10
Sauria,prov.Turcica 13
Sayt,prov. Ægypti 54
Spachen, urbs 7
Sectæ Cathaynorum 1
Seleucia,urbs Sauriæ 13
Seonorgant, urbs Turqveſt. 7
Serpentes Indici 6
Sem,prov. Syriæ 14
Sinibaldus,Coneſt.regni Armen.23
Siniar, mons 12
Soldanus Ægypti, 47.50. Babyloniæ,44. Halappi 29.41.50.53
Soladinus,Xaraconis fil. 52
Soliman, Turca qvid. 15
Solimanſa,idem,ibid.
Soracet, urbs Mediæ 8
Stella Magorum, 2.27.30
Sym,próv. ditiſſima 2
Syria 14.51.54.56
Syriani 12

T.

Tamor Can 47
Tangodor,Abagæ frater 21. Nicolaus,& Mahumet Can 37
Tangot,natio qvæd. Tartarorũ 16
Tarſa,regnum 1.2.3
Tarſus,urbs 14.45
Tartari 2.16.56.60
Tatar,natio qvæd.Tartarica 16
Tauriſium,urbs 9.29.30.37.47
Tåbeth,natio qvæd. Tartarica 16
Templa Jogourorum 2
Terra ſancta 44
Thomas Apoſtolus 6.58
Tigris fluv. 11.12
Tochay, Baydonis ſucceſſor 21
Trapezonda 13
Treugæ 45
Tripolis 42.52.58.59
Turci.18.Turchæ,'3. Turchi 13
Turqveſtan, 2.3.4.7.15.20.47
Turqvia 9.13.14.34.44.59
Turqviniani 15.51.52.56.60
Tyrene, inſula 43

V.

Veronica 12
Vino abſtinent Agareni,2.Jogouri, 2,carent Turqveſtani, 3. ejus parum in Coraſm. 4

X.

Xaracon,dux Soldani Halappi 52

GLOSSÆ

Qvæ in hoc Auctore reperiuntur.

Murati,Soldani proceres c.50
Aſtures avium genus 5
Balais, nomen gemmæ 6
Beduini, Saracenorum pars 36
Bonſacci, avium genus 5
Caliphus, Saracenorum Imperator è progenie Mahumeti 15
Cocatrix, animantis genus 54
Eſmerliones, avium genus 5
Haloen, ſcri, tura Armenica 9
Jaſak Changii Can, Conſtitutiones Gingiſchani 17
Pigrim, falconum genus 5
Seyferach, avium genus, 47
Soldanus, rex, 13.15.45

IN-

INDEX CHRONOGRAPHICUS.

Anno Domini

632. Rex Perſarum cæſus à Saracenis. cap.15
1051. Turqviniani cœperunt dominari in Aſia 15
1244. Tartari occupant Turqviam 18
1250. Amanricus, rex Hieroſolym. urbes qvasdam Ægypti occupat 52
1253. Aytonus, rex Armeniæ Mangonem Canum in ſuas trahit partes 23
1268. Antiochia capta 52
1270. Aytonus rex Armeniæ obit 33
1282. Abaga Can obit. 36. Mangodanior fugit *ibid.*
1285. Argonus incipit regnare in Tartaria 38
1288. Regayto ſuccedit Argono 39
1289, Soldanus Elſi occupat Tripolin 52
1290. Baydo ſuccedit Regaytoni 40
1291. Acon capta 53
1310. Saraceni à Caſano proſtrati 41
1351. Vel, ut editio Reineccii; itemqve Italica Ramuſii rectiùs habet,
1303. Caſanus Syriam adoritur. 44

SPHALMATA TYPOGRAPHICA

PAgina 3.l.26.poſt *ex parte occidentis cum regno* adde *Perſarum: ex parte ſeptentrionis cum regno.* Pag.4.l.9. *ſive* pro *ſine.* P.5.l.2.poſt *ſit* adde *enim.* Et l.16. *permanet* pro *promanet.* Et l.antep.*Caſpio.* P.7.l.20 poſt *qvæcunq.* adde *volunt.* P.11.l.7. *nuncupabatur.* l.16. *permulti.* P.12.l.17. *in Chaldæa.* P.14 l.ult. *Trapezontis.* P.15. l.19. *Craccum.* Et l.27. *retroactis* pro *retoctis.* P.17.l.27, dele *ut.* P.20.l.30 pro *ut* lege *qvod.* P.21. l.2. poſt *effecti* adde *ſunt.* P.22.l.25. & 28. *Soliman.* P.23 l.15. *paſſagium Godeſridi.* P.26. l.18. *appellabatur.* P.29.l.15.poſt *viderunt* adde *avem.* P.30. l.10. *notaretur.* l.35. *qvam.* l.36. *pertranſire.* P.39.l.14. *haberet.* P.40.l 5.*moleſtiam.* l. 6.pro *&* lege *vel.* l.17. *Sexmontius.* P.42.l 21. *poſtqvam.* P.43.l.1 *Haoleno.* l.17.poſt *Caliphum* adde *in.* l.22. *exſtitit.* l.27. *præcepit.* P.44.l.13. *ad civitatem.* P.47.l.4 pro *fecit* lege *fuit.* P. 51. l.5. *Livono.* P.56.l.2. *Tangodor.* P.57.l.9. *ſignificaverunt.* P.66. l.14. *dubitabatur.* P. 69. l. 28. *Columboſſa.* P.70.l.24. *craſtino.* P.73.l.1. *perrexit* pro *pervenit.* P.90. l.20. *medietate.* P. 91. l.13. *Alexandria.* P.92. l.10. *ſive* pro *neq.* P.96 l 3. *Dominum.* P.97.l.11 *totaliter.* P.99.l.12. *per mare.* P.100.l.26 *Chriſtiani.* P.103. l.ult. poſt *per* adde *brevem.* P.104.l.24. *recedentes.*

24